Kultur- och fritidsnämnden
Kultur- och fritidsförvaltningen
Förvaltningsstöd
Marie Stenman, 016-710 27 87

Datum
2024-03-25

På lika villkor

- jämställd och jämlik resursprioritering för barn och ungas meningsfulla fritid i Eskilstuna

Innehållsförteckning

På lika villkor - jämställd och jämlik resursprioritering för barn och ungas meningsfulla fritid i Eskilstuna 4
Till läsaren 5
Viktiga avgränsningar i resurskartläggningen 5
Modell för resursprioritering – på lika villkor 6
Rapportens upplägg 7
Grupp A – barn och unga som deltar i instrumentell verksamhet 8
Kulturskolans ämneskursverksamhet 9
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 10
Förutsättningar för föreningsidrott 11
Föreningsidrottande i Eskilstuna 11
Lokal- och anläggningssubventioner 15
Bidrag och ersättning avseende lokaler och anläggningar 18
Verksamhetsbidrag till barn och unga (idrott) 18
Paraidrott och särskilt anpassad idrott för barn och unga med funktionsnedsättningar 19
Sammanfattning föreningsidrott 20
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 21
Förutsättningar för övrigt föreningsliv (inte idrott) 24
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 26
Studieförbund 27
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 28
Grupp B – barn och unga som deltar i öppen verksamhet 28
Fritidsgårdar och mötesplatser 29
HBTQI+ 31
Ungdomspott 31
Öppen idrott 32
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 32
Spontanidrott och friluftsliv 37
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 37
Fritidsbanken 39
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 40
Bibliotek 41
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 42
Stadsmuseet 45

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 46
Konstmuseerna 47
Möjliga perspektiv för breddat deltagande? 48
Kulturaktiviteter genom allmänkulturen 50
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 50
Kulturskolans öppna verksamhet 51
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 52
Lovstöd 53
Möjliga prioriteringar för breddat deltagande? 54
Grupp C – barn och unga som inte deltar, men som önskar att de kunde delta. 55
Hinder i vägen 55
Att inte ha tid 55
Att inte ha råd 56
Att inte hitta rätt utbud 58
Att inte kunna ta sig till aktiviteten 58
Att inte hitta anpassad fritid 59
Att inte känna sig trygg 60
Att inte få 62
Grupp D – barn och unga som inte deltar men som inte heller önskar att delta i existerande utbud. 63
Hur vet vi att de finns? 63
Vad saknas i vårt utbud av meningsfull fritid? 64
Livssituationer som påverkar 64
Omfattande skolfrånvaro 64
Utsatt för våld 65
Psykisk ohälsa 67
Beräkningar av ekonomiska resurser 68
Kommentarer av resursberäkningar 71
Slutsatser av kartläggningen 72
Styrning mot gemensamma mål 72
Öppen verksamhet som river hinder 73
Systematiskt arbete framåt 75
Öppettider 76
Öppen idrott 76
Ungdomsdialog genom UNIK 77
Avslutande reflektion 77

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

På lika villkor - jämställd och jämlik resursprioritering för barn och ungas meningsfulla fritid i Eskilstuna

Under hösten 2022 gjordes en fördjupad analys om hur olika grupper av barn och unga i Eskilstuna deltar i olika typer av aktiviteter och besöker olika verksamheter, på sin fritid. Det framkom att det finns tydliga mönster som går att härleda till olika grupper av flickor och pojkar, deras livsvillkor och socioekonomiska förutsättningar. Forskarna bakom rapporten Ung Livsstil, som utgjorde en central del av analysen, uttrycker hur det fortsatta arbetet för ökad jämlik tillgång till meningsfull fritid behöver gå till:

”Ett sådant arbete måste inriktas mot att förbättra situationen för barn som inte bor med bägge föräldrar (speciellt de som bor med ensamstående mammor), som har låg socioekonomisk respektive utländsk bakgrund och de som bor i låginkomstområden för att få deltagandet jämlikt.”

Analysen från 2022 gav kultur- och fritidsförvaltningen gemensamma insikter att arbeta vidare med i arbetet med att säkerställa alla barn och ungas rätt till meningsfull fritid.

- I instrumentella aktiviteter (aktiviteter som ofta kräver medlemskap och inkluderar olika former av avgifter) deltar barn och unga från familjer och områden med socioekonomiskt goda förutsättningar, i högre utsträckning.

- I öppen verksamhet (aktiviteter som inte kräver medlemskap och är avgiftsfria) deltar en större andel barn och unga från familjer och områden med socioekonomiska utmaningar.

- Insikterna som analysen genererade ger oss vidare förståelse för att öppen verksamhet har ett självändamål för den som deltar, den är meningsfull där och då och behöver inte leda till något vidare. Öppen verksamhet behöver inte heller alltid vara i form av aktiviteter i grupp utan utgörs också av kompishäng på mötesplatser, bibliotek, museum och fritidsgårdar. Öppen verksamhet behöver ses som likvärdig den instrumentella i möjligheten att skapa meningsfull fritid. Den öppna verksamheten är dessutom en viktig del i måluppfyllelsen för jämställd och jämlik tillgång till meningsfull fritid eftersom den är just öppen och avgiftsfri.

Under 2023 har analysarbetet fortsatt för att ytterligare fördjupa både nuläge och möjligheter till ökad jämställdhet och jämlikhet i tillgången till meningsfull fritid bland barn och unga i Eskilstuna. Förvaltningen har genomfört ett arbete med att kartlägga hur resurserna från förvaltningen och nämnden går till olika aktiviteter och sammanhang som erbjuds barn och unga, antingen genom egen verksamhet eller genom stöd till föreningsdriven verksamhet. I det arbetet har ambitionen varit att förstå hur resurser fördelas i instrumentell och öppen verksamhet, och hur förvaltningen och nämnden därmed möjliggör för olika aktiviteter och grupper av barn och ungas deltagande.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Till läsaren

Den tänkta läsaren av den här rapporten är verksamheten inom kultur- och fritidsförvaltningen. Det innebär att det inte finns några förklaringar av vad olika verksamheter gör eller syftar till, eftersom det inte skulle tillföra något värde för den som redan vet.

Rapporten ger en samlad kartläggning och det är tänkt att det ska gå att söka i den, att läsa de delar som rör ens egen verksamhet, och kanske de verksamheter som ligger nära den egna. Den kan uppfattas som lite ojämn mellan olika verksamheter, och det beror på att olika verksamheter har olika förutsättningar och vana att svara på de frågor som kartläggningen ställer.

Rapporten behöver inte läsas från pärm till pärm, utan kan läsas utifrån vilket intresse som rubrikerna skapar för läsaren. Viktigt är att inte begränsa sig till minsta möjliga för en verksamhet utan också förstå lite mer om sammanhanget som verksamheten finns i.

Om läsaren är en chef eller ledningsperson, så kan rapporten upplevas detaljerad i sina kartläggande delar. Ledningspersoner kan med fördel navigera i rapporten genom att börja läsa slutsatserna, och sen vandra till styckena med rubriken ”Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?”.

Kartläggningen syftar till att utforska hur våra resurser skapar förutsättningar för meningsfull fritid för grupper av flickor, pojkar och ickebinära barn och unga i Eskilstuna. Den har sin utgångspunkt i alla barn och ungas lagstadgade rätt till meningsfull fritid.

Viktiga avgränsningar i resurskartläggningen

För att den här kartläggningen ska förstås på rätt sätt så behöver det vara tydligt att vi gjort viktiga och ibland helt avgörande prioriteringar som avgränsar både vad vi presenterar, vilka slutsatser som är möjliga att dra samt hur vi kan jobba vidare med analysen.

- Vi sätter *inte* verksamhet för barn och unga i relation till verksamhet för vuxna. I kartläggningen ingår alltså inte resurser som vi lägger på vuxnas meningsfulla fritid. Det kan vara ett nästa steg, att också inkludera resurser till de verksamheter som inte har någon barn- och ungdomsverksamhet.

- Med resurser avser vi nämndens och förvaltningens resurser. Det betyder att investeringar som görs från andra håll inom kommunen *inte* ingår. Det betyder också att vi *inte* kartlägger vad andra aktörer gör.

- En helt central avgränsning är att vi kartlägger barn och ungas rätt till fritid. Det gör att de delar av verksamheten som sker i samverkan med skolor på skoltid, till exempel visningar på museum och Lässatsningen *inte* ingår.

- Vi kartlägger vilka som deltar i vilka aktiviteter, med ett antagande att deltagandet i sig är meningsfullt. Det är viktigt för oss att *inte* värdera vad barn och unga gör på sin fritid. Syftet är att ta vårt ansvar för att alla barn och unga har aktivitet och sammanhang för olika behov på sin fritid, att de upplever fritiden som meningsfull,

och att vi aktivt sänker de trösklar och river de hinder som står i vägen. I det avseendet är det viktigt att instrumentell och öppen verksamhet ses som likvärdig i möjligheten att skapa meningsfullhet för den som deltar, även om verksamheten har delvis olika innehåll, med olika förutsättningar för deltagande.

- All uppföljning handlar om deltagartillfällen. Ett deltagartillfälle innebär att en enskild individ deltar i en aktivitet vid ett enskilt tillfälle. Det betyder att antalet deltagartillfällen *inte* kan likställas med antalet unika deltagare. Exempelvis motsvarar en enskild person som deltar vid tio tillfällen, samma antal deltagartillfällen som tio personer som deltar vid ett enskilt tillfälle. Deltagartillfällen är sättet att räkna besök när varje besök är lika viktigt. Varje träning i idrotten, varje besök i bakgruppen på fritidsgården, varje läxläsningstillfälle med kompisarna på biblioteket är lika viktigt. Sen behöver vi också förstå hur många de som deltar faktiskt är, och det vet vi en del om.

Modell för resursprioritering – på lika villkor

Kartläggningen av hur resurser fördelas har som syfte att påverka hur vi prioriterar framåt, för en bättre måluppfyllelse. Därför har kartläggningen också genererat en modell för prioritering av resurser beslutad av förvaltningsledningen i februari 2024.

Modellen utgörs av tre principer för arbetet med jämställd och jämlik tillgång till meningsfull fritid för barn och unga i Eskilstuna:

Princip 1: Med ett tydligt barnrättsperspektiv ska förvaltningens alla verksamheter aktivt bidra till att alla barn och unga i Eskilstuna får sin rätt till meningsfull fritid tillgodosedd.

Princip 2: Med jämställdhet och jämlikhet menar vi:

Jämställdhet betyder jämlikhet mellan könen. Det betyder att förvaltningen ska begränsa orättfärdiga skillnader som påverkar tillgången till meningsfull fritid, mellan flickor, pojkar och ickebinära barn och unga.

Jämlikhet betyder rättvisa förhållanden mellan alla individer och grupper i samhället. Det betyder att förvaltningen ska bekämpa orättfärdiga skillnader som påverkar tillgången till meningsfull fritid, på grund av flickors, pojkars och ickebinära barn och ungas olika livsvillkor.

Med **orättfärdiga skillnader** menas de skillnader som går att härleda till diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder) samt socioekonomiska villkor.

Princip 3: Våra resurser ska prioriteras och användas för att nå breddat deltagande så att flickor, pojkar och ickebinära barn och unga i Eskilstuna kan delta i det som skapar meningsfullhet på fritiden på sina villkor.

Förutom att vila på dessa principer, ska arbetet med resursprioritering bygga på utvecklad kunskap om de förutsättningar och livsvillkor som präglar grupper av flickor, pojkar och ickebinära barn och unga i Eskilstuna. För att få en gemensam grund för prioritering har vi beslutat om att använda följande grupper för att förstå vilka som deltar, vilka som inte deltar samt hur vi kan göra medvetna val för att påverka det.

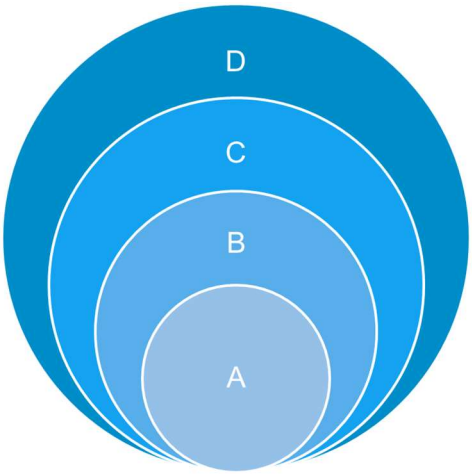

Grupp D utgörs av de som inte deltar men som inte heller önskar att delta i existerande utbud.

Grupp C utgörs av de som inte deltar men som önskar att de kunde delta.

Grupp B utgörs av de som deltar i öppen verksamhet.

Grupp A utgörs av de som deltar i instrumentell verksamhet.

Notera att bilden är endast en bild, och ger ingen annan information än att det finns fyra grupper av barn och unga som vi försöker förstå och nå i vår resursprioritering.

Modellen kräver utvecklad kunskap om grupperna A, B, C och D. Därför ska all verksamhet, utifrån sitt uppdrag och med ändamålsenligt stöd:

- Öka sin kunskap om vilka barn och unga som deltar i deras verksamhet och vilka som inte deltar. (Grupp A, B, C och D).
- Öka sin kunskap om vilka hinder som står i vägen för de barn och unga som vill men inte kan delta samt göra tydliga vägval för att riva dessa hinder (Grupp C).
- Överväga att utveckla verksamheten så att utbudet även möter behoven hos de barn och unga som inte deltar i det existerande utbudet och som inte heller upplever sig ha en meningsfull fritid (Grupp D).
- Ökad kunskap om hur olika verksamheter möter olika grupper av barn och unga, genom gemensam och verksamhetsövergripande deltagaranalys (Grupp A, B, C och D).

Rapportens upplägg

Den här rapporten utgör den kartläggning och vidare analys som genomförts under 2023 och som fortsätter under 2024. Verksamhetsuppföljningen som presenteras avser i regel verksamhetsåret 2022, om inget annat anges. Rapporten utgår från modellen som ska leda till fler beslut för ökad jämställdhet och jämlikhet i tillgång till meningsfull fritid för barn och unga i Eskilstuna. Den presenterar det vi vet om hur resurser idag satsas på olika aktiviteter, vilka som deltar och därmed vilka grupper av barn och unga som får del av resurserna. Rapporten presenterar också våra kunskapsluckor som behöver tas omhand. Rapporten presenterar de frågor som vi inte funnit svar på, och de möjligheter de skapar till vidare utveckling av planering och uppföljning av verksamhet. Genomgående används principen

om 60/40 i fråga om jämställdhet och jämlikhet. Principen betyder att ingen grupp ska ha en representation som är större än 60% eller mindre än 40% om den ska anses som jämställd eller jämlik.

Avsnittet om Grupp A och Grupp B avser hjälpa verksamheten att:

- Öka sin kunskap om vilka barn och unga som deltar i deras verksamhet och vilka som inte deltar.
- Överväga att utveckla verksamheten för att riva hinder och ändra utbudet så att även de barn och unga som inte deltar i det existerande utbudet och som inte heller upplever sig ha en meningsfull fritid, kan delta.

Avsnittet om Grupp C avser hjälpa verksamheten att:

- Öka sin kunskap om vilka hinder som står i vägen för de barn och unga som vill men inte kan delta samt göra tydliga vägval för att riva dessa hinder.

Avsnittet om Grupp D avser hjälpa verksamheten att:

- Överväga att utveckla verksamheten så att utbudet även möter behoven hos de barn och unga som inte deltar i det existerande utbudet och som inte heller upplever sig ha en meningsfull fritid

Den gemensamma verksamhetsövergripande deltagaranalysen som svarar på hur olika verksamheter möter olika grupper av barn och unga, nämns i slutsatserna och kommer att finnas med som en central del av det vidare arbetet.

Rapportens avsnitt om Grupp A och Grupp B saknar källor. Detta för att rapporten redovisar verksamhetsuppföljningen från verksamheterna. De delarna i rapporten är också en fortsättning på utredningen *”Jämlik och jämställd tillgång till meningsfull fritid, bland barn och unga i Eskilstuna?”* från 2022, och där finns källorna som den analysen grundar sig på. Den rapporten finns publicerad på eskilstuna.se - Ung livsstil - Eskilstuna kommun.

De idéer som presenteras under rubriken ”Möjliga prioriteringar för breddat deltagande” är på intet sätt tänkt att vara vare sig rätt eller fel, och inte alls de enda. Tanken med dessa idéer är att inspirera och trigga fler och andra idéer hos verksamheten.

Rapportens avsnitt om Grupp C och Grupp D handlar inte om verksamhetsuppföljning, utan om grupper som i dagsläget inte ingår i verksamheten och därför inte i uppföljningen. Här är det omvärlden som bidrar med forskning, kunskap och förståelse och här finns därför källor till de referenser som används.

Grupp A – barn och unga som deltar i instrumentell verksamhet

Utmärkande för instrumentella aktiviteter är att de är organiserade, att deltagarna deltar utifrån bestämda och klart uttalade mål, att de är strukturerade samt att aktiviteten är organiserad som en undervisningssituation. Till instrumentella aktiviteter hör idrott och andra aktiviteter inom föreningsliv och kulturskolans ämneskurser.

Eftersom instrumentella aktiviteter i regel kräver medlemskap och avgift, så registreras en hel del data om den som deltar, bland annat personnummer. Det betyder att den instrumentella verksamheten är lättare att följa upp och därför vi vet mer om vilka som deltar i den, än om de som deltar i den öppna verksamheten. Det betyder inte att den är mer meningsfull eller bidrar till andra värden än den öppna verksamheten, det betyder bara att den ges under andra förutsättningar och därmed går att följa upp på andra sätt.

Kulturskolans ämneskursverksamhet

Ämneskurserna som finns att välja bland är: instrument, konst, hantverk och skrivande, dans, sång och kör, låtskriveri, musikproduktion, musikal samt teater och film. Inom varje område erbjuds flertalet olika kurser.

Sett till det totala antalet elevplatser utgör de avgiftsbelagda ämneskursplatserna drygt 40% medan aktiviteter som inte innebär en avgift för deltagaren, står för knappt 60%. Här redovisas kulturskolans ämneskursplatser eftersom det är den delen av verksamheten som utgör instrumentella aktiviteter. Kulturskolan erbjuder avgiftsbelagda och avgiftsfria ämneskurser, men oavsett avgift så är de instrumentella i upplägg och övriga förutsättningar. Kulturskolans öppna verksamhet presenteras senare, under rubriken om den öppna verksamheten (Grupp C).

Ämneskurserna erbjuder en mångfald av olika kurser och på totalen står flickorna för 57% av platserna och pojkarna för 43% av platserna.

- Bland de kurser med flest platser finns bild och form, kör och solosång, teater och instrumenten fiol, gitarr, piano och slagverk.
- I flertalet av kurserna är det betydligt fler flickor än pojkar som deltar, till exempel kurser i dans, teater, bild och form, musikal, sång och kör.
- Det är något fler pojkar än flickor som deltar i kurser låtskriveri, musikproduktion och musikskapande i dator. Film och animation har också en mer jämn fördelning bland flickor och pojkar som deltar.
- Det är betydligt fler flickor än pojkar som spelar fiol, piano och tvärflöjt medan det är fler pojkar än flickor som spelar gitarr, elgitarr och slagverk.

Uppföljningen visar hur många elevplatser som fylldes av flickor respektive pojkar, i respektive ämneskurs, under varje termin, och läsår. Det betyder att uppföljningen avser *antal platser per termin*. Samma deltagare kan ha en plats på hösten och en på våren, på samma kurs och att två platser då motsvarar en deltagare under två terminer. Dessutom kan samma deltagare delta på mer än en ämneskurs.

En ämneskurs kostar 550 kr/termin och vid behov av att hyra ett instrument så tillkommer 300 kr/termin. Kulturskolan har idag avgiftsfritt på en del ämneskurser, 2023 togs till exempel kursavgiften och instrumenthyran bort för samtliga blåsinstrument, dragspel och oud.

Uppföljning från 2022 års verksamhet visar att:

- Läsåret hade 2 380 elevplatser för ämneskursverksamheten (1 188 på höstterminen och 1 192 på vårterminen).

- Enligt Kulturrådets uppföljning så har 1 395 barn och unga (865 flickor och 530 pojkar) i åldern 6-19 år deltagit i kulturskolans ämneskursverksamhet.
- Enligt Kulturrådets uppföljning har 9,5 % av flickorna i Eskilstuna, åldern 6 – 19 år deltagit i någon av kulturskolans kursverksamhet, siffran för pojkar är 5,3%. Det ger ett genomsnitt på 7,4% för Eskilstuna, att jämföra med 10,6% för riket.
- Det finns etablerade könsmönster inom ämneskursverksamheten, som verkar bestå över tid och som också återfinns på andra kulturskolor i andra kommuner.

Kulturrådets uppföljning sätter också deltagande i relation till frågor om representation. Det betyder att andelen barn och unga som deltar, som representerar en viss grupp, sätts i relation till gruppens storlek i kommunen.

- Andelen deltagare i kulturskolan som utgörs av barn och unga som har föräldrar med eftergymnasial utbildning uppgår till 80%. Motsvarande andel för hela befolkningen i Eskilstuna uppgår till 53%. Gruppen barn och unga med föräldrar som har eftergymnasial utbildning är alltså starkt överrepresenterad.
- Andelen av kulturskolans deltagare med utländsk bakgrund uppgår till 24%. Motsvarande andel för hela befolkningen i Eskilstuna är 39%. Gruppen barn och unga med utländsk bakgrund är alltså starkt underrepresenterad.

Att gruppen barn och unga som deltar i kulturskolans ämneskursverksamhet till stor del består av barn till svenskfödda föräldrar med hög utbildningsnivå betyder att de barn och unga som inte deltar i samma utsträckning, är barn och unga med utlandsfödda föräldrar med låg utbildningsnivå. Vi vet att utländsk bakgrund och utbildningsnivå samvarierar i hög utsträckning med socioekonomiska livsvillkor och kan därför anta att de barn och unga som inte deltar, är barn och unga från områden med socioekonomiska utmaningar.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Sänka trösklar

Kulturskolan är inte positiva till att ta bort avgiften på kursplatserna, eftersom det inte finns någonting som tyder på att det skulle innebära att barn och unga från andra grupper hittar dit. Förutom att ha ekonomiska förutsättningar, så är det mycket annat som påverkar tillgängligheten till ämneskursplatserna på kulturskolan.

Kulturskolan själva menar att för att nå fler och bredare deltagande på ämneskursplatserna så behövs ett ändrat utbud och kommunikation på nya sätt. De ser också att verksamhet på sommar, helger och lov gör att de når nya grupper.

Representation för ökad måluppfyllelse

Det verkar som att den instrumentella verksamheten har svårt att ta sig ur de köns- och representationsmönster som finns och som kulturskolan i Eskilstuna och nationellt har förknippats med i många år. Det verkar som att den öppna verksamheten har lättare att nå fler, att möta nya grupper och bredda deltagandet.

En viktig fråga blir i vilken utsträckning som kulturskolan ska lägga resurser på att försöka nå nya grupper av barn och unga till ämneskurserna? I stället kanske det är mer gynnsamt för barn och unga att kulturskolans öppna verksamhet i högre utsträckning ses som likvärdig, och att den verksamhetens viktiga insatser i att sänka trösklar och riva hinder mellan barn, unga och olika former av kultur utvecklas vidare? Måluppfyllelsen för kulturskolan kanske

inte ska vara på aktivitetsnivå utan på en större helhet? Samtidigt måste kulturskolan säkerställa att de inte exkluderar barn och unga som vill delta i kursverksamheten.

Dans och cirkus

Satsningen på dans och cirkus i Eskilstuna är en satsning som kan komma att spela stor roll för barn och ungas tillgång till kultur, och särskilt svara mot behoven hos en bred representation av flickor. Det är därför centralt att satsningen inte fastnar i de representationsmönster som kulturskolans ämneskurser förknippas med, utan att satsningen når brett i fråga om vilka som ges förutsättningar att delta.

En satsning på dans och cirkus har så klart fler syften och ska bidra till dans och cirkus på olika nivåer. Förvaltningen behöver säkerställa att satsningen också prioriterar de barn och unga som i dagsläget saknar aktiviteter och sammanhang som skulle skapa mer av meningsfull fritid. Satsningen behöver ses i sitt större sammanhang, där pojkars idrottande och fysiska rörelse ges många fler möjligheter och faktiska alternativ än flickors. Trygghetsfrågan skapar dessutom olika förutsättningar för flickor, pojkar och ickebinära barn och ungas förutsättningar att delta och göra anspråk på lokaler, anläggningar och ytor för fysisk aktivitet. Dans och cirkussatsningen behöver omfattas av en analys om Grupp C och Grupp D i den här kartläggningen.

Förutsättningar för föreningsidrott

Kultur- och fritidsförvaltningen möjliggör föreningsidrott genom olika former av bidrag och stöd. Det handlar om olika former av verksamhetsbidrag till idrottsföreningar, men också olika former av lokalsubventioner och driftstöd till föreningar som äger en egen eller ansvarar för driften av en kommunal anläggning.

Föreningsidrotten för barn och unga är genom kopplingen till Riksidrottsförbundet (RF) förknippad med relativt utförlig uppföljning. Det gör att vi vet en hel del om vilka idrotter som har flest deltagartillfällen för flickor och pojkar i Eskilstuna, och med RFs senaste uppföljning kan vi också få veta mer om vilka flickor och pojkar som deltar i föreningsidrotten, samt vilka idrotter som rekryterar flickor och pojkar från olika områden.

Föreningsidrottande i Eskilstuna

Till att börja med kan vi konstatera att andelen flickor och pojkar som deltar i föreningsidrotten sjunker i hela Sverige. RFs senaste statistik är från 2021, och då var 37% av 7–25 åringarna i Eskilstuna aktiva i en idrottsförening, 31% av flickorna och 41% av pojkarna. Det betyder att 63% av 7–25 åringarna i Eskilstuna inte är med i föreningsidrotten, det måste vi komma ihåg när vi analyserar deltagare.

Vi behöver också påminna oss om att deltagartillfällen inte säger någonting om antalet unika flickor och pojkar som idrottar, och att deltagattillfällena ökar i idrotter som har många träningstillfällen, medan idrotter som tränar mer sällan generar färre deltagartillfällen och därför hamnar längre ner på listan. Frågan om deltagartillfällen behöver vidare förstås i relation till vilka faktiska förutsättningar som olika barn och unga ges att ägna sig åt sin idrott på fritiden.

Genom att lista de 11 största idrotterna i Eskilstuna, får vi med de 10 största idrotterna för flickor respektive pojkar:

Postadress | Besöksadress | Telefon, växel 016-710 10 00 | Fax | Mobiltelefon
E-post marie.stenman@eskilstuna.se | Webbplats

Idrott	Deltagar-tillfällen	Andel deltagar-tillfällen	Andel flickor	Andel pojkar
Fotboll	252 218	48%	22%	78%
Handboll	43 929	8%	61%	39%
Friidrott	35 600	7%	59%	41%
Gymnastik	29 830	6%	78%	22%
Ridsport	24 319	5%	98%	2%
Ishockey	24 419	5%	7%	93%
Simidrott	18 824	4%	53%	47%
Innebandy	16 981	3%	14%	86%
Basket	10 822	2%	50%	50%
Karate	7 212	1%	38%	62%
Konståkning	4 316	1%	98%	2%
Övriga idrotter	55 642	11%	28%	72%
Totalt	**524 112**	**100%**	**37%**	**63%**

Vad visar tabellen?

- Under 2021 genomfördes knappt drygt 524 000 deltagartillfällen i föreningsidrott inom målgruppen 7–25 år.
- Störst idrott sett till antalet deltagartillfällen för både flickor och pojkar, är fotboll. Nästan hälften (48%) av det totala antalet deltagartillfällen var i form av fotbollsaktiviteter. Av dessa deltagartillfällen står pojkar för 78% och flickor för 22%.
- 37% av det totala antalet deltagartillfällena genomfördes av flickor, 63% av pojkar vilket betyder att pojkar har 140 500 fler deltagartillfällen än flickor. Föreningsidrottandet i Eskilstuna är inte jämställt.
- De idrotter som når jämställdhetsmålet 60/40 är friidrott, simidrott och basket. Handboll och karate har siffror som ligger nära målet. Resterande idrotter når inte jämställdhetsmålet, där fotboll, ishockey och innebandy har en betydande överrepresentation av pojkar och gymnastik, ridsport och konståkning har en betydande överrepresentation av flickor.
- Bristerna på jämställdhet i flickors och pojkars deltagande i olika idrotter kan med en alltför snabb blick se jämn ut eftersom tre idrotter har en kraftig majoritet av pojkar, och tre idrotter en kraftig majoritet av flickor. Men, jämförelsen måste relatera till antalet deltagartillfällen och då påminner vi oss om att pojkar har 140 500 fler deltagartillfällen än flickor.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Deltagandet i föreningsidrott skiljer sig alltså mellan flickor och pojkar där mönstret är tydligt, pojkar deltar i fler deltagartillfällen än flickor. Det betyder att antalet jämställda idrotter, är ett relativt ointressant jämställdhetsmål. Däremot är det intressant vad vi får syn på när vi höjer blicken och ser att antalet tillfällen som flickor och pojkar ges möjlighet att träna idrott skiljer sig åt med betydligt fler tillfällen för pojkar än för flickor.

Deltagandet skiljer sig också mellan olika geografiska områden i Eskilstuna, alltså var dessa föreningsidrottande flickor och pojkar bor. Enligt den indelning i RegSO-områden som SCB står bakom, består Eskilstuna av totalt 30 områden fördelat på socioekonomiska grunder. Eftersom RegSo-områdena kan skapa många nya frågor som inte hjälper den här analysen, så presenteras inte hela listan över alla områden här. Om du vill läsa mer om RegSo-områden och användningen av dem, så hänvisar vi dig till *Årlig analys Social hållbarhet 2023*.

Det finns fem olika typer av RegSo-områden och de har följande definitioner:

- Områdestyp 1: områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2: områden med socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 3: socioekonomiskt blandade områden
- Områdestyp 4: områden med goda socioekonomiska förutsättningar
- Områdestyp 5: områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar

Viktigt att veta är att Eskilstuna *inte* har någon områdestyp 2, eftersom inget område passar in på kriterierna för område 2. De olika områdena har olika många 7–25 åringar, spridningen mellan de olika områdena är ojämn och ser ut så här:

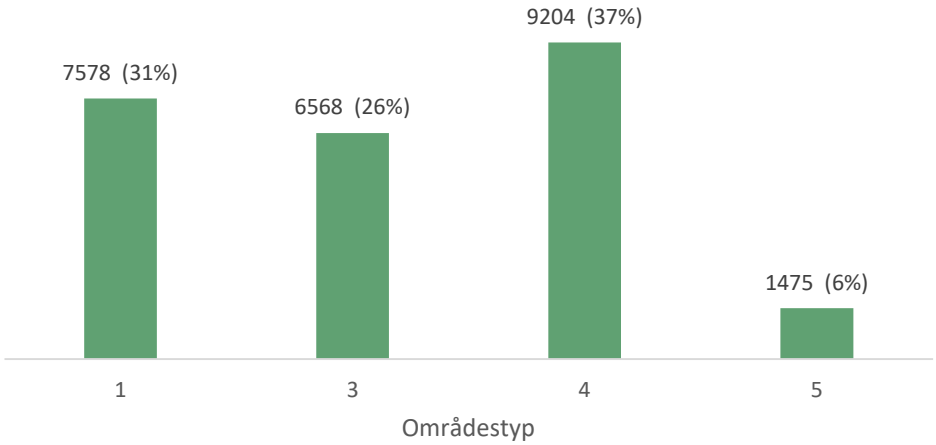

Vad visar figuren?

- I åldersgruppen 7-25 år, så bor 7 578 personer i områdestyp 1, det vill säga områden med stora socioekonomiska utmaningar. De utgör 31% av det totala antalet 7–25 åringar i Eskilstuna.
- I åldersgruppen 7-25 år, så bor 6 568 personer i områdestyp 3, det vill säga socioekonomiskt blandade områden. De utgör 26% av det totala antalet 7–25 åringar i Eskilstuna.
- I åldersgruppen 7-25 år, så bor 10 679 personer i områdestyp 4 och 5, det vill säga områden med goda och mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Barn och unga i åldersgruppen 7-25 år som bor i områden med goda eller mycket goda

socioekonomiska villkor utgör tillsammans 43% av det totala antalet 7–25 åringar i Eskilstuna.

RF har fördelat sin statistik för föreningsidrottande 2021 på RegSo-områden vilket ger oss viktig information om vilka områden som de föreningsidrottande flickorna och pojkarna kommer ifrån. Eftersom det finns utmaningar i områdesindelningen så redovisar vi inte områdesspecifika resultat utan vill i stället fokusera områdestyperna och hur resultaten fördelas mellan dem.

Exempel på områden som klassas som typ 5 är Kvicksund, Odlaren och Skogstorp. Exempel på områdestyp 4 är Sundbyholm, Borsökna och Snopptorp. Nedan ser vi de tre områden med flest deltagande flickor och pojkar, de är områden av typ 5 eller 4.

Områdestyp	Totalt	Flickor	Pojkar
5	61	56	65
5	55	58	53
4	55	52	58

Exempel på områden som klassats som typ 3 är Munktellstaden, Centrum och delar av Nyfors. Områden som klassats som typ 1 är Årby, Skiftinge, Fröslunda och Lagersberg. Nedan ser vi de tre områden med minst föreningsidrottande flickor och pojkar, samtliga områden av typ 3 eller 1.

Områdestyp	Totalt	Flickor	Pojkar
3	22	16	28
3	21	13	27
1	20	17	24

- Tabellen i sin helhet visar att de 12 områden med flest deltagande flickor och pojkar är alla områdestyp 4 och 5 och de 11 områden med minst deltagande flickor och pojkar är alla områdestyp 1 och 3.

Deltagandet i föreningsidrotten är alltså mycket ojämnt fördelat mellan de olika områdestyperna, där områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar är starkt överrepresenterade, medan socioekonomiskt blandade områden och områden med stora socioekonomiska utmaningar är starkt underrepresenterade. Mönstret över vilka socioekonomiska grupper av flickor och pojkar som deltar, och som inte deltar, är därmed klart och tydligt.

Vi kan också få veta i vilka områden de som deltar i respektive idrott bor.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Idrott	Socioekonomisk områdestyp				
	1	3	4	5	Totalt
Fotboll	25%	19%	45%	11%	100%
Handboll	7%	22%	62%	10%	100%
Friidrott	56%	18%	21%	5%	100%
Gymnastik	8%	7%	74%	11%	100%
Ridsport	17%	29%	33%	21%	100%
Ishockey	11%	17%	57%	15%	100%
Simidrott	9%	22%	56%	13%	100%
Innebandy	5%	19%	68%	9%	100%
Basket	19%	20%	58%	3%	100%
Karate	37%	23%	36%	4%	100%
Konståkning	22%	26%	42%	10%	100%

Vad visar tabellen?

- Tabellen svarar på frågan – i vilken områdestyp bor de som deltar i respektive idrott? Svaret får vi per idrott. Till exempel: Av de flickor och pojkar som spelar föreningsfotboll i Eskilstuna så bor 25% i RegSo-område 1, 19% i områdestyp 3, 56% i områdestyp 4 eller 5.
- Här kan vi för enkelhetens skull slå ihop område 4 och 5. Samtliga av de tre idrotter som har en stark dominans av flickor respektive pojkar, har också minst 50% av sina deltagande 7–25 åringar boende i RegSo-område 4 eller 5. Det är tydligt att de flesta idrotter i huvudsak rekryterar flickor och pojkar från dessa områden.
- Friidrott och karate avviker från mönstret och har flest flickor och pojkar från område 1, områden med stora socioekonomiska utmaningar.
- Vi har tidigare trott att ridsporten är en av de minst jämlika idrotterna, men det faktiska deltagandet i Eskilstuna visar på en större spridning mellan RegSo-områden för ridsporten. Med 54% av deltagarna från RegSo-områden 4 och 5 så når ridsporten målet om 60/40 för jämlikhet bland de flickor som deltar.
- Av de idrotter som har störst brist på jämställdhet, så har fotboll, ridsport och konståkning jämnare spridning mellan RegSo-områden, medan ishockey, innebandy och gymnastik har en stark överrepresentation av 7–25 åringar från RegSo-område 4 och 5.
- Mer än hälften, 56% av 7–25 åringarna som deltar i friidrott, bor i RegSo-område 1, 5% bor i RegSo-område 5. Den största gruppen deltagare i karate, 37% bor i RegSo-område 1, men karate har också en stor andel, 36% som bor i RegSo-område 4. Även basket har också en liten grupp deltagare från RegSo-område 5, men desto större från RegSo-område 4.
- Vi vet att i åldersgruppen 7-25 år så bor 1 475 personer i RegSo-område 5, de utgör 6% av det totala antalet 7–25 åringar i Eskilstuna. Gruppen från RegSo-område 5 är alltså starkt överrepresenterad i samtliga idrotter utom friidrott, karate och basket.

Lokal- och anläggningssubventioner

När kommunen äger en lokal eller anläggning som hyrs ut till föreningsidrott, så tas en hyra ut för de timmar som föreningen hyrt lokalen. När kostnaderna för anläggningen eller

lokalen överstiger kommunens intäkt i form av hyra, så uppstår en subvention. Hyran regleras av en prislista som styrs av vilken verksamhet som bedrivs, och av vem. Det som styr hyran är alltså inte kostnaden för just den aktiviteten, utan målgruppen för aktiviteten och vem som hyr. Det betyder att subventionerna för en lokal eller anläggning med högre kostnader (till exempel isstadion) i regel är högre än en lokal eller anläggning med lägre kostnader (till exempel en lokal för karate). Syftet med det är att skapa mer likvärdighet mellan olika idrotter som kräver olika förutsättningar.

Idrott	Totala subventioner (tusentals kr)	Subventioner till flickor	Subventioner till pojkar	Andel subventioner
Fotboll	10 306	2 370	7 935	21%
Handboll	5 231	3 296	1 935	11%
Friidrott	5 221	2 976	2 245	11%
Gymnastik	5 422	4 284	1 139	11%
Ridsport	2 483	2 421	62	5%
Ishockey	5 512	386	5 127	11%
Simidrott	4 104	2 175	1 929	9%
Innebandy	3 554	498	3 056	7%
Basket	4 111	2 014	2 097	9%
Karate	265	101	165	1%
Konståkning	1 750	1 715	35	4%
Totalt	**47 960**	**22 235**	**25 725**	**100%**

Vad visar tabellen?

- Tabellen visar lokal- och anläggningssubventioner till de 11 största idrotterna för barn och unga 7–20 år 2022 (i tusentals kronor). Totalt beräknas lokal- och anläggningssubventionerna till dessa 11 största idrotter till 47 960 000 kr för 2022.
- Ett exempel: Fotbollen fick under 2022 totalt 10 306 000 kr i lokal- och anläggnings-subventioner. Det utgör 21% av alla subventioner, samtidigt som fotbollen står för 48% av alla deltagartillfällen för 7–25 åringar. Fotboll är den enda idrott som har proportionerligt mindre subventioner än deltagartillfällen, ridsporten har samma andel deltagartillfällen som andel subventioner. Men, vi ska vara försiktiga med att dra några vidare slutsatser kring proportionerna mellan subventioner och deltagartillfällen eftersom beräkningarna av subventioner utgörs av data från bokningssystemet Rbok, där åldersspannet för barn och ungdomsidrott är 7-20 år medan deltagartillfällen de bygger på RF åldersspann 7-25 år.

Det är också av intresse att se om, och i så fall hur subventionerna fördelas jämställt mellan flickor och pojkars idrottande:

Idrott	Subventioner till flickor	Subventioner till pojkar
Fotboll	5%	17%
Handboll	7%	4%
Friidrott	6%	5%
Gymnastik	9%	2%
Ridsport	5%	<1%
Ishockey	1%	11%
Simidrott	5%	4%
Innebandy	1%	6%
Basket	4%	4%
Karate	<1%	<1%
Konståkning	4%	<1%
Totalt	**46%**	**54%**

Vad visar tabellen?

- Tabellen visar hur lokal- och anläggningssubventionerna faller ut för flick- respektive pojkidrott. Procenten motsvarar alltså andelen av de totala subventionerna till de elva största idrotterna som riktas mot respektive idrott och kön. Siffrorna är hämtade ur bokningssystemet.
- 46% av subventionerna går till flickidrott och 54% av subventionerna går till pojkidrott. Störst skillnader uppstår för idrotter där antalet deltagartillfällen skiljer sig åt mellan flickor och pojkar, såsom gymnastik, ishockey, innebandy och konståkning. För friidrott, simidrott och basket är skillnaderna i subventionernas storlek relativt små.
- På totalen så fördelas lokal- och anläggningssubventioner jämställt mellan flickor och pojkars idrottande. Annars följer subventionerna i stort sett de könsmönster som finns i respektive idrott. Men, det verkar som att subventionerna fördelas mer jämställt än vad deltagartillfällena gör, dock behöver vi begränsa vilka slutsatser som vi drar när vi kombinerar datakällor med olika åldersgrupper.

Med hjälp av RFs senaste statistik kan vi också få svar på hur de olika lokal- och anläggningssubventionerna fördelas mellan barn och unga boende i olika RegSo-områden. Eftersom vi vet hur deltagandet hos barn och unga från de olika RegSo-områdena ser ut för olika idrotter, så vet vi också hur subventionerna fördelas mellan deltagare från dessa områden. Det är ett sätt att tydliggöra hur stor del av lokal- och anläggningssubventionerna som går till barn och unga i områden med olika socioekonomiska förutsättningar.

- Vi kan därför räkna ut att 62% av lokal- och anläggningssubventionerna går till barn- och ungdomsidrott i RegSo-områdena 4 och 5, alltså områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Resterande 38% fördelas lika mellan socioekonomiskt blandade områden och områden med stora socioekonomiska utmaningar.

Bidrag och ersättning avseende lokaler och anläggningar

Föreningar som äger sina egna anläggningar och som bedöms utgöra ett komplement till kommunens anläggningar, kan ansöka om ett anläggningsbidrag. Detta under förutsättning att de har barn- och ungdomsverksamhet.

Föreningen får bidrag och ersättning för kostnader förknippat med *att driva och sköta drift av en egen lokal eller anläggning*. Totalt delades 4 400 000 kr ut i bidrag 2022, fördelat mellan olika idrotter och aktiviteter. Detta bidrag villkoras av att föreningen har barn- och ungdomsverksamhet men uppföljningen svarar inte på frågan om hur stor del och därför vet vi inte hur stor del av det totala bidraget som gått till barn och unga.

Utöver ovanstående kan föreningar *sköta drift av anläggningar som kommunen äger* och få en ersättning för det. Detta gäller om verksamheten i första hand sker på en anläggning där det endast är en förening som är verksam. Exempel på anläggningar som en förening sköter driften på är ridhusanläggningar i Eskilstuna och Torshälla samt Skatehallen Zero One Six. Totalt delades 3 300 0000 kr ut i ersättning 2023, fördelat mellan olika idrotter och aktiviteter.

Verksamhetsbidrag till barn och unga (idrott)

Enligt riktlinjerna för föreningsstöd kan idrottsföreningar som är anslutna till RF och som söker lokalt aktivitetsstöd (LOK-stöd) från RF också söka verksamhetsbidrag från kommunen, om de har verksamhet för:

- barn och unga 7-20 år
- barn och unga med funktionsnedsättning 7-20 år
- vuxna med funktionsnedsättning 21-64 år

Under 2022 fördelades 3 296 000 kr i verksamhetsbidrag till barn- och ungdomsidrott, fördelat på de 11 idrotterna enligt:

Idrott	Belopp (tusen kronor)	Andel
Fotboll	1 505	46%
Friidrott	234	7%
Gymnastik	241	7%
Handboll	240	7%
Ridsport	198	6%
Ishockey	170	5%
Simidrott	178	5%
Innebandy	97	3%
Basket	81	2%
Karate	49	1%
Konståkning	35	1%
Övriga	268	8%
Totalt	**3 296**	**100%**

Vad visar tabellen?

- Eftersom verksamhetsbidraget är starkt kopplat till LOK-stödet, som baseras på deltagartillfällen, så fördelas verksamhetsbidraget enligt samma mönster som deltagartillfällena. Det betyder att verksamhetsbidraget fördelas med 36% till flickidrott och 64% till pojkidrott. Och att det kan antas fördelas mellan RegSo-områden på motsvarande sätt som RFs deltagartillfällen.

Vidare uppföljning av verksamhetsbidraget visar att det är 9 035 unika individer i åldersgruppen 7-20 år som deltagit vid minst ett tillfälle under 2022. Dessa utgörs av 3 753 flickor och 5 282 pojkar vilket motsvarar 42% flickor och 58% pojkar.

Paraidrott och särskilt anpassad idrott för barn och unga med funktionsnedsättningar

Det finns ingen uppföljning särskilt för deltagartillfällen för barn och unga med funktionsnedsättning inom föreningsidrotten. Detta för att varken RF eller förvaltningen redovisar ålder för verksamhet med individer med funktionsnedsättning. Förvaltningen prioriterar både barn och unga med funktionsnedsättning 7-20 år och vuxna med funktionsnedsättning 21-64 år likvärdigt, vilket gör att stöd till verksamhet för individer med funktionsnedsättning ges till barn och vuxna 7-64 år. Det betyder att tabellen nedan avser *samtliga* utövare 7-64 år, oavsett kön för respektive sport.

Idrott	Deltagartillfällen	Andel (%)
Parasport	1 376	27%
Friidrott	1 136	22%
Bowling	860	17%
Fotboll	627	12%
Korpen	471	9%
Bordtennis	345	7%
Gymnastik	156	3%
Ishockey	59	1%
Orientering	50	1%
Övriga idrotter	97	2%
Totalt	**5 177**	**100%**

Vad visar tabellen?

- Totalt stod paraidrotten och den anpassade idrotten för individer med funktionsnedsättning (7-64 år) för 5 177 deltagartillfällen.
- Den största idrotten för individer med funktionsnedsättning är parasport som står för 27% av deltagartillfällena. Andra stora idrotter för målgruppen är friidrott, bowling och fotboll.

Idrottsföreningar som har verksamhet för barn och unga med funktionsnedsättning kan ansöka om extra stöd. Under 2022 så fick föreningarna extra stöd för 31 flickor och 41 pojkar i åldern 7-20 år. Vi vet att de deltagit minst en gång, men vet inte hur många som

deltagit mer än så. Hur stor andel av deltagartillfällena ovan som avser dessa flickor och pojkar vet vi inte heller.

Sammanfattning föreningsidrott

För att försöka sammanfatta avsnittet om hur förvaltningens olika stöd till föreningsidrotten bidrar till jämställd och jämlik tillgång till meningsfull fritid så behöver vi först påminna oss om att:

- Av alla 7-25 åringar i Eskilstuna så är det 37% (31% av flickorna och 41% av pojkarna) som deltar i föreningsidrotten och som därmed direkt får del av de stöd och subventioner som förvaltningen bidrar med till idrottsföreningarna.
  De 63% av barn och unga som inte deltar, får inte heller direkt del av stödet och subventionerna.

- Av totalt alla drygt 524 000 deltagartillfällen som barn- och ungdomsidrotten stod för 2021, så utgörs 37% av flickidrott och 63% av pojkidrott. Föreningsidrotten är alltså inte jämställd. Pojkar har 140 500 fler deltagartillfällen per år, än flickor.

- Mönstret över vilka flickor och pojkar som deltar i föreningsidrotten är klart och tydligt – flickor och pojkar från områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar är starkt överrepresenterade. I det område som har högst andel pojkar som deltar, är siffran 65%, och i det område som har minst andel flickor som deltar, är siffran 13%.

- För att förstå mer om förutsättningarna för föreningsidrotten så kan vi se på varje idrott för sig. Då framträder vilka förutsättningar som varje idrott ges. Några exempel:

  Fotboll: Fotboll är den idrott med absolut flest deltagartillfällen i Eskilstuna, med 48% av samtliga deltagartillfällen.
  - 23% av deltagartillfällena utgörs av flickfotboll, och 78% av pojkfotboll och därmed kan fotbollen inte sägas vara jämställd.
  - Av de flickor och pojkar som deltar i föreningsfotbollen bor 56% i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska villkor, 44% bor i blandade områden eller områden med mycket stora socioekonomiska utmaningar, vilket gör att vi kan säga att fotbollen kan anses vara jämlik.
  - Eftersom stödet till fotboll ges i enlighet med utfallet för deltagande, så betyder det att fotbollens mönster med brist på jämställdhet och uppnådd jämlikhet förstärks.

  Friidrott: De flickor och pojkar som deltar i föreningsdriven friidrott, utgör tillsammans 7% av samtliga deltagartillfällen, och är därmed en av de idrotter efter fotbollen som lockar flest deltagare.
  - 59% av deltagartillfällena utgörs av flickor, och 41% av pojkar och därmed kan friidrotten anses vara en jämställd idrott i Eskilstuna.
  - Friidrotten har 56% av sina deltagare som bor i områden med stora socioekonomiska utmaningar, och kan därför anses vara en jämlik idrott.

Postadress | Besöksadress | Telefon, växel 016-710 10 00 | Fax | Mobiltelefon
E-post marie.stenman@eskilstuna.se | Webbplats

- Eftersom stödet till friidrott ges i enlighet med utfallet för deltagande, så betyder det att friidrottens mönster med uppnådd jämställdhet och uppnådd jämlikhet förstärks.

Ridsport: De flickor och pojkar som deltar i föreningsdriven ridsport, utgör tillsammans 5% av samtliga deltagartillfällen.

- 98% av deltagartillfällena utgörs av flickor och endast 2% av pojkar vilket gör ridsporten till en av de minst jämställda idrotterna i Eskilstuna.
- Ridsporten har deltagare relativt jämnt fördelat mellan RegSo-områden, med 54% av deltagarna från områden med goda eller mycket goda socioekonomiska villkor. Det gör att ridsporten kan anses vara jämlik mellan de grupper av flickor som deltar.
- Eftersom stödet till ridsport ges i enlighet med utfallet för deltagande, så betyder det att ridsportens mönster med brist på jämställdhet och uppnådd jämlikhet bland flickor förstärks.

Ishockey: De flickor och pojkar som deltar i föreningsdriven ishockey, utgör tillsammans 5% av deltagartillfällena.

- 7% av deltagartillfällena utgörs av flickhockey och 93% av pojkhockey vilket för ishockeyn till en av de minst jämställda idrotterna i Eskilstuna.
- Ishockeyn har 72% av sina deltagare boende i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska villkor vilket gör ishockeyn till en av de minst jämlika idrotterna i Eskilstuna.
- Eftersom stödet till ishockey ges i enlighet med utfallet för deltagande, så betyder det att ishockeyns mönster med brist på jämställdhet och stor brist jämlikhet förstärks.

Basket: De flickor och pojkar som deltar i föreningsdriven basket, utgör tillsammans 2% av alla deltagartillfällen.

- Deltagartillfällena fördelas 50/50 för flickor och pojkar vilket gör basketen till den mest jämställda idrotten i Eskilstuna.
- Av de flickor och pojkar som deltar i basketen, bor 61% i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska villkor, vilket gör att basketen i Eskilstuna inte klarar målet för jämlik idrott, om än med minimal marginal.
- Eftersom stödet till basket ges i enlighet med utfallet för deltagande, så betyder det att basketens mönster med uppnådd jämställdhet och bristande jämlikhet förstärks.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

De förutsättningar som förvaltningen skapar för föreningsidrott bildar en komplex helhet av stöd, bidrag och subventioner. För att förstå om och hur vi skapar likvärdiga förutsättningar för alla barn och unga som deltar inom föreningsidrotten, och de som inte deltar men som skulle vilja, så behöver vi förstå mer om den komplexa helheten. Samtidigt så måste vi agera på det vi vet. Sammantaget måste vi ta stora och små steg för att påverka likvärdigheten på olika lång sikt. Vi behöver öka medvetenheten om hur resurser skapar förutsättningar, och hur vår fördelning av resurser leder mot mål om jämställdhet och jämlikhet eller inte. Med

barnkonventionen som lag så behöver vi kunna svara på hur vi med våra resurser skapar likvärdiga villkor för alla barn och unga.

Jämställd idrott

Vi vet nu att antal idrotter som når jämställdhetsmålet 60/40 ger en mycket begränsad bild av hur flickors och pojkars idrottande skiljer sig åt. Måttet ”antal idrotter som når jämställdhetsmålet” säger inte heller särskilt mycket om i vilken utsträckning som förvaltningen skapar likvärdiga förutsättningar för flick- och pojkidrott. Vi behöver andra mått och mer av analys för att få tillfredsställande svar på frågan om jämställdhet inom idrotten.

RFs uppföljning av deltagartillfällen säger ingenting om antalet flickor respektive pojkar i olika idrotter utan fördelningen utgörs av tillfällen då flickor respektive pojkar deltar i föreningsidrott. Flickors och pojkars olika förutsättningar att delta, behöver förstås på djupare plan. Vi vet att pojkar har betydligt fler deltagartillfällen än flickor på totalen, och det behöver vi förstå mer om. Vi behöver skapa en bild av vilka förutsättningar som flickor och pojkar ges för att utöva sin idrott. Vilka och hur många träningstider tilldelas flickor och pojkar som tränar samma idrott? Är det jämställda villkor för de barn och unga som vill utöva sin idrott?

Vi behöver se över våra stöd, som i dagsläget bekräftar de *könsmönster* som föreningsidrotten har. Våra stöd signalerar inte i dagsläget att vi vill se en förändring för att flickor och pojkar ska ges likvärdiga förutsättningar att delta i föreningsidrott på sin fritid.

Jämlik idrott

Vi vet också att friidrotten och karaten är de idrotter som har flest av sina deltagare från socioekonomiska områden med stora utmaningar. Det betyder att dessa idrotter bryter det väldigt tydliga mönster som föreningsidrotten i Eskilstuna skapar – en stark överrepresentation av flickor och pojkar från områden med mycket goda eller goda socioekonomiska förutsättningar, och motsvarande stark underrepresentation av flickor och pojkar från områden med socioekonomiska utmaningar. Att aktivt bryta det mönstret är att aktivt riva hinder och sänka trösklar för barn och unga att delta i föreningsidrott. Vi behöver veta mer om vad de gör, som andra kanske inte gör, och bidra till ett större lärande och kanske ett mer träffsäkert stöd.

Vi behöver se över våra stöd, som i dagsläget bekräftar de *deltagarmönster* som föreningsidrotten har. Våra stöd signalerar inte i dagsläget att vi vill se en förändring för att grupper av flickor och pojkar ska ges likvärdiga förutsättningar att delta i föreningsidrott på sin fritid.

Utvecklad uppföljning som svarar på fler frågor

I flera av stöden till föreningar så prioriteras barn- och ungdomsverksamhet vid bedömningar av ansökningar. Det är en tydlig ambition att de ekonomiska stöden till föreningslivet ska gynna barn och unga samt personer med funktionsnedsättningar. Men, uppföljning som visar på effekterna av dessa prioriteringar görs inte i den utsträckning som skulle behövas.

Det pågår ett arbete med att se över och öka likvärdigheten mellan föreningar som hyr lokaler och anläggningar och de som har egna lokaler och anläggningar. Det kommer påverka resultatet av hur stöden fördelas framöver. I samband med det behöver

förvaltningen säkerställa att uppföljningen också svarar på hur stor andel av stödet som går till flickor och pojkar i barn- och ungdomsverksamhet.

Barn och unga med funktionsnedsättningar

Kopplat till förvaltningens bidrag så behöver vi förändra uppföljningen avseende verksamhetsbidrag till barn och unga med funktionsnedsättning och vuxna med funktionsnedsättning. Båda grupperna kan fortsatt ha samma prioritet, men uppföljningen måste ge oss svar på i vilken utsträckning som stödet skapar förutsättningar för barn och unga (7 – 20 år) att delta. Uppföljningen måste också vara könsuppdelad så att vi vet hur många flickor respektive pojkar som deltar.

Antalet deltagartillfällen för individer (7-64 år) med funktionsnedsättningar inom paraidrott och särskilt anpassad idrott är drygt 5 000. Deltagartillfällen för hela gruppen 7-25 åringar är drygt 524 000, och i den gruppen deltar så klart barn och unga med olika funktionsnedsättningar och normbrytande funktionaliteter. Men, det är ändå relevant att förstå om 5 000 deltagartillfällen är mycket eller lite, i relation till antalet barn och unga som har en funktionsnedsättning. Det finns ingen registerdata som visar hur många som har en funktionsnedsättning men enligt Myndigheten för delaktighet så visar stora nationella undersökningar att mellan 10 – 30% av befolkningen svarar att de har en funktionsnedsättning. Det betyder rimligen att andelen deltagartillfällen för en så stor åldersgrupp för personer med funktionsnedsättningar kan anses vara väldigt liten, och att gruppen kan vara underrepresenterad i föreningsidrott i Eskilstuna.

Det finns en påbörjad diskussion nationellt om i vilket utsträckning barn och unga med NPF (neuropsykiatriska funktionsnedsättningar) ges förutsättningar att delta i föreningsidrott. Vi behöver ta reda på mer för att veta mer om barn och unga med olika funktionsnedsättningar och deras möjligheter att delta i föreningsidrotten som förvaltningen stödjer. Eftersom fritidsgårdar och mötesplatser har verksamhetsuppföljning som svarar på den frågan, så borde det kanske vara möjligt att på motsvarande vis ställa frågan till barn och unga i föreningsidrotten? Har de en funktionsnedsättning, och får de det bemötandet och de anpassningar de behöver för att kunna delta?

Det finns idrottsföreningar som erbjuder parasport och särskilt anpassad idrottsverksamhet för barn och unga. Det har förekommit att de olika föreningarna med stöd från förvaltningen, erbjudit prova-på verksamhet för flera idrotter, vilket varit mycket uppskattat. Det finns även föreningar som erbjuder annan anpassad fritidsverksamhet. Kanske kan förvaltningen stödja att det sker oftare och mer regelbundet?

Tillgänglighet för fler

Förvaltningen ansvarar för flertalet av de lokaler och anläggningar som föreningsidrotten använder. Det betyder att förvaltningen bär ansvar för att lokalerna är tillgängliga för alla barn och unga, och tillgängliga i en vidare bemärkelse. De ska vara tillgängliga för barn och unga med olika funktionsnedsättningar. Arbetet med tillgänglighet pågår och det är en viktig satsning för att öka likvärdigheten. Det som inte pågår är en prioritering av omklädningsrum för ickebinära och transpersoner. Omklädningsrum och toaletter är ett av de mest uttalade hindren för barn och unga som inte identifierar enligt det binära flicka – pojke. Att säkerställa trygghet och likvärdiga förutsättningar för alla barn och unga måste också inkludera omklädningsrum.

Ett annat väsentligt hinder som drabbar HBTQI+ barn och unga och barn och unga med funktionsnedsättningar är oron och rädslan för dåligt bemötande. Det är föreningarna som ska ta ansvar för sitt bemötande av barn och unga, och förvaltningen kan inte styra det, men:

- förvaltningen kan tydligare följa upp hur föreningarna jobbar med bemötande för att inte riskera att exkludera någon utifrån de diskrimineringsgrunder som finns, och som självklart också gäller barn och unga.
- förvaltningen kan tydligare stödja arbetet, kanske genom att använda ledarutbildningsbidraget för en bred satsning på bemötande av barn och unga?

Förutsättningar för idrott i fler former

När vi utvecklar arbetet med stöd och förutsättningar för föreningsidrott så behöver vi påminna oss om att 63% av barn och unga i Eskilstuna inte ingår i de som får del av det stödet. Det betyder bland annat att om de i den gruppen vill idrotta i de lokaler eller på de anläggningar som förvaltningen äger eller stödjer, så behöver vi fråga oss vilka faktiska förutsättningar de har och bör ha till det.

- Barn och unga utanför föreningsidrotten har inte tillgång till bokad tid och kan inte heller anses ha tillgång till att boka, det vill säga, hyra själva. Så vilka villkor ges till de barn och unga som vill använda gemensamma ytor för spontanidrott? Här berättar medarbetare att de får samtal från föreningar som vill ha hjälp att jaga bort de som befinner sig på planen när det är dags för träning. Medarbetare säger att barn och unga är i vägen när de ska underhålla planerna, så att de är i rätt skick när det är dags för föreningsidrotten att träna. De som är där klättrar i näten så de går sönder, vilket gör att föreningarna ringer och är arga över trasiga nät. Hur förstår förvaltningen det, i sitt större sammanhang?
- Tillgången till lokaler och anläggningar verkar också vara en komplex fråga. Samtidigt som tiden för de som inte är organiserade i föreningarna är i stort sett obefintlig, så menar föreningarna att de har för lite tid på anläggningarna och att det är för svårt att få bra träningstider. Vi kan se i bokningssystemet att vissa anläggningar står obokade. Det pågår ett arbete med att se över lokaler och anläggningarna och i det arbetet behöver också gruppen som inte är organiserad i föreningsidrott beaktas och inkluderas på likvärdiga villkor.
- Föreningsidrottens, spontanidrottens, och den öppna idrottens förutsättningar måste ingå i samma analys för att kunna prioritera jämställd och jämlik tillgång till meningsfull fritid.

Förutsättningar för övrigt föreningsliv (inte idrott)

Förvaltningen möjliggör inte bara föreningsidrott, utan ger också bidrag till annan föreningsverksamhet som har verksamhet för barn och unga på deras fritid. Annan föreningsverksamhet kallas slarvigt för ”inte idrott” i stöd och uppföljning. Fördelningen av verksamhetsbidraget för barn och unga som ej riktats mot idrottsföreningar, såg ut så här 2022:

Typ av verksamhet	Belopp	Andel
Etniskkulturell verksamhet	151 774	47%
Scoutverksamhet	80 290	25%
Annan ideell verksamhet	45 067	14%
Övrigt	29 267	9%
Församlingsverksamhet	16 058	5%
Totalt	**322 456**	**100%**

Vad visar tabellen?

- Verksamhetsbidraget till barn och unga, till föreningar som har verksamhet som inte är idrott, uppgick 2022 till ca 322 500 kr.
- Det utgör ca 9% av det totala verksamhetsbidraget till barn och unga (idrott och inte idrott)
- 47% av bidraget gick till etnisk kulturell verksamhet.
- 25% av bidraget gick till föreningar med scoutverksamhet.
- 5% av bidraget gick till församlingsverksamhet.

Hur verksamhetsbidraget fördels påverkas av vilka föreningar som söker. I förvaltningens föreningsregister sorteras varje stödberättigad förening efter föreningstyp. Att vara en etniskkulturell förening är alltså inget som föreningen själva definierar utan en typ av förening som anges av förvaltningen.

I Ung Livsstil får högstadieungdomar i Eskilstuna frågan om medlemskap i föreningar. Då svarar 12% av flickorna och 8% av pojkarna att de är medlemmar i föreningar som inte är idrottsföreningar. Det är religiösa föreningar och församlingar som har flest medlemmar i gruppen ungdomar, men även en mindre andel kulturella föreningar. Det framgår att ju äldre de unga blir (från åk 7 till åk 9) desto större andel är med i övriga föreningar. I Ung Livsstil frågas inte om föreningar som är aktiva i Eskilstuna utan svaren kan lika gärna avse medlemskap i nationella eller internationella föreningar som inte är direkt relevanta för föreningsbidragen i Eskilstuna. Dessutom menar forskarna bakom Ung Livsstil att begreppet ”förening” är oklart för många unga och kan användas för verksamhet som egentligen inte alls är föreningsdriven.

Det är svårt att ur förvaltningens föreningsregister utläsa om föreningar med verksamhet för barn och unga, är föreningar av barn och unga. Det finns både föreningar med verksamhet för barn, unga, vuxna och äldre, och det finns föreningar med ord som ”barn” och/eller ”ungdom” i sitt föreningsnamn. Men det framgår inte i vilken utsträckning som det är föreningar av unga, för unga, eller om det är vuxna som står för verksamheten med barn och unga som målgrupp. Barn har egen rätt att organisera sig, och ungas självständiga organisering är en uttalad del av ungdomspolitiken. I vilken utsträckning som förvaltningens arbete med föreningsstöd i dagsläget stödjer det är därför oklart, men det verkar vara ont om föreningar som står för ungas självständiga organisering.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Dessutom verkar det som att många föreningar som skulle kunna söka stöd för olika former av barn- och ungdomsverksamhet har svårt att möta förvaltningens krav på regelbundenhet i aktivitet och deltagande för att den ska räknas som meningsfull fritidsaktivitet. Detta kan behöva ses över eftersom vi i dagsläget ställer olika krav på idrottsverksamhet och annan barn- och ungdomsverksamhet. Dessutom riskerar reglerna att försvåra för föreningar som har aktiviteter som till exempel kollo- eller lägerverksamhet som är begränsad till delar av året.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Ungas självständiga organisering

Det verkar som att det är brist på förutsättningar för ungas självständiga organisering i Eskilstuna. Verksamheter vittnar om att det finns unga som vill organisera sig, kring till exempel läxläsning och HBTQI+ frågor. Det finns flertalet flickor som vill göra saker för yngre flickor.

Samtidigt menar verksamheten att de inte har förutsättningar att hjälpa de unga som vill organisera sig och/eller bilda förening. Verksamheten vet inte heller var de kan hänvisa unga vidare. En titt i föreningsregistret ger också en bild av att det finns gott om verksamhet där vuxna erbjuder barn och unga aktiviteter men vilka förutsättningar finns för ”av unga – för unga” i Eskilstuna? Förvaltningen behöver skapa sig en bild av hur det faktiskt ser ut med ungas självständiga organisering i Eskilstuna.

Brister på stöd för ungas självständiga organisering skulle kunna förklara en del av varför ungas medlemskap i föreningar är jämförelsevis lågt i Eskilstuna. Stora föreningar som syftar till att påverka och skapa samhällsnytta och som organiserar unga över hela Sverige, till exempel Röda korset och Rädda barnen, har ingen lokalförening i Eskilstuna. Ett annat exempel är den växande rörelsen för spelkultur som inte avspeglas i Eskilstunas föreningsliv för unga. Detta trots att många ungdomar är engagerade och driver samhällsfrågor när de får chansen, vilket märks i både Equal, på mötesplatserna och i ungdomsdialogen UNIK.

Ungas brist på ungdomsföreningar som de själva rår över, visar sig också i situationer där de vill hyra en lokal, en anläggning eller en scen för att arrangera något på egen hand. I dagsläget krävs att de vet hur de kan ta hjälp av en existerande förening eller en kommunal verksamhet för att kunna ta del av de gemensamma resurser som förvaltningen ansvarar över. Genom att mer utvecklat föreningsliv för och av unga, skulle ungas drivkraft för eget skapande och egen organisering kunna leda till fler arrangemang och sammanhang inom både idrott, kultur och fritid för unga, av unga i Eskilstuna.

För att bättre stödja barn och ungas rätt till självständig organisering skulle en del av verksamhetsbidraget kunna riktas till organisationer där en viss andel av styrelsen består av unga. Det gäller både idrott och andra föreningar. Det skulle både ge unga inflytande i föreningarna, och erfarenhet av förenings- och styrelseverksamhet samt ge föreningarna direkt tillgång till ungas perspektiv på föreningens verksamhet. Det skulle i sin tur kunna leda till att unga bryter sig loss och skapar fler ungdomsföreningar när de har erfarenhet av hur det går till.

Eskilstuna kommun har inte någon föreningsutvecklare med uppdrag att stödja ungdomar att organisera sig, men förvaltningens arbete med föreningsstöd kanske skulle kunna utvecklas med ett sånt uppdrag och kompetens?

Hedersrelaterat våld och förtryck
När det gäller religiösa och etnisk kulturella föreningar, menar kommunens sakkunnig inom hedersrelaterat våld och förtryck att det är av stort vikt att förstå om medlemskap och aktivitet i föreningarna är på flickors och pojkar egna villkor, eller om det är familjen som styr att de ska vara medlemmar och vad de ska engagera sig i. Av unga – för unga behöver särskilt förstås inom sammanhanget och frågan om det är meningsfullt för barn och unga själva är relevant att ställa. Fritid handlar om tid som du själv bestämmer över och där du själv avgör vad som är meningsfullt för dig.

Tillsammans med de flickor som vill organisera sig, så går det att hitta former som möjliggör just det. Men det krävs kunskap och vilja att förstå flickornas förutsättningar för att det ska bli möjligt. Genom att använda läxläsning, sömnad, matlagning, pyssel och andra aktiviteter som inte utmanar normerna, kan organisering även kring andra outtalade frågor bli möjlig enligt sakkunnig inom hedersrelaterat våld och förtryck.

Förvaltningen behöver utveckla tryggheten i att navigera i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, som en fråga om alla barn och ungas lika rätt till meningsfull fritid. Förvaltningen behöver hjälpas åt att utforska de hinder som kan stå i vägen och hur de kan rivas för att möjliggöra mer för fler barn och unga, på deras villkor.

Studieförbund

Förvaltningens stöd till studieförbunden syftar till att stödja folkbildningen. Under 2022 nåddes totalt 524 barn och unga i åldrarna 10-24 år, av studiecirklarna som studieförbunden arrangerade i Eskilstuna. Av deltagarna var 56% flickor och 44% pojkar. Den största åldersgruppen var 15-19 år, den gruppen utgjorde 51% av alla deltagartillfällen.
Det framgår inte om studiecirklarna har en avgift eller om de är kostnadsfria.

Studieförbunden har också annan folkbildningsverksamhet för barn och unga. Under 2022 genomfördes aktiviteter för 1 126 barn och unga, i åldrarna 5-24 år. Av deltagarna var 59% flickor och 41% pojkar. Deltagartillfällena fördelas relativt jämnt över åldrarna enligt:

- 5-9 år: 274 deltagare
- 10-14 år: 392 deltagare
- 15-19 år: 324 deltagare
- 20-24 år: 136 deltagare

Det framgår inte om den här folkbildningsverksamheten har en avgift eller om den är kostnadsfri.

Fyra studieförbund driver tillsammans verksamheten på Balsta musikslott. Balsta musikslott är en arena för musikutveckling med replokaler och en scen. På Balsta musikslott finns det idag cirka 100 band verksamma i 70 lokaler. Det framgår inte hur stor del av verksamheten som riktar sig till barn och unga. Det framgår inte av informationen på eskilstuna.se eller studieförbundens hemsidor om det är kostnadsfritt eller förenat med avgift att delta i verksamheten på Balsta musikslott.

Tillsammans fick Studieförbunden i Eskilstuna totalt 9 765 000 kr i stöd 2022. Det går inte att härleda hur stor del av dessa bidrag som gick till verksamhet för barn och unga.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Den samlade uppföljningen av stöd till föreningsliv och studieförbund skulle kunna utvecklas för att i högre utsträckning svara på hur de skapar aktiviteter som möter barn och ungas rätt till meningsfull fritid.

Det är svårt att få en överblick över vilken verksamhet som studieförbunden har för barn och unga i Eskilstuna, både vad som erbjuds och på vilka villkor. Det framgår inte heller hur stor del av verksamheten och stödet från förvaltningen som går till verksamhet för barn och unga. Det behöver vi utveckla tillsammans med studieförbunden.

Grupp B – barn och unga som deltar i öppen verksamhet

Utmärkande för en öppen (expressiv) fritidsaktivitet är att: *deltagarna kan komma och gå som de vill, välja kortsiktiga mål samt bestämma vad de vill göra.* Till expressiva aktiviteter för vi fritidsgård, bibliotek, idrottsplatser för spontanidrott och simhall.

Skillnaden på instrumentella och öppna verksamheter framträder som särskilt relevant när målen är att säkerställa jämställd och jämlik tillgång till meningsfull fritid. Det är av stor betydelse av flera skäl. Dels för att öppna verksamheter utgörs av det som är avgiftsfritt. Allt öppet är inte avgiftsfritt, men det som är avgiftsfritt, är också öppet. Men också för att forskning och vår uppföljning visar att grupper av barn och unga deltar i olika typer av aktiviteter och det finns starka mönster som går att koppla till jämställdhet och jämlikhet.

Öppen verksamhet består av olika former av verksamhet, där möjligheten och syftet med verksamheten påverkar förutsättningarna för uppföljningen rejält. Uppföljningen av öppen verksamhet måste utvecklas i linje med verksamhetens syften och mål. Till exempel så måste en besökare på bibliotek eller museum kunna delta utan att ge sig till känna mer än som just en anonym besökare. Aktiviteter på bibliotek och museer däremot, som bokcirklar eller vernissage, kan innebära andra förutsättningar för mer utförlig uppföljning. Men komplexiteten i att följa öppen verksamhet kvarstår och behöver få vara annorlunda än uppföljning av instrumentell verksamhet.

I kartläggningssyfte påverkar det så klart den samlade bilden av vilka besökare och deltagare vi har och som vi saknar, i de olika verksamheterna. Och så kommer det fortsätta vara. Däremot behöver förvaltningen avgöra vilka frågor om våra besökare och deltagare som vi behöver och kan få fatt i, för att svara på de frågor som svarar mot våra ansvarsområden – till exempel det lagstadgade ansvaret för alla barn och ungas lika rätt till meningsfull fritid.

Inom Ung fritid och mötesplatser har utvecklingen kring uppföljningen kommit längst, där verksamheten tillsammans i ett nationellt nätverk skapat en struktur för uppföljning av deltagare och deltagartillfällen. Att veta vilka som deltar ger bättre förutsättningar att förstå verksamheten och vilka behov av utveckling som finns. Därför är det önskvärt att verksamheter som likt fritidsgården har mer av ömsesidig relation till sina deltagare, testar de metoder för uppföljning som Ung fritid och mötesplatser har.

Fritidsgårdar och mötesplatser

Först, låt oss komma ihåg att mötesplats ibland avser våra faktiska benämnda mötesplatser, och ibland används som begrepp för funktionen – en plats att mötas på. I uppföljningen nedan avses mötesplats, som våra tre benämnda mötesplatser.

I dagsläget har förvaltningen åtta kommunala fritidsgårdar och ger stöd till sju föreningsdrivna fritidsgårdar runt om i kommunen. I uppföljningen ingår endast de kommunala fritidsgårdarna, eftersom uppföljningen av de föreningsdrivna i dagsläget är så ojämn att det är svårt att dra några slutsatser. Dock pågår ett arbete med att skapa bättre förutsättningar för likvärdig uppföljning av de föreningsdrivna fritidsgårdarna. I fråga om resurser kan det ändå vara relevant att veta att under 2022 uppgick det totala stödet till föreningsdrivna fritidsgårdar till 645 600 kr.

Några av fritidsgårdarna är samlokaliserade med kommunens tre mötesplatser vilket gör att uppföljningen av fritidsgårdar avser fritidsgårdar och mötesplatser. Fritidsgårdarna har målgrupp åk 6 – 20 år, och mötesplatserna välkomnar alla åldrar (0 – 100 år) och vi begränsar uppföljningen till barn och unga till 19 år. Öppettiderna för fritidsgårdarna varierar mellan olika verksamheter. Vissa har öppet bara för flickor vissa dagar eller vissa tider. Andra har öppet för alla, men bara vissa veckodagar. Andra har öppet alla veckodagar. De flesta har öppet lite längre på lördagar. Det är också så att vissa fritidsgårdar har avsatta öppettider för särskilda åldersgrupper alternativt verksamhet endast för flickor.

Fritidsgårdar och mötesplatser ingår i ett nationellt nätverk av kommunala verksamheter och andra som ansvarar för och driver öppen ungdomsverksamhet. Genom nätverket skapas bland annat gemensamma idéer om uppföljning vilket gör fritidsgårdsverksamhet och mötesplatser till väldokumenterade verksamheter.

Totalt registrerades 90 922 besökare, det vill säga deltagartillfällen, till kommunala fritidsgårdar och mötesplatser under 2022. Av dessa var 75 685 deltagartillfällen barn och unga mellan 0-19 år, vilket motsvar 83%.

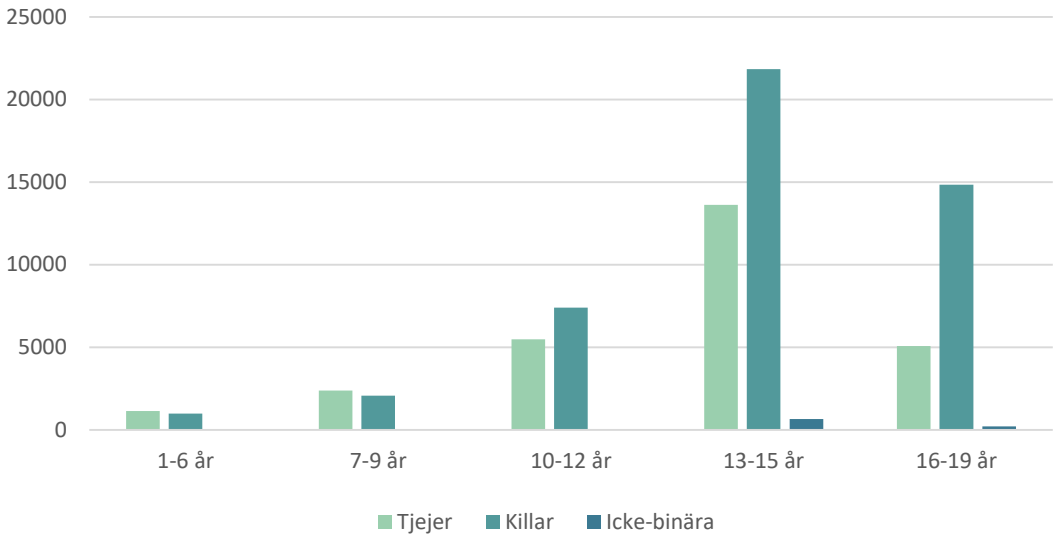

Postadress Besöksadress Telefon, växel 016-710 10 00 Fax Mobiltelefon
E-post marie.stenman@eskilstuna.se Webbplats

Vad visar figuren?

- Den största åldersgruppen som besöker fritidsgårdar och mötesplatser är 13-15 år. Sen 16-19 åringar och 10-12 åringar.
- Deltagandet skiljer sig mellan flickor och pojkar. Pojkar är den största gruppen deltagare och står för 62% av besöken. Flickornas deltagande utgör 37% av besökaren, och ickebinära barn och unga står för ungefär 1%.
- Pojkarnas dominans på fritidsgårdarna och mötesplatserna syns i staplarna. Pojkar i åldern 13-15 år är den största gruppen, följd av pojkar i åldern 16-19 år. Sen följer flickor 13-15 år, och pojkar 10-12 år. Gruppen flickor 10-12 år är något större än gruppen flickor 16-19 år. Bland de yngre barnen är det något fler flickor än pojkar som besöker mötesplatserna.
- Gruppen ickebinära barn och unga är störst i åldern 13-15 år och 16-19 år.

Uppföljningen av fritidsgårdarna och mötesplatserna omfattar inte var de olika deltagarna bor. Med införandet av gårdskort kommer uppföljningen av deltagare kunna utvecklas ytterligare. Det finns dock forskning som kartlagt högstadieungdomars deltagande på fritidsgårdar och mötesplatser i Eskilstuna.

Forskningen använder sig av en annan indelning av socioekonomiska områden, vilket innebär att vi måste hålla ordning på siffrorna lite extra noga. Underlaget från forskningsstudien Ung Livsstil utgår från en skala 1 - 5, där 5 innebär minst gynnsamma förhållanden och 1 innebär mest gynnsamma socioekonomiska förhållanden. Definitionen av områdestyperna är andra, men i det här sammanhanget kan vi översätta RegSo-områdena 1 – 5, med Ung Livsstilsområden 5 – 1.

Socioekonomisk grupp	Flickor	Pojkar
5 (störst utmaningar)	20%	41%
4	24%	35%
3	13%	23%
2	16%	20%
1 (bäst förutsättningar)	17%	17%

Vad visar tabellen?

- Tabellen svarar på frågan: Andelen flickor och pojkar i högstadiet som besökt en fritidsgård minst en gång under de senaste fyra veckorna. Varje ruta är alltså andel av 100 som svarat ”ja” på frågan.
- De flesta 0-19 åringar som deltar i fritidsgårdarnas och mötesplatsernas verksamhet, är från de socioekonomiskt mest utsatta områdena i Eskilstuna. 20% av flickorna och 41% av pojkarna i de mest utsatta socioekonomiska områdena har besökt en fritidsgård eller mötesplats den senaste tiden.
- Pojkar i åldrarna 13-19 år, från socioekonomiskt utsatta områden är därför den största gruppen som deltar på fritidsgårdar och mötesplatser.
- Det är tydligt att flickor inte deltar i samma utsträckning som pojkar.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Vi vet en del om flickors deltagande på fritidsgårdar. Vi vet att flickor i högre utsträckning vill delta i verksamhet som de får vara med och producera. Uppföljningen av den ungdomsproducerade verksamheten 2022 visar att 51% producerats av pojkar, 47% av flickor och 2% av ickebinära. När verksamheten satsar på delaktighet, så ökar andelen flickor som vill vara med.

Fritidsgårdar och mötesplatser har genom sin uppföljning också en årlig deltagarenkät i form av självskattningsformulär. Den ger mer information om de barn och unga som besöker fritidsgårdarna och mötesplatserna. Uppföljningen för 2022 visar bland annat:

- Andel besökare som anger att de har en funktionsvariation: totalt 33% (27% av flickorna och 36 % av pojkarna)
- Andel besökare med en eller båda föräldrarna födda utanför Sverige: totalt 57% (54% av flickorna och 61% av pojkarna)
- Andel av besökarna som inte är föreningsaktiva: totalt 46 % (54 % av flickorna och 43 % av pojkarna)
- Genomsnittligt gårdsbesök per besökare och vecka: totalt 2,58 gånger per vecka (2,22 för flickor och 2,83 för pojkar)

HBTQI+

På fritidsgården Verkstan i Munktellarenan finns förvaltningens enda särskilt avsedda plats för unga HBTQI+ personer. På tisdagar klockan blir fritidsgården en plats där barn och unga som identifierar sig med HBTQI+ eller som uppskattar den gemenskapen, kan mötas och göra saker tillsammans.

Under 2022 förändrade verksamheten sin uppföljning, och därför saknas komplett deltagaruppföljning för 2022. Nedan redovisas uppföljning för 2023, för att kunna ge en korrekt bild över vilka som deltar i Equal.

- Deltagarna är i åldern 12–19 år, där gruppen 13–15 är lika stor som gruppen 16–19 år. I gruppen 13-15 år är 36% av deltagarna ickebinära, 34% flickor och 30% pojkar. I gruppen 16-19 år är 46% av deltagarna pojkar, 34% flickor och 20% ickebinära.
- Under hela verksamhetsåret registrerades ca 1 300 deltagtillfällen, fördelat på 69 aktiviteter, varav 42% producerades av unga själva. Verksamheten uppskattar att det är ungefär samma unga som kommer, och att uppslutningen är ganska jämn under året med ca 30 unga varje tisdag.

Verksamheten upplever att det är fler än de unga som söker sig till sammanhanget HBTQI+ som hittar till Equal. Det är också unga med olika erfarenheter av otrygga miljöer och utanförskap, som upplever just trygghet och sammanhang på Equal. Det kan vara unga som inte upplever att de får plats någon annanstans, som inte hittar sin plats i föreningsliv, skola eller fritidsaktiviteter. Upplevelsen är att det som kännetecknar Equal som HBTQI+ verksamhet, skapar ett tryggt sammanhang, fritt från begränsande jargong, attityder och normer.

Ungdomspott

Ungdomspott är verksamhetsmedel inom Ung fritid och mötesplatser som avsätts för att unga i Eskilstuna ska få prova på att planera, driva, genomföra och utvärdera sina egna idéer om aktiviteter och sammanhang. Ungdomspotten vänder sig till samma målgrupp som

fritidsgårdarna (12 – 20 år) men även unga som inte besöker fritidsgård kan söka om att få förverkliga idéer med ungdomspotten. Beviljade idéer genomförs med stöd av någon av kommunens fritidsgårdar eller Team fritid.

- Under 2022 genomfördes 52 aktiviteter som finansierades med ungdomspotten för totalt 154 560 kronor. Det finns deltagarinformation från 38 av dessa 52 aktiviteter. Könsfördelningen inom de aktiviteter som har deltagarinformation var i princip helt jämn; 51% av de som deltog var flickor, och 49% pojkar. Dessutom har ett mindre antal ickebinära deltagare registrerats.
- För dessa 38 aktiviteter som har deltagarinformation vet vi att kostnaden i snitt per deltagande flicka uppgick till 131 kronor, medan kostnaden per deltagande pojke uppgick till i snitt 121 kronor.
- Andelen medel som gått till flickors idéer uppgick till 54%, och andelen medel till pojkars idéer uppgick till 46%.

Ungdomspotten är ett sätt för verksamheten att arbeta med ungdomsproducerad verksamhet, och blir därför ett verksamhetsstöd som bidrar till att utjämna skillnaderna mellan flickors och pojkars deltagande på fritidsgårdar.

Öppen idrott

Fritidsgårdarna har tillsammans med Team fritid och lokala föreningar skapat öppen idrott. Det är en verksamhet som syftar till att fånga upp de många flickor, pojkar och ickebinära barn och unga som vill idrotta men som upplever hinder för att delta i föreningsidrott och/eller i idrott i privat regi. Öppen idrott har utvecklats i takt med att verksamheten har förutsättningar för att genomföra den, där tillgång till medarbetare och lokaler är en förutsättning. Verksamheten har testat olika former för öppen idrott, och då sett hur deltagandet förändras. Öppen idrott är välbesökt i de stadsdelar där det har testats. Under 2022 registrerades 2 741 deltagartillfällen för öppen idrott, hälften av dem genomfördes av Årby fritidsgård.

Det är främst pojkar som deltar i öppen idrott, 80% av deltagartillfällena utgjordes av pojkars idrottande och 20% av flickors idrottande. Det finns dock flera erfarenheter inom verksamheten som både handlar om att flickor vill vara med, och att flickor kan vara med när vissa villkor gäller. Vi vet att när öppen idrott förläggs direkt efter skoltid, så underlättar det för flickorna. När flickorna upplever trygghet med både verksamhet och medarbetare, och har fått tid att bygga trygga relationer, så ökar chansen att de deltar. Och när flickor ibland får idrotta för sig själva utan pojkars närvaro, så kan det leda till trygghet att vidare också idrotta tillsammans med pojkar. Öppen idrott är både en välfungerande verksamhet och en verksamhet som fortfarande utvecklas och utforskas tillsammans med barn och unga.

Det står klart att de som deltar i öppen idrott, till stor del är barn och unga som inte deltar i föreningsidrott. Öppen idrott är ett sätt att erbjuda idrott i fler former, som bygger på samverkan, samskapande med barn och unga samt utforskande kring balansen mellan ramar och flexibilitet.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Flickors längtan efter trygga platser att mötas på

Vi vet att det är betydligt fler unga som vill gå på fritidsgård än som gör det. Av de som vill gå så är det ca 40% av pojkarna och endast 17% av flickorna som också gör det. Det är

också fler flickor än pojkar som vill att kommunen satsar på mötesplatser för unga på högstadiet. Det betyder att många unga flickor saknar trygga platser som de kan, vill eller får besöka. Att möta flickors behov och önskan om fler trygga platser behöver inte enbart handla om att fritidsgårdarna ska ändra sin verksamhet för att fler flickor ska vilja, kunna eller få gå dit. Det kan också handla om att skapa fler av de trygga platser som flickor väljer, så som biblioteket. Museerna och områdesbiblioteken skulle kunna bli mer tillgängliga som trygga platser för de som behöver det mest.

Pojkars närvaro på fritidsgårdar

Det är viktigt att komma ihåg att det inte är ett problem att så många pojkar besöker våra fritidsgårdar. Tvärt om. Vi vet att många av de som är där, är pojkar i olika åldrar som bor i områden med stora socioekonomiska utmaningar, flera av dem har funktionsnedsättningar och de har erfarenheter av att misslyckas i skolan. Samma grupp av pojkar tillhör gruppen unga som föreningarna tycker stökar till det på fotbollsplanerna och som rör till det för andra på platser som stadsmuseet och biblioteket. Det här är alla riskfaktorer för att lockas in i kriminalitet och rekryteras till gäng.

Vi måste vara rädda om de pojkar som väljer vår verksamhet i stället för att röra sig ute. Och vi ska hitta verksamhet och platser där flickor upplever trygghet och meningsfullhet utan att signalera till pojkarna att de inte är välkomna. Det aktualiserar frågan om på vilken nivå som målen ska nås? Om vi arbetar för att varje aktivitet, i varje verksamhet ska vara jämställd så riskerar vi att hamna fel. Vi behöver klara av att göra den större analysen och bestämma på vilken nivå som rätten till meningsfull fritid ska vara jämställd och jämlik?

Uppsökande verksamhet på skolorna

Att ha uppsökande verksamhet på skolorna i årskurs 6 är ett viktigt arbete för att fånga barns intresse och ge information om att från åk 6 är de välkomna till fritidsgårdarna. Vissa fritidsgårdar har en dag i veckan som bara åk 6 är välkomna, så att de ska få förutsättningar att etablera sig på fritidsgården.

Gårdskort

Arbetet med gårdskort har gjort att verksamheten får en annan relation till både barn, unga och deras vårdnadshavare. Gårdskorten borde också kunna innebära en ännu bättre och mer specifik uppföljning över de som väljer att besöka fritidsgårdarna. Att digitalisera gårdskorten är en rimlig effektivisering som skulle öka tillgängligheten och tryggheten i korthanteringen.

Av unga – för unga

Fritidsgårdarna har sommargrupper på sommarlovet, grupper som leds av unga - för unga. Det är många unga som vill jobba som ledare för sommargrupperna, och söktrycket är stort. Förvaltningens stöd till verksamhet som karaktäriseras av ”av unga, för unga” behöver utvecklas på många sätt, och arbetet med sommargrupper verkar vara både framgångsrikt, uppskattat och fullt av lärande.

Fritidsgårdarna har också ett långtgående arbetssätt som handlar om att barn och unga utvecklar egen kompetens och skapar för sig själva och andra. Verksamhetens förtroende för ungas förmåga och vilja att bidra till trygghet och ordning för både andra besökare och medarbetare är tydlig. Här finns mycket att lära för förvaltningens andra verksamheter och mycket för fritidsgårdarna att fundera på hur de kan bidra och sprida till fler.

UNIK – Ungas Nutida Inflytande i Kommunen
UNIK är ett etablerat arbetssätt som syftar till att få fler unga att komma till tals och få sina röster hörda. Grunden i UNIK är alla barn och ungas rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem. Det är också en metod för att nå målet med ungdomspolitiken som anger att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Dessutom har förvaltningen ett särskilt ansvar för kommunens ungdomsdialog, ett ansvar som UNIK är svaret på. Därför bör UNIK vara förvaltningens källa till metod och mål för alla former av ungdomsdialog samt utgöra vårt sätt att kvalitetssäkra barn- och ungdomsdialog.

Det finns flera verksamheter som försöker inleda ungdomsdialog, främst i syfte att få fatt i barn och ungas åsikter och behov i olika sammanhang. Flera av dessa dialoger skulle tjäna på att förankras i UNIK, och använda de metoder och erfarenheter som UNIK erövrat genom åren. Samtidigt är UNIK som del av projektkontoret en begränsad verksamhet med begränsade resurser. Vi vet att UNIK fungerar, och vi utvecklar metoder för dialog och samskapande, men har svårt att få genomslagskraft i förvaltningen och kommunen. Här behöver förvaltningen fråga sig, hur vi kan systematisera och kvalitetssäkra uppdraget och ansvaret för alla barn och ungas rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem.

Mellis som mättar
Fritidsgårdarna och mötesplatserna berättar om att barn och unga är hungriga när de kommer dit. Mycket verksamhet handlar om att baka, ha café och möjliggöra för alla att både bidra och ta del av det. För den som inte har råd att betala den mycket begränsade kostnaden för fika, så finns det sätt att bidra vilket sänker trösklar för den som behöver det. Att ta emot barn och unga som söker till sig verksamheten efter skoltid betyder också en förståelse för barn och ungas livsvillkor, där hunger är en del av det. Det kräver fler lösningar, i fler verksamheter och betonar syftet med att ha ett café i anslutning till verksamheter som museum och bibliotek.

I anslutning till skoldagens slut
Aktiviteter som görs i direkt anslutning till skolan har visat sig fungera väl. Det är viktigt för barn och unga som vill delta, att de kan ansluta direkt efter skolan och gärna i närheten av skolan som byggnad. Skolornas idrottshallar är populära för öppen idrott, men idrottshallarna är som regel bara tillgängliga till kl 17, sen tar bokningen från föreningsidrotten över. Kanske kan det vara möjligt att utforska hur lokaler och anläggningar kan göras ytterligare tillgängliga för de aktiviteter som fritidsgårdarna tillsammans med andra ordnar för barn och unga?

Öppen idrott
För Team fritid och fritidsgårdarna kan det kanske vara en relativt enkel aktivitet att boka en hall och ha aktiviteter tillsammans med de barn och unga som kommer. Verksamheten lyckas även att få snurr på det, så att öppen idrott återkommer löpande på fler ställen. Den enkelheten ska vi värna om och behålla, men öppen idrott skulle samtidigt kunna ses som en av de mest strategiskt viktiga verksamheterna vi har inom förvaltningen.

Öppen idrott ger en stor grupp flickor, pojkar och ickebinära barn och unga runt om i Eskilstuna möjligheten att delta i ledarledd, organiserad idrott. De lär sig regler, de lär sig spelet, de lär sig om sina kroppar och om att röra sig tillsammans med andra, vilket är precis

det som många av dem längtar efter. De vill ha det som föreningsidrotten erbjuder, men utan avgift.

Öppen idrott ger också dessa barn och unga faktisk tillgång till de lokaler, anläggningar och hallar som förvaltningen ansvarar för, eftersom en grupp barn och unga som på egen hand skulle vilja idrotta inomhus, har små möjligheter att kunna göra det. De kan inte göra anspråk på en hall, en anläggning eller en lokal eftersom de praktiskt sett inte kan hyra den. Genom föreningar och verksamheter öppnas gemensamma ytor och möjligheter till fritid som annars är låsta för en stor grupp barn och unga.

Men, erfarenheterna från öppen idrott visar också att de barn och unga som upptäckt en idrott, som vill utveckla den och vill vidare till föreningsidrotten, möter både hinder och svårigheter. Förutom de hinder som presenteras under rubrik C, så verkar det också vara så att föreningarna inte kan ta emot de som vill börja. Föreningarnas lag är fulla, det finns helt enkelt inte plats. Dessutom kan de barn och unga som vill börja med en idrott vara i en ålder som gör att det är nästan omöjligt att ta plats i ett lag där de andra tränat under flera år. Den här utmaningen verkar vara stor och något som förvaltningen behöver förstå tillsammans med föreningarna.

Öppen idrott fångar i dagsläget upp ett stort antal pojkar och fler och fler flickor, och bjuder in till något som annars är otillgängligt för dem. Det är att aktivt sänka trösklar och riva hinder mellan barn, unga och idrott. Så kan vi, utan att förstöra det som fungerar väl, utforska hur vi kan göra mer av öppen idrott för ännu fler? Hur kan vi systematisera det som vi vill behålla och befästa?

Könsseparatistisk fritid

Fritidsgårdarna och verksamheten inom öppen idrott har erfarenhet av könsseparatistisk verksamhet, där det främsta behovet är flickors behov av tjejgrupper, där flickor kan delta utan pojkars medverkan eller närvaro. Det har i sin tur skapat ett läge där pojkar vill ha motsvarande killgrupper. Ett exempel på det är att i Årby arrangeras öppen idrott för pojkar tisdagar och torsdagar, och för flickor på onsdagar. Dessutom har fritidsgården i Årby tjejhäng på Årbyskolan på torsdagar. Även fritidsgården i Fröslunda har öppet endast för flickor på lördagar, och Palatzet i Skiftinge håller öppet för bara flickor på måndagar och fredagar.

Frågan om separatistisk verksamhet för flickor och pojkar är både enkel och komplex. Enkel eftersom det är att möta i första hand flickors behov av trygga platser. Komplex eftersom den synliggör brister på jämställdhet i gemensam verksamhet och flickors upplevelse av att inte kunna delta på jämlika villkor när både flickor och pojkar är närvarande. Brister som behöver hanteras och inte endast rundas genom könsuppdelade grupper.

Den är också komplex eftersom den riskerar att stänga ute ickebinära barn och unga, och unga HBTQI+ personer, eftersom binärt kön blir indelningsgrund. Frågan om könsseparatistisk verksamhet behöver därför förstås, användas och följas upp både utifrån sin enkelhet och komplexitet, med de möjligheter och risker den medför.

Möten mellan åldersgrupper

Mötesplatserna utgör också en unik möjlighet för barn, unga, vuxna och äldre att mötas. Att seniorer deltar på platser där barn och unga deltar skapar fler möten och möten som annars kanske inte skulle äga rum. Det pågår många former av samverkan på mötesplatserna, mellan

verksamheter, föreningar och grupper, samverkan som skulle vara möjlig att utveckla vidare. Då krävs ändamålsenliga lokaler och medarbetare med rätt kompetens.

Ensamma barn

Mötesplatserna behöver också utvecklas i linje med att besökarna hittar dit. Medarbetare upplever till exempel att det är fler barn som kommer ensamma utan föräldrar, på dagtid. De kan komma efter skolan, och om de har åldern inne så väntar de på mötesplatsen tills fritidsgården öppnar. När barn kommer ensamma till mötesplatsen så krävs delvis annan kompetens än den som personalen på fritidsgården och biblioteket vid mötesplatsen har. Dessutom finns det oklarheter om hur små barn som får komma ensamma, där det kan finnas olika idéer mellan olika verksamheter. Här blir det viktigt att förstå mer om barnen, vad är alternativen till att de kommer till mötesplatsen. Ofta är alternativet något sämre, och det är viktigt att mötesplatsen ser det som något positivt att barnen hittat dit och väljer den som sin trygga plats på fritiden. Verksamheter som har olika regler om åldersgränser för barns närvaro utan vuxen behöver ha samsyn i hur situationen med barn utan vuxna välkomnas och kan tas omhand.

Digital fritid och spelkultur

Förståelsen för digital fritid och spelkultur är underutvecklad på förvaltningen, men finns inom delar av verksamheten, kanske främst inom fritidsgårdsverksamheten. Under våren 2023 hade förvaltningen två exjobbare från MDU som gjorde en undersökning av ungdomars sociala relationer i online gaming och dess betydelse för den psykiska hälsan. De unga som deltog i studien rekryterades genom fritidsgården Verkstan. Rapporten *”Är det ett bra socialt umgänge så mår man bra av det”* menar precis som Forte, att forskningen på online gaming fokuserat starkt på de negativa hälsokonsekvenserna av online gaming och att det saknas kunskap om hur gaming kan bidra positivt till psykisk hälsa. Online gaming är en viktig och uppskattad fritidsaktivitet för många barn och unga, och behöver också ses som en aktivitet och ett sammanhang som bidrar till delaktighet och samhörighet, som skapar och stärker ungas relationer. De unga som deltog var överens om att online gaming är en fritidsaktivitet som hjälper dem att slappna av och komma ifrån verkligenheten en stund.

I MUCFs rapport om unga HBTQI+ personer så anges också den digitala fritiden som särskilt viktig när livet är fullt av otrygghet. De digitala kanalerna används både som en fritidsaktivitet i sig och som en trygghetsskapande strategi, det vill säga som ett sätt att hantera en annars otrygg fritid.

På fritidsgårdarna finns medarbetare som kan digitala spel, spelkultur och som skulle kunna utveckla den verksamheten. Under pandemin utvecklades många initiativ till dialog med ungdomar på olika spelplattformar, men dessa initiativ har inte fortlevt. En digital fritidsgård skulle kunna skapa meningsfullhet för en grupp barn och unga som idag inte kan besöka en fritidsgård av skäl så som psykisk ohälsa, funktionsnedsättning eller bara slippa kravet på att umgås med andra. Att förvaltningen följer med i den digitala utveckling som barn och unga lever i är självklart för många av de som arbetar i verksamheten men kräver också uppdrag och prioriteringar av beslutsfattare på förvaltningsnivå.

Det krävs också en medvetenhet om könsnormer i spelkulturen. Både i form av vilka spel som erbjuds i verksamheten och vilka regler som gäller för att spela. Många spel är starkt inriktade på att tävla mot varandra i olika former, och verksamhetens erfarenhet är att dessa spel generellt sett lockar pojkar i högre utsträckning. ”Vi ska spela CS (Counter Strike) – var

är tjejerna?" är ett citat som fångar just det här. Verksamheten behöver fortsätta vara medvetna om normer, utveckla kunskapen och bredda med fler genrer som vidgar synen på spel. Det är inte bara typen av spel som påverkar vilka som vill och kan delta, utan formerna för spelandet spelar också roll. Former som riskerar att skapa utsatthet och exkludering eller former som kan skapa trygghet och delaktighet. Här spelar trygga vuxna en stor roll. Det finns också trösklar i spelandet som verksamheten kan hjälpa till att sänka eller till och med ta bort. Vissa spel kräver förkunskaper och att den som vill delta har ett konto, och om ungdomen inte har det så blir den tröskeln hög.

Hur förvaltningen kan stödja verksamhet, barn och unga och föreningar att utveckla spelandet som e-sport, är också en möjlighet att utforska vidare. Det finns mycket kompetens och erfarenhet bland medarbetare som utgör en stor potential till att utveckla arbetet med digital fritid och spelkultur.

Frågan om digital fritid och spelkultur är inte bara en fråga för fritidsgårdsverksamheten, utan i högsta grad en fråga för hela förvaltningen. För att börja någonstans och för att använda den kompetens som finns, så är fritidsgårdsverksamheten antagligen platsen för det startskottet.

Spontanidrott och friluftsliv

De förutsättningar som förvaltningen skapar för föreningsidrott har så klart föreningsidrotten som främsta målgrupp, och förutsättningarna utformas till stor del efter föreningarnas behov. Det betyder inte att lokaler, anläggningar, planer och arenor inte används för annan verksamhet, eller skulle kunna användas mycket mer för annan verksamhet.

I tidigare rapport har förvaltningen konstaterat att:

- Friluftslivsverksamheten i Eskilstuna består av ett antal friluftsområden med olika möjligheter till aktiviteter, på egen hand och i föreningsdriven verksamhet. I Vilsta finns bland annat vandrings- och motionsleder, ridled, orientering, badplats, grillplatser, mountainbike, discgolf, minigolf, längdskidor, utförsåkning, kanotled, restaurang, camping och utegym. De andra sex friluftsområdena har delvis motsvarande och andra möjligheter till aktiviteter, där bland annat lekplatser, fågelplattform och hamn kompletterar. Friluftslivsverksamhet kan också relateras till den icke-organiserade idrotten som sker vid sidan av föreningsidrotten. Förvaltningen tillhandahåller 15 motions- och elljusspår och 13 utomhusgym. Det finns också sju utpekade spontanidrottsplatser.
- Det saknas uppföljning av spontanidrottsplatserna och friluftsområdena som ger information om i vilken utsträckning de används av barn och unga i Eskilstuna. Men vi vet att i Ung livsstil anger 20% av de unga i Eskilstuna att friluftsområden är viktiga för deras fritid. Efter idrott är friluftsliv den aktivitet som flest pojkar i underökningen önskar att kommunen satsar på. För flickor är den inte lika högt prioriterad, samtidigt som det är fler flickor än pojkar i antal som vill att kommunen satsar på friluftsområden.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Det pågår ett arbete med att ta fram en handlingsplan för friluftsliv och den ska ha ett barnperspektiv. Det finns en analys för barnrättsperspektivet i arbetet med handlingsplanen

och den behöver ingå tydligt i planen. Analysen för barnrättsperspektivet för handlingsplan för friluftsliv anger flera nya perspektiv som behöver beaktas och integreras i arbetet.

Spontanidrott, friluftsliv, naturupplevelse, lek eller träning
Ett barnperspektiv på frågan om friluftsliv utmanar förvaltningens gränser för vad som är spontanidrott, friluftsliv, naturupplevelse, lek och träning. Ett barnperspektiv innebär bland annat att friluftsområden inte är särskilt från andra naturupplevelser och att definitionen av friluftsliv och att vistas i natur kan ha helt annan innebörd för barn.

Barn och ungas rätt att få sin åsikt beaktad
Spontanidrott och friluftsliv är en angelägen fråga för barn och unga i Eskilstuna, och deras åsikter ska beaktas i både handlingsplanens aktiviteter, prioriteringar och inhämtade av synpunkter.

Köns- och åldersmönster
Feriepraktikanter har konstaterat att olika platser i Eskilstuna kodas för olika former av rörelse och därmed för olika grupper av barn och unga. De menar att det finns många fler platser i Eskilstuna som är kodade och anpassade för mindre barn, men att det saknas platser som är anpassade och välkomnar äldre barn och ungdomar.

Feriepraktikanternas undersökning visar också att platserna används av i huvudsak pojkar. Det är också en slutsats som är väl förankrad i nationell uppföljning av spontanidrottsplatser - bland barn och unga så är det ofta en stark dominans av pojkar och pojkar, och bland vuxna domineras de lika starkt av män.

Utrustning på plats
Ungdomarna föreslår att det ska finnas utrustning att låna i anslutning till platsen, vilket det inte går att göra idag. Det behöver finnas mer att göra för flickor och för det föreslår ungdomarna stora kompisgungor.

Utomhusbad
I anslutning till flera av friluftsområdena i Eskilstuna finns det utomhusbad anlagda, utomhusbad som är mycket uppskattade bland ungdomar i Eskilstuna och som behöver förstås utifrån barns rätt till meningsfull fritid.

Tillgängligt för fler
Naturskolan bedriver verksamhet för skolbarn från olika skolformer. När barn med funktionsnedsättningar från anpassad grundskola och gymnasium deltar, så blir det extra tydligt att friluftsområdena inte är tillgängliga för de med rörelsehinder eller utmaningar med balans. Till exempel används bryggorna i undervisningen, men barn och unga i rullstol eller med andra rörelsehinder kan inte ta sig ut på bryggorna eftersom de saknar ramp. Dessutom är bryggorna inte säkra för alla barn och unga eftersom de saknar staket eller räcke. Dessa brister drabbar naturligtvis även barn och unga som vill besöka friluftsområdena på sin fritid.

Förutsättningar för idrott i flera former
Frågan om idrott i olika former – föreningsidrott, spontanidrott, friluftsliv och öppen idrott behöver också ses i ett gemensamt sammanhang. Att en så stor andel av barn och unga inte idrottar i föreningsidrottens regi, betyder inte att de inte idrottar, tränar och är ute i naturen. Även det kunskapslyftet kommer att bli nödvändigt i arbetet med ett barnrättsperspektiv på spontanidrott och friluftsliv.

För vilka förutsättningar ger vi den stora andel barn och unga som inte är med i föreningsidrotten, men som ändå har motsvarande lust till idrott, att nyttja de lokaler och

anläggningar som vi ansvarar för? Bokningssystemet är publikt, men inte alls tillgängligt för barn och unga som vill hitta tider för sin spontanidrott. Att boka lokaler och anläggningar innebär att mot en hyra få tillgång till lokalen eller anläggningen under en viss tid. Barn och unga som inte är med i föreningsidrotten har väldigt små möjligheter, om ens några, att boka en tid för sin spontanidrott.

Det är högst oklart vilka faktiska förutsättningar som ges för olika former av spontanidrott, och det kan behöva ses över med syftet att öka tillgängligheten till de resurser som förvaltningen satsar på lokaler och anläggningar. Det finns så klart särskilda platser för spontanidrott, i form av all-aktivitetsplatser av olika slag. Det finns skolgårdar som inte är låsta och där barn och unga kan använda fotbollsplaner och basketplaner, om de vill. Och om de har en boll. Det finns utegym, friluftsområden, motionsslingor och annat som möter behoven delvis.

Det är av betydelse att vi förstår att barn och ungas behov är inte bara fysiska platser för begränsad möjlighet rörelse, idrott och aktivitet. De vill ha, och behöver organiserad verksamhet som syftar till rörelse, idrott och aktivitet. De vill ha, och behöver det som verksamheter och föreningsidrotten erbjuder – verksamhet ledd av trygga vuxna eller unga vuxna. De vill också träna fotboll, inte bara spela. De vill ha tränare, lära sig regler och utvecklas i sin idrott.

Fritidsbanken

Fritidsbankens bibliotek av sport- och friluftsprylar finns i Munktellarenan och sedan en tid även vid isstadion. Totalt antal artiklar i Fritidsbanken i Eskilstuna är 9 500 artiklar.

Barn och unga är de största låntagarna, 2022 gjordes 2 251 utlån av barn och unga upp till 20 år, vilket utgör ca 75% av den totala utlåningen. 75% av samtliga utlånade artiklar motsvarar 11 334 artiklar. Av de barn och unga som lånade artiklar var 45% flickor och 55% pojkar. Återlämningsfrekvensen för 2022 har ökat från tidigare år, till 99%.

Åldersfördelningen på utlåningen till flickor och pojkar ser ut så här:

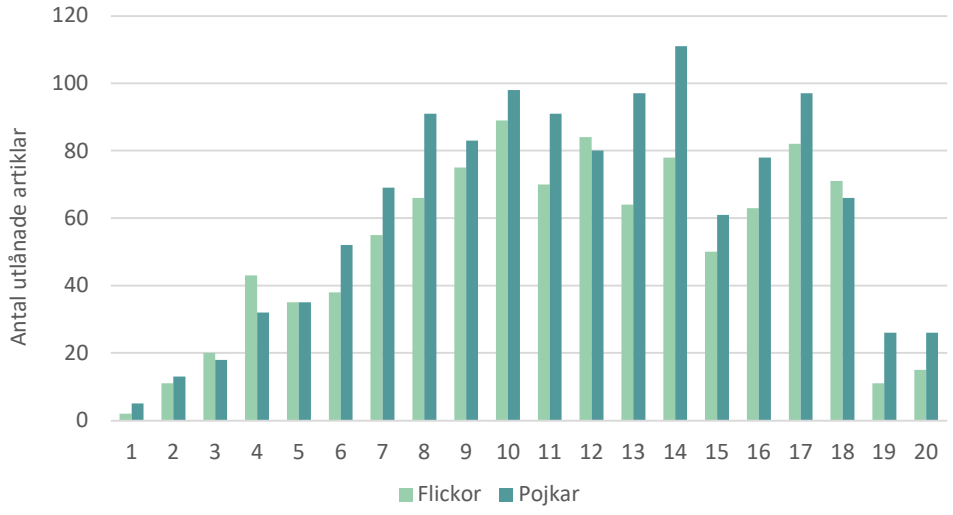

Postadress Besöksadress Telefon, växel 016-710 10 00 Fax Mobiltelefon
E-post marie.stenman@eskilstuna.se Webbplats

Vad visar diagrammet?

- Det är fler pojkar än flickor som lånar i alla åldersgrupper utom 4-åringar och 12-åringar där flickorna är fler.
- De flesta utlånen görs till pojkar 8 – 14 år, och pojkar 17år.

Uppföljningen för vilka artiklar som lånas ut går inte att dela upp på åldersgrupper, därför är det samtliga utlån som avses.

- Artiklar inom kategorin ”ishockey”, såsom skridskor och hjälmar, stod för drygt 4 000 utlånade artiklar, motsvarande 33% av utlåningarna.
- Vintersport - ishockey, alpint och längdåkning – utgör de tre största kategorierna och står tillsammans för nästan 70% av utlåningen.
- Resterande utlåning utgörs främst av kategorierna inlines, fotboll, cykel, fiske.

Fritidsbanken i Munktellarenan är endast öppen efter tidsbokning. För att boka en tid tas kontakt på telefontid helgfria vardagar, 10:00-12:00. Återlämningar görs också på angivna tider; mån-tors 13:00-18:00 och fredagar 13:00-16:00.

Fritidsbanken rapporterade 2022 att de uppfattar en ökad efterfrågan på utlån från skolor, främst under vintersäsongen då behovet av skridskor och skidutrustning ökat. Under övriga året består skolornas efterfrågan på inlines, skateboard, innebandy- och badmintonutrustning. Fritidsbanken bedömer att utlåningen till skolorna kommer fortsätta att öka.

Nationellt så saknas utrustning för parasport i Fritidsbankens sortiment. Även i Eskilstuna är utbudet mycket begränsat. Det finns 6 artiklar i kategorin Parasport/Fritidshjälpmedel och de utgörs av sportrullstol, reflexvästar för synskadade, hockeykälke och goalball.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Fritidsbanken i Eskilstuna har under åren som den funnits testat lite olika sätt för att nå ut till barn och unga i så hög utsträckning som möjligt, och samtidigt vara resurseffektiva. Fritidsbankens utlåning är säsongsbetonad, och anpassas efter årstid och säsong. Det finns en möjlighet att analysera den nuvarande utlåningen vidare. Med hjälp av postnummer i utlåningen kan vi förstå mer om var de barn och unga, men även vuxna som lånar utrustning bor och därmed hur Fritidsbanken når ut.

Mer för fler

Det har funnits tankar på att köra ut till områden, badplatser och anläggningar med släpkärror fyllda med utvalda artiklar för dagsutlåning. Det skulle öka tillgängligheten runt om i Eskilstuna, men innebär ett slitsamt arbete med att last i och ur kärran, och det kräver mer resurser än att ha utlåning på ett ställe. Fritidsbanken satsar på bra och utprövad utrustning, och vill även fortsättningsvis stå för kvalitet i produkter och utlåning, men ser utmaningar i både resurser i form av medarbetare och arbetsmiljö.

Fritidsbankens uppfattning är att de med ökade resurser och andra arbetssätt skulle kunna öka sin utlåning markant. Det finns också många andra tankar på hur verksamheten inom Fritidsbanken skulle kunna utvecklas, till exempel samverkan med Strängnäs.

Fritidsbankens egna tankar om hur verksamheten skulle kunna möta fler barn och ungas behov av utrustning bekräftas av de ungdomar som via Feriepraktiken undersökte olika förutsättningar för rörelse för olika grupper av barn och unga inom kommunen. Att utrustningen finns i närheten av där den ska användas är en stark önskan från ungdomarna.

Bibliotek

Eskilstuna bibliotek består av stadsbiblioteket i centrala Eskilstuna, Torshälla bibliotek, Fröslunda, Skiftinge och Årby bibliotek placerade i stadsdelarnas mötesplatser samt Alberga bibliotek som är ett kombinerat folk- och skolbibliotek och Kjula bibliotek. Dessutom finns en biblioteksbuss och ett digitalt bibliotek.

Biblioteket är en viktig verksamhet i avseendet meningsfull fritid för barn och unga i Eskilstuna, det visar flera studier. Nedan redovisas svaren från högstadieungdomar i Eskilstuna som svarat på om de besökt biblioteket de senaste fyra veckorna, svaren är fördelade på kön och vilket socioekonomiskt område de bor i, enligt forskningsstudien Ung Livsstil. Viktigt att notera att Ung Livsstils indelning av socioekonomiska förutsättningar är något annat än RegSo-områden och numreringen är omvänd.

Socioekonomisk grupp	Flickor	Pojkar
5 (störst utmaningar)	40%	35%
4	39%	22%
3	22%	13%
2	13%	12%
1 (bäst förutsättningar)	21%	7%

Vad visar tabellen?

- Tabellen svarar på frågan: Andel flickor och pojkar i högstadiet som besökt ett bibliotek på fritiden de senaste fyra veckorna. Varje ruta är alltså andel av 100 som svarat ”ja” på frågan.
- Av de som besöker biblioteket på sin fritid är en stor andel flickor och pojkar från områden med socioekonomiska utmaningar. De flickor som bor i områden med mest socioekonomiska utmaningar, är den grupp som mest besöker biblioteket på sin frid. Nästan 80% av flickorna i socioekonomiskt utsatta områden har varit där, och mer än 50% av pojkarna i samma områden.

Vi vet också sedan tidigare att det är i första hand de unga som idag besöker biblioteket som också vill att kommunen ska satsa mer på bibliotek. Önskningar om satsningar på bibliotek är också mer prioriterat av flickor och pojkar med utländsk bakgrund.

Flickor och pojkar använder biblioteken till snarlika saker, plugga, låna böcker och träffa kompisar är de tre vanligaste skälen till att besöka biblioteket. För pojkar finns också en större andel som använder dator. Mer än en tredjedel av de unga i Eskilstuna som är på biblioteket, använder det för att träffa kompisar. De säger också att det är en trivsam miljö.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Under 2022 var det totalt 341 792 besökare på samtliga bibliotek i Eskilstuna. Besökarna räknas men det förs inte statistik över vilka de är. Därför vet vi varken ålders- eller könsfördelningen bland besökarna.

Biblioteket har programverksamhet, vilket utgörs av anordnade aktiviteter för allmänheten, men också riktade till barn och unga. En del av dessa aktiviteter är i samverkan med förskola och skola, och de ingår därför inte i den här uppföljningen. Under 2022 genomfördes ett hundratal fritidsaktiviteter för barn och unga, med stort fokus på yngre barn och deras föräldrar. Vid dessa aktiviteter deltog totalt 1 930 barn och unga, där 54% var flickor och 46% var pojkar.

Exempel på aktiviteter för barn i olika åldrar är: sagostunder på olika språk (svenska, engelska, persiska, finska) lyssna och pyssla, läs och skapa, pyssel efter barnteater, deckarklubb, läslovsbio, författarbesök, berätta, skriv och rita, fiskdamm, monsterverkstad mm. Målgrupperna för aktiviteterna är barn i olika åldrar, med nästan uteslutande aktiviteter för små och yngre barn, 0 – 6 år. Det finns en aktivitet som är ett initiativ för att särskilt nå ungdomar, sex flickor deltog den gången. Biblioteksbussen har också turnerat runt på olika platser och besökt evenemang runt om i Eskilstuna och träffat barn och unga i olika åldrar.

Bibliotekets tjänst Legimus är ett digitalt bibliotek med talböcker, e-text och punktskriftsböcker. Legimus ökar tillgängligheten för barn och unga med olika funktionsnedsättningar, så som NPF, rörelsehinder, synnedsättning, hörselnedsättning och intellektuell funktionsnedsättning.

I september 2021 invigdes Regnbågshyllan på Stadsbiblioteket. Regnbågshyllan är till för alla och innehåller bland annat romaner, facklitteratur, biografier, grafiska berättelser, filmer och broschyrer på temat HBTQIA+. Regnbågshyllan är placerad i bokhallen mellan vuxen- och barnavdelningen, för att vara så synlig som möjligt från flera håll. Vid invigningen av regnbågshyllan kom många unga för att delta, vilket kan säga något om hyllans betydelse för unga. Biblioteket har också återkommande föreläsningar om HBTQI+ där målgruppen kanske i första hand är vuxna.

Biblioteket har också samverkan med föreningar. Till exempel så erbjuder Röda korset läxläsning på biblioteket två timmar i veckan, Dyslexiföreningen har föreläsning om dyslexi, föreningen Bullar & Böcker har stickcafé. Röda korset har också språkcafé. Hur deltagandet ser ut bland barn och unga på just dessa aktiviteter är oklart, men det finns en stor potential i att också rikta dessa aktiviteter till barn och unga.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Små barn och deras föräldrar

Det är tydligt att biblioteket har lättare att nå små barn än ungdomar med sina aktiviteter. En blick på programaktiviteterna ger snabbt en bild av att små barn och deras föräldrar är prioriterad målgrupp. Små barn och deras föräldrar möts av en mångfald av aktiviteter med olika inriktning, vilket så klart är viktigt att fortsätta utveckla.

Relationer med ungdomar

Biblioteket har länge haft en uttalad önskan om att nå fler ungdomar med verksamhet och det har gjorts flera försök till att bjuda in ungdomar till bokcirklar, författarträffar och samtal. Men det verkar svårt att nå ungdomar med de aktiviteter som biblioteket bjuder in till, vilket

kan kännas utmanande. Samtidigt är biblioteket fullt av ungdomar, som är där för att plugga, fika, umgås och hänga. Unga som ser biblioteket som sin trygga plats. Biblioteket behöver se de som är där, och inte vara för upptagna av att få deltagare till sina egenproducerade aktiviteter. Att bygga relationer till de som väljer biblioteket som sin trygga plats, är kanske viktigare än att få dit ungdomar till förutbestämda vuxenaktiviteter? Meningsfull fritid handlar ju om så mycket mer än att delta i aktiviteter som vuxna bjuder in till och många av de som väljer biblioteket som sin plats har begränsat med andra platser att välja på. Därför är biblioteket en central verksamhet för att öka jämlik tillgång till meningsfull fritid.

Att bygga relationer med ungdomar är kanske också utmanande eftersom det inte alltid är läsning som direkt efterfrågas. Bibliotekets uppdrag kretsar så klart runt läsning och om det inte är det som unga i första hand efterfrågar på biblioteket, utan behöver en trygg plats, med trygga vuxna för att fortsatt kunna och vilja vara på biblioteket på sin fritid, hur ska biblioteket göra då? Det är så viktigt att biblioteket också förstår sitt värde utifrån de ungdomar som är där. Att biblioteket kan vara den enda plats, eller en av de få platser, som är deras på fritiden. Det är något väldigt fint, som vi ska värna om och ta hand om.

Vad är möjligt för ungdomar att göra på ett bibliotek, tillsammans och med stöd av bibliotekets medarbetare? Är det möjligt att tillsammans med de unga flickorna som är där, skapa en plats som de känner är för dem? En fysisk yta som de får göra anspråk på? Så att fler unga kan känna att biblioteket är deras plats?

Ungdomsdialog

Biblioteket har påbörjar arbetet med ungdomsdialog, där de frågar både barn och unga, muntligt och skriftligt vad de vill göra, vad de vill påverka och hur de vill ha det på biblioteket framöver. Kanske behöver metoderna utvecklas och bygga på ett barnrättsperspektiv? Det finns gott om erfarenheter inom förvaltningen om hur ungdomsdialog behöver gå till om den syftar till att mötas på riktigt. Dialog handlar om att lyssna, vara nyfiken på det som sägs och skrivs, och våga låta sig påverkas. Hur ska biblioteket möta ungdomar, låta ungdomar ta plats och lära sig av vad de har att säga?

Att barn och unga ska få göra tydligt anspråk på biblioteket som plats, kommer behöva få konsekvenser för biblioteket och för verksamheten. Det går inte att ha dialog om inte ramarna och vuxennormerna får förhandlas och omprövas.

För att utveckla ungdomsdialogen behöver biblioteket ta del av de arbetssätt, metoder och erfarenheter som finns inom UNIK. Det arbetet är påbörjat och behöver få utrymme att utvecklas vidare.

Samverkan med andra

På mötesplatserna samverkar biblioteken med bland annat fritidsgårdarna. Där kan det uppstå en del av den friktion som behöver uppstå när olika verksamheter med olika idéer och uppdrag möts. Inom fritidsgårdsveksamheten finns etablerade metoder och mål för ungdomsperspektiv som fungerar om syftet är att bygga relationer mellan verksamhet och ungdomar. I samverkan för barn och ungas rätt till fritid, är det ett gemensamt ansvar att också se biblioteken som mer av en mötesplats. Biblioteken är också en öppen fritidsverksamhet som barn och unga väljer som sin.

Alla bibliotek skulle kunna ta mer hjälp av de mål, perspektiv och metoder som fritidsledare och andra medarbetare har, utan att för den delen låta de göra jobbet. På mötesplatserna finns erfarenheter av att göra aktiviteter som faktiskt lockar ungdomar att delta, aktiviteter som ungdomarna får vara med och skapa, eftersom det är en viktig princip för fritidsverksamhet.

Öppettider

På mötesplatserna samsas också verksamheter med olika öppettider, och som därmed möjliggör verksamhet för olika grupper av barn och unga. Biblioteken på mötesplatserna har begränsade öppettider i veckorna och stängt fredag, lördag och söndag. Stadsbiblioteket är det som mest öppet, där det är öppet alla dagar i veckan och på vardagar till kl 19.00.

Öppettiderna signalerar till barn och unga om och när de är välkomna att använda biblioteket. Kanske också hur. För vad är det unga vill göra på biblioteket på sin fritid? De vill plugga, träffa sina kompisar, gärna fika och hänga. Deras fritid är ju efter skoltid, men då är ganska ofta stängt på biblioteken i områdena. Kanske är det därför stadsbiblioteket är så välbesökt bland ungdomar som bor i områden med socioekonomiska utmaningar?

Att bemöta ungdomar med att vi är glada att de väljer biblioteken, att vi vill att de ska fortsätta göra det och att vi gärna vill att fler känner att de kan göra det, behöver också utmana förutsättningarna för våra verksamheter där öppettiderna utgör en central tillgänglighets- och bemötandefråga.

Flickor med begränsad fritid

De unga flickor som besöker biblioteket mest, utgörs delvis av gruppen unga flickor som växer upp med starka könsnormer där det finns helt olika förväntningar på flickor och pojkar. Det skapar i sin tur helt olika förutsättningar för flickor och pojkar att göra anspråk på och påverka sin egen fria tid. Detsamma gäller så klart flickor och pojkar som växer upp i hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa flickor har mycket begränsade möjligheter att uppleva att de har och kan påverka sin egen fria tid. Sakkunnig inom hedersrelaterat våld och förtryck är tydlig med att biblioteket kan vara det enda stället utanför hemmet och skolan som dessa flickor får besöka. Därför är det viktigt att inte förändra det som biblioteket är för de flickor som har biblioteket som sin enda plats, i ivern att göra förändringar som gör att fler vill delta i aktiviteter på biblioteket.

Barnkulturfrukost

Biblioteket har tillsammans med andra verksamheter inom område Kultur och Ung fritid och mötesplatser initierat barnkulturfrukost, med syfte att öka samarbetet och ge en gemensam överblick gällande barns kultur och fritid i Eskilstuna. Barnkulturfrukostarna lyfter olika existerande och möjliga samarbeten inom kulturaktiviteter för barn och unga. Samarbetet leder till att medarbetare från olika verksamheter och områden möts och utvecklar gemensamma arbetssätt och kontaktvägar för att skapa så bra och välbesökta barn och ungdomsaktiviteter som möjligt. Kanske är detta forum en utmärkt form för att också utveckla ett gemensamt arbete med jämställd och jämlik tillgång till meningsfull fritid?

Barnrättsgruppen och barnrättsperspektivet

Barnrättsgruppen på biblioteket har påbörjat ett arbete med att se över låne reglerna utifrån ett barnrättsperspektiv. I dagsläget måste alla under 18 år ha målsmans eller annan vårdnadshavares underskrift för att få ett lånekort. Det här skapar situationer där barn och unga som besöker biblioteket utan lånekort, hindras att låna och i stället ges en blankett att ta hem och komma tillbaka med. Det är inte ovanligt att blanketten är fel ifylld när den väl

kommer tillbaka. Desstom kan den som är under 18 år inte använda bibliotekets datorer utan lånekort. Det är en viktig barnrättsfråga som behöver tas omhand och som medarbetare nu börjat arbeta med. Frågan relaterar också till barns rätt till integritet och sänkt åldern för när föräldrar och vårdnadshavare kan få tillgång till barns låneregister. De här frågorna lyfter särskilt rätten till integritet hos barn och unga som lånar litteratur om HBTQI+ och normbrytande identiteter men så klart också frågan om hur föräldrar kan påverka vad barn läser. Barn och unga som växer upp i hedersrelaterat våld och förtryck är också en särskilt sårbar grupp vars integritet på biblioteket särskilt behöver värnas. Barnrättsgruppen på biblioteket behöver fortsatt utrymme och stöd att fånga upp och jobba aktivt med barnrättsfrågor som berör barns rättigheter på biblioteket.

Tillgängligt för fler

Biblioteket har också en tillgänglighetsgrupp. Den gruppen kan, precis som barnrättsgruppen, bidra till ökad tillgänglighet för fler genom att arbeta rättighetsbaserat. Med ett barnrättsperspektiv blir även den här gruppen en viktig kompetens och kraft i hur biblioteket behöver arbeta systematiskt med tillgänglighet, anpassningar, bemötande och former för olika aktiviteter så att alla barn och unga kan delta och känner att de kan fungera på biblioteket. Biblioteket behöver förstå mer om hur biblioteket som lokal, verksamhet och mötesplats kan upplevas och anpassas för barn och unga med olika synliga och osynliga normbrytande funktionsvariationer, så som olika NPF-diagnoser.

Stadsmuseet

Eskilstuna stadsmuseum är beläget på Faktoriholmarna i centrala Eskilstuna men har också verksamhet och utställningar vid Rademachersmedjorna och andra ställen runt om i Eskilstuna. Eskilstuna stadsmuseum har ingen entréavgift utan har gratis inträde för barn och vuxna. Barn mellan 3 – 10 år är museets primära målgrupp, och för att besöka museet ensam så behöver du fyllt 12 år.

2022 hade Stadsmuseet 166 500 besökare. Besökarna räknas men det förs inte regelbunden statistik över vilka de är, och därför har vi begränsad kunskap om ålders- eller könsfördelningen bland besökarna. Stadsmuseets egna observationer av sina besökare visar att ca 50% utgörs av vuxna och ca 50% av barn i olika åldrar. Observationerna visar också på en jämn könsfördelning med ca 50% fickor och kvinnor och ca 50% pojkar och män. Precis som för andra verksamheter utgörs antalet besökare på stadsmuseet av deltagartillfällen och inte unika besökare, vi har dessutom anledning att tro att flera besökare är återkommande eftersom lilla stadsmuseet är så uppskattat.

Stadsmuseet består av flera olika verksamheter, där barn och unga är primär målgrupp. Till exempel är det många barn som besöker Rademachersmedjorna under sommartid då området är öppet alla dagar med fri entré och dagliga öppna visningar.

Lilla stadsmuseet är en interaktiv utställning och lek för barn mellan tre och tio år. Faktotum är museets experimentrum och vänder sig till lite äldre barn och vuxna. Laddat är en utställning om vapen tillverkade i Eskilstuna och vänder sig till ungdomar från högstadiet och uppåt samt vuxna.

Stadsmuseet har tillsammans med mötesplatserna ordnat både bokade visningar och öppna ”funk-visningar” för personer med funktionsnedsättning. Lilla stadsmuseet upplevs också tillgängligt för rörelsehindrade barn och unga, eftersom det är en del av museet som enkelt

upplevs från golvet, utan trösklar eller trappsteg. Stadsmuseet har också ett pågående samarbete med pedagoger på anpassad skola för att säkerställa att barn och unga med olika funktionsnedsättningar också har tillgång till museet.

Att Stadsmuseet är väldigt uppskattat av barn och deras föräldrar råder det ingen tvekan om, det är både välbesökt och omtalat. Lilla Stadsmuseet är skapat tillsammans med barn, och det är en viktig princip som museet håller i. Stadsmuseet upplever att både arbetssätten nära barnen och målgruppen små barn med föräldrar är helt central för framgången, samtidigt som de uppfattar att de lockar en publik som inte är vana museibesökare. Om vana vuxna museibesökare rör sig försiktigt och varsamt runt i ett museum, så gör de flesta av stadsmuseets besökare tvärt om. Barnen uppmuntras till att upptäcka utställningarna genom lek och interaktion, vilket sliter på utställningen. En sliten utställning är ett tecken på uppskattning, hos den här målgruppen men likväl krävs resurser att underhålla och se till att utställningarna håller den kvalitet som behövs.

Stadsmuseet har anordnat lovaktiviteter för barn och unga under samtliga lov. För barn och unga har sommartorgaktiviteter med totalt 288 deltagare anordnats. Dessutom har museet haft helgaktiviteter för barn och unga. Ungdomar har även bjudits in till att skapa egna verk som syftar till att bli en del av Stadsmuseets samling. Stadsmuseet har också utökade öppettider under skolloven.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

En möjlig trygg plats för unga

Stadsmuseet med Lilla Stadsmuseet i spetsen vänder sig i första hand till barn i åldern 3 – 10 år, men från 12 år så får barn besöka museet utan vuxet sällskap. Stadsmuseet är en lugn och trygg plats, med trygga vuxna närvarande. På entréplanet till museet finns café Åfiket. Tillsammans skapar museet de värden som ungdomar och särskilt flickor efterfrågar mer av.

Öppettider

Stadsmuseet skulle kunna utgöra en viktig plats för ungas fritid, om tillgängligheten ökade. Då behöver öppettiderna ses över, eftersom ungdomar behöver tillgång till verksamheter och trygga platser på sin fritid, det vill säga efter skoltid, kvällstid och helger. Både cafét och ytor i museet skulle kunna bjuda in till både läxläsning, häng och samtal, på motsvarande sätt som biblioteket.

Laddat kan möjliggöra viktiga samtal

Det finns också utställningar som lockar ungdomar, vapenutställningen Laddat lockar många unga pojkar. Stadsmuseet menar att det leder till både bra och dåliga effekter. Utställningen gör att pojkar som annars inte väljer museet som sitt fritidssammanhang, nu gör det. Men väl där har det hänt att de tar bilder poserandes med vapen, vilket känts olustigt för museet. Samtidigt vet vi att flera av de spel som barn och unga spelar idag, så som Fortnite, gör att barn och unga har en kunskap om vapen som vuxna kan vara ovana vid, och vi behöver fler perspektiv på barns nyfikenhet på vapen.

Dessutom kan det vara så att det faktum att pojkar kommer och visar intresse för Laddat, kan fångas upp på fler vis. Kanske skapar det möjligheter till samtal om vapen idag, i Eskilstuna och i dessa unga pojkars liv? Samtal som kanske unga längtar efter, men som få vuxna inkluderar dem i? Museets pedagoger har kompetens och erfarenhet att möta olika

grupper och genom pedagogiska sätt tillgängliggöra kunskap och perspektiv. Kanske kan vi göra mer av det, men de unga besökare vi har?

Relationer med ungdomar
Museet upplever också att ungdomars närvaro riskerar att tränga ut andra grupper av besökare. Ungdomar som tar plats kan verka skrämmande för små barn eller kanske främst för deras föräldrar och vuxna besökare. Att göra museet till en trygg plats för unga behöver innebära att medarbetare känner att de har kompetens och känner trygghet i att möta unga i de samtal som behövs, men också att ge unga förutsättningar att samskapa vad som gäller för att museet ska upplevas som tryggt för alla.

Fri entré
Att museet fortsatt har fri entré är en förutsättning för att de barn och deras familjer som idag utgör både målgrupp och den största gruppen besökare ska fortsätta använda stadsmuseet som en plats att leka och upptäcka Eskilstunas historia.

Digital kultur
Att tillgängliggöra mer av stadsmuseet via digitala kanaler kan också vara en möjlighet, som öppnar upp för fler att ta del av verksamheten. Kanske skulle de utställningar som vänder sig till unga med fördel också kunna vara tillgängliga digitalt? Det skulle göra att utställningar finns kvar att ta del av, även om tiden för utställningen i det fysiska rummet är ute. ”Vi är Årby” är ett exempel på en utställning som under lång tid skulle kunna skapa värde för barn och unga om den fanns kvar digitalt. Det samma gäller ”Laddat”.

Konstmuseerna

Eskilstuna har två konstmuseum; Eskilstuna konstmuseum och Ebelingmuseet i Torshälla. Båda museerna har fri entré för samtliga besökare. Även Svenskt barnbildarkiv finns i Eskilstuna konstmuseums lokaler.

Eskilstuna Konstmuseum hade 18 486 besökare och Ebelingmuseet hade 5 248 besökare under 2022. Konstmuseernas besökare räknas, men det förs inte statistik över vilka de är. Därför vet vi inte hur antalet besökare fördelas på ålder eller kön.

Huvuddelen av konstmuseernas verksamhet och uppdrag har inte barn och unga som målgrupp, vilket betyder att verksamhet som riktade sig särskilt till barn och unga är mycket begränsad. Ebelingsmuseet hade aktiviteter i samband med Torshälla Kulturfestival och även i samband med sommartorg. Dessutom anordnades aktiviteter under sportlovet, påsklovet samt höstlovet. Eskilstuna Konstmuseum anordnade flera aktiviteter i anknytning till sommartorg, biblioteksbussen samt mötesplatserna. Dessutom anordnades aktiviteter under alla lov då också museets skaparverkstad hålls öppen. Utöver detta anordnades skaparsöndagar, öppna aktiviteter i konstverkstan samt andra aktiviteter inom läsande och skapande. Tillsammans anordnade museerna ett sommarkollo samt aktiviteter under pride-veckan.

Eskilstuna konstmuseum anordnar varje höst Ung Salong. Ung Salong är en utställning som ska ge en bild av de ämnen, frågeställningar, motiv och tekniker som unga intresserar sig för. Alla ungdomar som går på högstadiet eller gymnasiet är välkomna att delta. En jury som är knuten till konstmuseet väljer ut de verk som passar bäst för utställningen.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Konstpedagogen på Eskilstuna konstmuseum har erfarenhet av att samarbeta med fritidsgården Verkstan och Equal-verksamheten. Samarbetet varierar i aktivitet, men syftar till att ungdomarna tillsammans med museets pedagog tar del av Konstmuseet samlingar och sen skapar tillsammans i konstverkstan utifrån det de sett och samtalat om under visningen. Ett samarbete som behöver systematiseras om det ska får förutsättningar att fortsätta.

Konstmuseerna har också ansvar för den offentliga konsten. Den offentliga konsten har en ambition att vara samskapande där konsten skapas mellan konstnärer och de boende eller de som nyttjar platsen där konsten ska vara. Samskapandet inom konst och kultur är både självklart och utmanande, eftersom grupper av invånare ges plats och utrymme att påverka.

Möjliga perspektiv för breddat deltagande?

Låga besökssiffror

Konstmuseerna i Eskilstuna och Torshälla når inte upp till besökstalen som de hade innan pandemin. 2022 hade Eskilstuna konstmuseum 18 486 besökare, det är 9 990 färre besökare än 2019, en minskning med 35%. Ebelingmuseet har motsvarande tapp, de hade 5 248 besökare år 2022 vilket är 3 130 färre än 2019, en minskning med 37%.

Minskade besökssiffror är inte helt och hållet en nationell trend. Sveriges museers rapport om fysiska besök på landets museer visar att nio av tio museibesökare hittat tillbaka efter pandemin, alltså en minskning på 10%. Det är en ojämn utveckling, där vissa museer har tappat väldigt många besökare och därför numer har mycket begränsade öppettider, medan andra har fått många fler besökare. Under pandemin utvecklades det digitala utbudet från museerna, något som vissa museer valt att hålla i och utveckla vidare även efter pandemin. Även i Eskilstuna utvecklades det digitala utbudet men utan att det hölls i efter pandemin. Kanske skulle en vidare utveckling av digital konst och digitala kanaler vara en möjlighet att nå fler besökare?

Det går alltså inte att förklara det stora tappet på besökare från 2019 till 2022 med endast pandemin. Det behöver en mer fördjupad förståelse varför det blivit så i Eskilstuna. Att öka antalet besökare är så klart önskvärt för båda konstmuseerna. För att öka antalet besökare kan nya grupper vara en del av lösningen.

Öppettider

Konstmuseerna har i dagsläget begränsade öppettider och dessa är inte anpassade för ungdomars behov av trygga platser på sin fritid. För att vara faktiskt tillgängligt för unga behöver öppettiderna ses över, eftersom ungdomar behöver mötesplatser på sin fritid, det vill säga efter skoltid, på kvällar och helger.

Barn och ungdomskonst på museet

Inget av konstmuseerna har barn och unga som sin främsta målgrupp och verksamheten som är riktad till den unga publiken är mycket begränsad. Det hänger ihop med resurser, där det krävs kompetens och pedagogik för att skapa verksamhet med barn och unga. Den verksamhet som konstmuseerna idag har för barn och unga riskerar att bli ”pyssel” och inte lika mycket konstpedagogisk verksamhet eftersom konstpedagogerna som resurs är begränsad. Konstmuseerna är väl medvetna om att trösklarna för barn och unga att kliva in på museet är höga, även om de skulle hitta till dörren. Det är en exkluderande verksamhet, även om ingen vill att det ska vara så.

Postadress | Besöksadress | Telefon, växel 016-710 10 00 | Fax | Mobiltelefon
E-post marie.stenman@eskilstuna.se | Webbplats

Kanske kan en utveckling av just verksamhet för barn och unga utgöra en strategi för att öka antalet besökare? Då krävs flera omprioriteringar i verksamheten, både i form av öppettider, tillgänglighet och möjligheter för barn och unga att göra anspråk på platsen konstmuseet.

Det finns ett initiativ på Eskilstuna konstmuseum som handlar om att etablera en yta vid entrén som ska uppmuntra till mer av barns och ungas skapande. Det skulle förändra hela upplevelsen av att komma till museet och kommunikationen om vem som är välkommen, att göra vad.

Ung salong

Ungas konst skulle kunna ges mer plats. Ung salong är en uppskattad verksamhet, men som i dagsläget är begränsad i både hur den når ut till Eskilstunas unga och i tid. Att samarbeta med skolornas bildämne är viktigt, men både fritidsgårdar, mötesplatser och bibliotek har ungdomar som väljer konst och kultur på sin fritid. Att etablera Ung Salong i samarbete med fritidsgårdar och andra verksamheter skulle kunna vara ett sätt att utveckla digital konst, eftersom både ungdomar och medarbetare på fritidsgårdar kan mycket om digital kultur och konst. Samarbetet med KomTek – kommunens teknik och entreprenörsskola kanske också kan möjliggöra utvecklingen av digital kultur och konst?

Det är också viktigt att fråga sig vilket utrymme ungas konst får resten av verksamhetsåret. Om allt annat utom Ung Salong är för vuxna, av vuxna, så är Konstmuseet som plats väldigt otillgänglig för barn och unga. Barn- och ungdomsverksamhet kan ses som en egen begränsad del av verksamheten, och då få de resurser och den del av utrymmet som finns. Eller så kan verksamheten i stället integrera barn och ungas konstupplevelser och uttryck i all verksamhet, vilket skulle skapa helt andra förutsättningar.

Barn och ungdomsperspektiv

Barn och ungas konst och kultur är inte alltid överensstämmande med vuxnas syn på konst och kultur. Konstpedagogerna vet så klart mycket om att utforska konsten ur barn och ungas perspektiv, och ett exempel är erfarenheten att digital konst är populärt bland unga konstnärer vilket även märks i Ung salong.

Möjlig mötesplats för unga

Även konstmuseerna skulle kunna vara de trygga platser som ungdomar, särskilt flickor efterfrågar. Både verksamheten och ytor i museet skulle kunna bjuda in till både skapande, läxläsning, häng och samtal, på motsvarande sätt som stadsmuseet och biblioteket. Det pågår ett initiativ om att omvandla entrén och utrymmet innanför Eskilstuna konstmuseum till ett utrymme av och för ungas skapande, uttryck och kultur. Det initiativet ligger helt i linje med att också göra museet till en tillgänglig mötesplats, och för att det ska bli bra så behöver det samskapas med unga. Och i samband med det, se över öppettiderna för museet och verksamheten.

Konstförening för unga

Ett annat initiativ är att utveckla en konstförening för unga, där ungas självständiga organisering får stöd och ges plats inom ramen för konstmuseerna. Det finns också tankar om att upplåta lokalerna som konstmuseerna huserar i, till ungas organisering. Det sker i dagsläget att föreningar använder lokalerna för sina ändamål, med det är främst föreningar av vuxna och äldre. Ett utökat samarbete med föreningar som inte nödvändigtvis är konstföreningar är en möjlighet, precis som vidare samarbete med folkhögskolan och studieförbunden. En utveckling av en HBTQI+ verksamhet i konstmuseernas lokaler är en annan.

Fri entré
Att museerna fortsatt har fri entré är en förutsättning för att utveckla museerna till mer av mötesplatser för barn och unga, fri entré är en helt central fråga för tillgängligheten och för att bli mer av en öppen fritidsverksamhet.

Kulturaktiviteter genom allmänkulturen

Allmänkulturens verksamhet samordnar och arrangerar aktiviteter och kulturutbud i olika delar av Eskilstuna, och ofta i samverkan med lokalt föreningsliv. De ansvarar också för kommunens scener, bland annat Eskilstuna Teater, Lokomotivet, Konserthallen och Balsta Musikslott. Sverigefinsk kultur som arrangerar sverigefinska kulturarrangemang ingår också.

Allmänkulturens evenemang som riktade sig till barn och unga på deras fritid 2022, hade totalt 4 430 besökare och kostnaderna för dessa beräknas till 190 000 kronor. 3 570 av besökarna utgörs av barnfamiljer med barn mellan 0–12 år och resterande 860 besökare avser ungdomar 13–19 år. I allmänkulturens evenemang 2022 har 773 barn och unga har på olika vis varit med som medskapare i aktiviteterna.

De flesta evenemang har ägt rum i centrum, med Kulturnatten som största enskilda tillfälle. Kulturnatten hade uppskattningsvis 2 000 deltagare i form av barnfamiljer och 300 besökare i form av ungdomar. Innehållet i aktiviteterna har varierat mellan teater, musik, bildkonst, litteratur och film samt dans och cirkus.

2022 betalades det ut 510 000 kr i kulturstöd för fria kulturutövare. Sammantaget har uppskattningsvis 715 barn och unga tagit del av aktiviteterna som genomförts genom de åtta av nio projekt som slutförts. I dessa aktiviteter är det unika besökare som avses.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

De resurser som läggs på kulturaktiviteter inom allmänkulturen är relativt små, och uppföljningen signalerar att det är väl valda evenemang som genomförs. Det finns ett tydligt mål att samverka med lokalt föreningsliv i de olika arrangemang som görs. Vi vet att festivaler och arrangemang är uppskattat bland främst flickor med lägre socioekonomisk bakgrund och att tillsammans med föreningar, och grupper av organiserade och oorganiserade flickor från olika delar av Eskilstuna skapa evenemang för unga, av unga är en viktig uppgift.

Delta, arrangera och skapa
Vi vet att flickor generellt är intresserade av eget skapande och eget skapande skulle kunna uppmuntras vidare genom tillgång på replokaler för dans och teater, dansarrangemang och disco/klubb. Här skulle unga kunna får vara med och skapa och arrangera i samband med evenemang och festivaler, och därmed få fler möjligheter för eget skapande som kulturaktivitet.

Subventioner till scener
Det pågår en diskussion om hur förvaltningen kan öka tillgängligheten av scener för fler. I dagsläget kan föreningar hyra scenerna till subventionerad hyra. Föreningar med barn- och ungdomsverksamhet prioriteras, men aktiviteter som arrangeras av oorganiserade grupper, vuxna eller barn och unga, får i dagsläget inte hyra scener på samma fördelaktiga villkor. Det betyder att i dagsläget är scener och lokaler för kultur otillgängliga för grupper av barn och unga, som inte ingår i föreningslivet eller i en verksamhet. Att ge barn och unga fler

möjligheter att nyttja gemensamma scener och lokaler är en viktig jämställdhet- och jämlikhetsfråga.

Allmänkulturens kulturutvecklare är vana att samverka med både föreningsliv, konstnärer och andra verksamheter inom förvaltningen och efterfrågar mer av gemensamma rutiner, stöd och projekt i olika former. Bland annat handlar det om att samordning av aktiviteter mellan stadsdelar, prioriterade målgrupper och landsbygd. Idéer om gemensamma sommarlovsprojekt med ungdomar där dans, teater och musik spelas upp på olika ställen finns också och samverkan kring ungdomsdialog och UNIK.

Kulturskolans öppna verksamhet

Länge sågs den öppna kulturskolan som en ”prova-på-verksamhet” som skulle locka fler till ämneskurserna. I dag har den öppna verksamheten mer och mer etablerats som en egen verksamhet, med ett egenvärde för den som deltar.

Verksamheten Öppen kulturskola erbjöd 2022 olika typer av verksamhet i olika stadsdelar. Det finns bland annat körverksamhet för barn och unga i olika åldrar, en av dem är tvåornas kör som erbjudits på olika skolor. Dansa utan krav är väldigt uppskattad och det finns fler som vill delta, än det finns platser för.

El Sistema är en nationell verksamhet som syftar till att använda musik för social och mänsklig utveckling. Inom El Sistema så introduceras barn och unga till olika instrument och sorters musik och de anordnar också familjeträffar. El Sistema hade 2022 totalt 583 elevplatser, med 53% flickor och 47% pojkar. Verksamheten bedrivs på förskolor och grundskolor i Fröslunda (årskurs 1-6) och Lagersberg (förskola, årskurs 4 och årskurs 9) på skoltid och på fritid, i skolans lokaler. El Sistema når barn som bor i områden med stora socioekonomiska utmaningar, barn som annars inte deltar i kulturskolans verksamhet i särskilt hög utsträckning.

Kulturskolan har ett utbud av särskilt anpassad verksamhet för barn och unga med funktionsnedsättningar. Många elever från anpassad skola deltar i kulturskolans verksamhet, och de gör många anpassningar för att få det att fungera väl. DansVariation är dans som riktar sig till unga i åldrarna 14-20 år med intellektuell funktionsnedsättning. DansVaration hade 2022 totalt 189 elevplatser, där 33% av deltagarna var flickor och 67% var pojkar. DansVariation är också starten på det som kulturskolan vill skapa inom anpassad kulturskola, för barn och unga inom anpassad grund- och gymnasieskola.

Föreningen FUB (Funktionshindrade barn och unga) Eskilstuna och kulturskolan har ett samarbete inom förskolan med musik för barn med omfattande funktionsnedsättningar, ett samarbete som också utökats med barn med NPF-diagnoser. Samarbetet innehåller också verksamheten Positivet som är en musikverksamhet som leds av kulturskolan och som har musikgrupper varje vecka i Tuna Skolområde.

Kulturskolans erfarenhet är snarare att den öppna verksamheten möter barn och unga som inte tidigare kommit i kontakt med den typ av kultur som kulturskolan erbjuder. Det handlar mycket om att lära känna former för musik och kultur, och för många att också introduceras för instrument och sång. Att se en gitarr för första gången, att få hjälp med hur den ska hållas och användas är något annat än att anmäla sig till en gitarrkurs. Den här verksamheten

är väldigt nära och direkt och därför mer personalkrävande. Det behövs många vuxna för att skapa trygghet och stabilitet. Ett exempel på det är att barn som deltagit i verksamhet kanske inte får gå hem själva, för att föräldrarna inte upplever det som tryggt. Barnen på Skjulstaskolan behöver att personal från kulturskolan går med dem till och från aktiviteten i Fröslunda. Kulturskolan balanserar också ibland mellan profession och barns lekfulla utforskande. Till exempel mellan en danslärares kompetens och kunskap och flickors önskan om att ”dansa som Shakira”.

Kulturskolan har också öppen avgiftsfri lovverksamhet under samtliga lov, ofta tillsammans med kommunala verksamheter som KomTek eller föreningar. I lovverksamheten upplever de att de möter delvis nya grupper av barn och unga, på nya platser.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Kulturskolans öppna verksamhet handlar dels om verksamhet i kulturskolans lokaler, men också att ta kulturskolan dit de barn och unga är, som inte kommer till kulturskolans lokaler.

Dans och cirkus

Satsningen på dans och cirkus kan spela en stor roll för den öppna fritidsverksamheten. För att satsningen ska bli bred och nå så många dans- och cirkuslängtande barn och unga som möjligt, så behöver satsningen ha ett rikligt utbud av öppen verksamhet på barn och ungas fria tid. Satsningen skulle kunna innebära att fler flickor från fler områden i Eskilstuna får möjlighet att både upptäcka dans och cirkus, men också att få förebilder att motiveras av.

Satsningen behöver vara tillgänglig de barn och unga som i dagsläget saknar aktiviteter och sammanhang som skulle skapa mer av meningsfull fritid. De grupperna är flickor, särskilt flickor som växer upp i områden med stora socioekonomiska utmaningar, flickor från familjer med starka könsnormer och heteronormer. Det är ickebinära barn och unga och barn och unga med andra normbrytande identiteter. Det är barn och unga med olika funktionsnedsättningar och normbrytande funktionaliteter. Satsningen behöver därför ses i sitt större sammanhang, och aktivt riva de hinder som beskrivs i avsnitt C. Detta utan att exkludera pojkar. Verksamheten behöver klara av att inkludera pojkar utan att pojkar får göra för stort anspråk på verksamhet och ytor för fysisk rörelse.

El Sistema sänker trösklar

El Sistema är ett tydligt exempel på verksamhet som utvecklas med barn på förskola och grundskola. På så sätt når kulturskolan barn i de socioekonomiskt utsatta områden som är starkt underrepresenterade i ämneskursverksamheten. Öppna verksamheter som El Sistema är att aktivt sänka trösklar och riva hinder mellan barn och kultur, och vi behöver värna och utveckla det som en av våra strategier för att nå jämställd och jämlik tillgång till meningsfull fritid.

Könsseparatistisk verksamhet

Det finns ett ”tjejhäng” i kulturskolans lokaler på Stålforsskolan där flickor träffas. För att få flickor att delta i den gruppen, så har kulturskolan samarbetat med mötesplatsen och fritidsgården i Fröslunda. Här behöver verksamheterna tillsammans balansera en del svåra överväganden. Flickorna som deltar har många en livssituation som betyder att deras frihet att själva bestämma över sin fritid är begränsad av starka normer hemifrån. Det är en viktig plats och en viktig uppgift för förvaltningen att erbjuda så många trygga platser som möjligt, platser som respekterar flickornas rättigheter, behov och förutsättningar. Samtidigt behöver verksamheten, precis som annan könseparatistisk verksamhet, förstå det komplexa i det så

att verksamheten inte omedvetet anammar de normer som riskerar att begränsa barn och unga hemifrån.

Uppföljning i Keks

Kulturskolans öppna verksamhet skulle tjäna på att använda det uppföljningssystem som fritidsgårdarna använder, Keks. På så sätt skulle de veta mycket mer om sina deltagare, och hur de genom den öppna verksamheten når fler grupper av barn och unga. De skulle på så sätt också kunna inkludera HBTQI+ och ickebinära i uppföljningen, vilket är en viktig tillgänglighetsfråga. Genom uppföljningen skulle också kulturskolan få veta mer om hur deltagandet ser ut bland barn och unga som själva skattar att de har en funktionsnedsättning. En mer utvecklad verksamhetsuppföljning av den öppna verksamheten skulle ge fler och bättre argument och berättelser som verksamhetens stora bidrag till meningsfull fritid, där hinder mellan barn och kultur aktivt rivs.

Representation för ökad måluppfyllelse

Kulturskolan testar olika sätt att möta fler och nya grupper av barn och unga. Det finns många idéer och tankar om att kulturen och professionerna som finns på kulturskolan skulle kunna göra så mycket mer nytta om de var fler. Exemplet ”dans för hälsa” är ett, där efterfrågan på plats från unga flickor är mycket större än det som kulturskolan kan möta. Brist på bra lokaler och tillgängliga scener upplevs som ett hinder.

Kulturskolans erfarenhet är att de ungdomar som de når med den öppna verksamheten ger uttryck för att behöva trygga vuxna, som gör saker tillsammans och som möjliggör samtal. De behöver ett sammanhang för sin fritid och kulturskolan skulle kunna bli just det. Ett sammanhang för fritid, där de kan se på film, dansa och lyssna till spännande föreläsare. Där de kan prata om livet, om relationer och framtiden.

Samverkan med andra

Kulturskolan har ett fungerande samarbete med flertalet föreningar. De lyfter också möjligheten att samverka mer med studieförbunden, både för att finna fler lokaler och platser att ha verksamhet på, men också för att dela andra resurser på ett smart sätt.

Lovstöd

Varje år fördelar förvaltningen medel i form av lovstöd. Lovstöd är ett sätt för förvaltningen och kommunen att stödja föreningar, studieförbund och kommunala verksamheter att skapa särskilda lovaktiviteter på samtliga skollov, för barn och unga. Målet med dessa aktiviteter är att bidra till meningsfull fritid, särskilt för de barn och unga som spenderar loven hemma och som växer upp i socioekonomisk utsatta områden. Aktiviteterna ska vara kostnadsfria och riktas till åldersgruppen barn och unga, 6–18 år.

2022 beviljades totalt 143 ansökningar om lovstödsaktiviteter, för samtliga lov. 98 av dessa aktiviteter eller serier av aktiviteter har inkommit med deltagarstatistisk. Den visar att totalt har lovstödet, i dessa 98 aktiviteter eller serier av aktiviteter, haft 35 345 deltagartillfällen. 46% av deltagartillfällena är flickors deltagande, och 54% är pojkars deltagande. Det framgår inte hur åldersfördelningen ser ut bland de barn och unga som deltagit, förutom att de antas vara mellan 6–18 år.

Totalt fördelades 5,7 miljoner kronor ut för lovstödsaktiviteter 2022. Beräkningar av den andel av lovstödsaktiviteterna som har deltagarstatistik visar att den genomsnittliga kostnaden per deltagartillfälle i dessa aktiviteter uppgick till 120 kronor. Flickor deltog i

genomsnitt i något dyrare aktiviteter; den genomsnittliga kostnaden per flicka uppgick till 127 kronor medan den genomsnittliga kostnaden per pojke uppgick till 115 kronor. Notera dock att dessa slutsatser baseras på ett begränsat urval av beviljade ansökningar.

En av prioriteringsgrunderna för att beviljas lovstöd 2022, var att aktiviteterna bidrar till att barn i socioekonomiskt utsatta områden får ett meningsfullt sommarlov. Därför genomfördes flest lovstödsaktiviteter i Skiftinge, Årby, Nyfors och Fröslunda. Dessutom prioriterades ansökningar som bidrog till geografisk spridning i hela kommunen.

Sedan 2022 har lovstödet integrerats i förvaltningens system för föreningsstöd Rbok, och uppföljningen har utvecklats i samband med det.

Möjliga prioriteringar för breddat deltagande?

Tillgängligt för fler

Barn och unga med funktionsnedsättningar kan ha svårt att delta i lovstödsaktiviteter, dels för att det inte framgår vad aktiviteterna kräver för funktionalitet, dels för att barn och unga med funktionsnedsättningar avstår aktiviteter av rädsla för dåligt bemötande. För att öka tillgängligheten skulle lovstödsaktiviteter behöva innehålla information om: Kan föräldrar eller vårdnadshavare vara med? Hur är aktiviteten utformad, vad krävs av den som deltar? Är ledaren kunnig om NPF och IF? Finns det möjlighet att använda bildstöd? Etc. Förvaltningen och föreningar behöver tillsammans ta ansvar för att aktiviteter inte exkluderar barn och unga, att det är förutsägbart vad som krävs för att delta och att det finns aktiviteter för barn och unga med olika normbrytande funktionsvariationer.

Aktiviteter på anpassade skolor

Barn och unga som går i anpassad grundskola har en stor del av sin fritid på skolan. De flesta barn på anpassad skola har också rätt till LSS, och därmed LSS-fritids. Även loven kan till stor del spenderas på skolan. Eftersom skolan är en särskilt trygg plats för barn och unga i anpassad skola, så skulle fler lovaktiviteter kunna genomföras där och tillsammans med personalen som finns där. Dessa aktiviteter skulle kunna genomföras av verksamhet och föreningar i samverkan för att också öka familjernas kunskap om föreningarnas olika verksamheter.

Gemensam styrning på förvaltningens aktiviteter

Lovstödet skapar också förutsättningar för förvaltningens egna verksamheter att göra aktiviteter på loven. Det finns fördelar i att upprepa aktiviteter mellan lov, men det skulle också kunna finnas en mer grundlig och gemensam analys i vilka aktiviteter som genomförs, för vem och var? Förvaltningen skulle kunna göra en gemensam analys över vilka aktiviteter som vi står för och varför samt hur vi säkerställer att våra aktiviteter tydligt bidrar till att de som har sämst förutsättningar att få sin rätt till meningsfull fritid kan delta. Att fördela aktiviteter så att alla åldersgrupper ges möjligheter att delta är också viktigt, eftersom vi ser ett mönster av att många av förvaltningens kulturaktiviteter riktar sig till yngre barn. Att skapa aktiviteter för unga på de platser som vi tydligt vill öppna upp för unga, så som museerna är en möjlig strategi.

Grupp C – barn och unga som inte deltar, men som önskar att de kunde delta.

Vad vet vi egentligen om de som inte deltar? Det är lätt att tänka att vi inte vet något, eftersom vi inte möter dem men det är inte sant. Vi vet en hel del.

- Forte – Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd gav 2023 ut rapporten *"Fritidens betydelse för ungas psykiska hälsa – rättigheter, möjligheter och hinder"*. Den rapporten ger oss en överblick över kunskapsläge och forskningsbehov på området fritid och ungas psykiska hälsa. Den innehåller det forskningen vet om de hinder som unga rapporterar står i vägen för deras meningsfulla fritid.
- MUCF – Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ger löpande ut forskning och kunskapsunderlag för att öka kunskapen och förståelsen för ungas rätt till meningsfull fritid.
- BRÅ – Brottsförebyggande rådet har statistik och forskningssammanställningar för ungas brottsutsatthet och kriminalitet. 2023 gav de ut rapporten *"Barn och unga i kriminella nätverk - En studie av inträde, brott, villkor och utträde"* som ger oss viktiga perspektiv på vilka skyddsfaktorer fritid kan utgöra för de barn och unga som riskerar att rekryteras till kriminella nätverk.
- RF – Riksidrottsförbundet har gjort nya analyser av deltagartillfällen och bidrar med underlag för att kommuner ska få ökad kunskap om hur idrottandet ser ut i olika socioekonomiska områden. Det är ny och värdefull kunskap som ger oss förståelse för förutsättningarna som barn och unga har att delta i föreningsidrott i Eskilstuna.

Dessa hjälper oss i den här analysen, där vi ska förstå mer om varför barn och unga inte deltar i fritidsaktiviteter och sammanhang som de kanske vill kunna delta i. Grupp C handlar just om de som vill, men som av någon eller flera anledning ändå avstår. Eller tvingas avstå.

Hinder i vägen

Fortes rapport om fritidens betydelse för ungas psykiska hälsa listar följande skäl till att barn och unga avstår aktiviteter och sammanhang:

- Att inte ha tid
- Att inte ha råd
- Att inte hitta rätt utbud
- Att inte kunna ta sig till aktiviteten
- Att inte hitta anpassad fritid
- Att inte känna sig trygg
- Att inte få

Forte menar att dessa hinder inte utgör en lista, utan behöver förstås som en helhet, där många barn och unga upplever fler av dem, medan andra särskilt upplever vissa av dem.

Att inte ha tid

Den absolut vanligaste orsaken till att unga behöver avstå från en fritidsaktivitet är upplevelsen av att det inte finns tid på grund av skola eller arbete, enligt Fortes rapport.

- Fler flickor upplever att de avstår från fritidsaktiviteter på grund av skola eller jobb jämfört med pojkar, 72 respektive 66%. Bland utrikesfödda unga flickor och pojkar är siffran högre, 76% för utlandsfödda och 67% för inrikes födda.
- Bland unga med funktionsnedsättning är andelen lägre, 56% för unga med funktionsnedsättning vilket kan kopplas till att fler unga med funktionsnedsättning också upplever att de har för mycket fritid.
- Att skolan stressar gör att framför allt flickor upplever att det inte finns tillräckligt med tid för aktiviteter utanför skolan. Det är också fler flickor som rapporterar att de upplever stress och prestationskrav i förhållande till skola och utbildning. Här kan könsnormer och olika rådande ideal om att prestera spela in. I flera intervjustudier har flickor berättat om upplevelsen att hela framtiden och utsikter hänger på deras prestationer eller vilka betyg de får, vilket ger känslan av att det inte finns några som helst marginaler att misslyckas.
- Även unga som tar stort ansvar för hemmet och familjen kan uppleva att de har lite tid och möjligheter över för fritid.
- I sammanhanget är det också av vikt att det finns grupper av barn och unga som upplever att de har för mycket fritid. Det gäller generellt pojkar i högre utsträckning än flickor och det gäller särskilt barn och unga med funktionsnedsättningar och barn och unga boende på landsbygd. Att ha för mycket fritid påverkar deras livsvillkor negativt.

Att påverka ungas upplevelse av tid kan vara svårt. Men att flickor rapporterar om brist på tid, press och stress över skolarbete och prestationskrav är en signal om att tillgången på meningsfull fritid är begränsad. Verksamheter som kan möta flickor och samtala om stress och prestationskrav kan vara särskilt viktiga och att få hjälp av trygga vuxna kan vara avgörande.

Pojkars upplevelse av att ha för mycket fritid kan kanske enklare tas omhand. Det finns stora behov av att erbjuda fler barn och unga fler och mer tillgängliga verksamheter och platser, möjligheter till idrott i fler former och samtal med trygga vuxna i olika former. Det gäller även barn och unga med funktionsnedsättning som också upplever sig ha för mycket fritid.

Att inte ha råd

Ett väsentligt hinder för barn och ungas fritidsaktiviteter är när de kostar pengar. Frågan om ekonomiska hinder – att inte ha råd – relaterar starkt till frågan om socioekonomiska livsvillkor och drabbar särskilt barn och unga som lever i ekonomisk utsatthet. Vi vet sedan tidigare att själv vara utlandsfödd och/eller ha båda sina föräldrar födda i utlandet ökar risken för att leva i ekonomisk utsatthet. Även om barnfattigdomen har minskat något bland utrikes födda barn så är det fortsatt en stor utmaning i Eskilstuna. Enligt *Årlig analys social hållbarhet 2023,* så lever 45% av de utrikes födda barnen i Fröslunda-Vilsta, 36% av de utrikes födda barnen i Lagersberg-Råbergstorp och 31% av de utrikes födda barnen i Myrtorp-Västermalm i ekonomisk utsatthet och fattigdom. Samma rapport konstaterar att i Eskilstuna så har många barn och unga begränsade möjligheter att delta i kultur- och friluftsaktivitet, bland annat på grund av fattigdom.

Att inte ha råd handlar både om medlemsavgifter och utrustning som krävs för instrumentella aktiviteter, men att inte ha råd handlar också om att kunna hänga på stan, fika, shoppa och gå på bio med sina vänner.

När unga födda i Sverige jämförs med utrikesfödda hittar vi en av de största skillnaderna mellan grupperna när det kommer till just ekonomiska hinder för fritid, 32% bland inrikes födda rapporterar att de avstått på grund av kostnaden, 49% bland utrikesfödda. Att växa upp i ekonomisk utsatthet gör att man kan uppleva att man bör avstå från olika fritidsaktiviteter för att minska belastningen på familjens ekonomi. Flera undersökningar om ungas idrottande pekar också på att pengar och socioekonomi spelar in när det kommer till ungas avhopp från föreningsidrotten.

Hos unga med funktionsnedsättning är det 41% som anger att aktiviteten är för dyr, jämfört med 33% bland unga utan funktionsnedsättning. Det kan hänga ihop med att regionen inte förskriver hjälpmedel för fritid. Unga som behöver fritidshjälpmedel kan behöva betala själva eller tvingas avstå från aktiviteten.

I den här kartläggningen har vi tagit reda på några exempel vad föreningsidrott kan kosta i Eskilstuna, för den som vill delta. De ekonomiska hindren för att delta i föreningsidrott ser så klart olika ut för olika föreningar och idrotter. Men en snabb kartläggning över några föreningar inom de 11 idrotter som ingår i den här analysen ger följande resultat:

Idrott	**Medlemsavgift**	**Övriga avgifter**
Fotboll	300 kr/år	2 100 kr/per säsong i träningsavgift
Handboll	400 kr/år	1 600 kr/säsong i träningsavgift
Friidrott	109 kr/år eller 800 kr/år	-
Gymnastik	200 kr /år	1 770 kr/termin
Ridsport	350 kr/år	5 000 – 6 000 kr/termin
Ishockey	100 kr/år	2 700 kr/säsong i träningsavgift
Simidrott	150 kr/år	1 800 kr/termin i träningsavgift
Innebandy	400 kr/år	1 200 kr/säsong i träningsavgift
Basket	300 kr/år	1 400 kr/säsong i träningsavgift
Karate	700 - 800 kr/termin (inkl dräkt)	-
Konståkning	75 kr/år	2 040 kr/termin i träningsavgift

Fritiden behöver göras ekonomiskt tillgänglig, för fler. En del i det kan handla om att sänka kostnader och öka möjligheter att låna material och utrustning, men också att sänka kraven på föräldrars engagemang. Krav på engagemang drabbar nämligen unga i utsatta familjesituationer vars föräldrar och vårdnadshavare av olika skäl inte alltid förmår vara engagerade.

För att underlätta för unga med sämre ekonomiska förutsättningar behövs lättillgängliga och inkluderande lokaler, anläggningar och mötesplatser som unga kan använda sig av i sitt fritidsutövande. Men det räcker inte att lokalerna finns, de måste vara öppna och tillgängliga, och bemannas.

Att träffas på fritidsgården eller andra verksamheter som bibliotek eller museum fyller en betydelsefull funktion för unga. För unga som växer upp i socioekonomisk utsatthet och inte sällan i trångboddhet kan de utgöra värdefulla, hälsofrämjande och personliga platser utanför hemmet.

Att inte hitta rätt utbud

Utbudet av fritidsaktiviteter hänger ihop med var du bor. Barn och unga som bor i områden med sämre förutsättningar, till exempel landsbygd och socioekonomiskt utsatta områden kan sakna fritidsaktiviteter som de själva vill delta i och sammanhang där de känner sig inkluderade. Även om det finns fritidsaktiviteter i andra områden kan det innebära reseavstånd som upplevs för långa eller att det känns otryggt att åka till andra områden med exempelvis högre socioekonomisk standard. Det kan leda till att unga avstår aktiviteter som inte ligger i närområdet.

Eskilstuna kommun har låtit ta fram en ny rapport *"Tillgång till idrott i Eskilstuna*". I den finns en kartläggning gjort för hur den fysiska tillgången ser ut till olika idrottsanläggningar. Avstånd för gång och cykel anges för olika anläggningstyper, ett besökstryck i dagsläget och ett scenario för 2035 ingår också. Den rapporten utgör en del av kartläggningen avseende att barn och unga ska kunna hitta rätt utbud på fritidsaktiviteter, men den är begränsad till idrott och motsvarande kartläggning för att förstå tillgången till fritidsgårdar, mötesplatser, kultur och konst finns inte. Dessutom är det inte tydligt vad som utgör fysisk tillgång och faktisk tillgång. Vi vet att en grupp barn eller ungdomar inte kan hyra in sig själva i en idrottshall eller en konstgräsplan för spontanidrott, vilket krävs för faktisk tillgång till anläggningen.

Frågan om att kunna åka till andra områden är också en fråga om trygghet. Det finns fler aspekter av trygghet som behöver förstås. Att ta sig från sitt ofta trygga bostadsområde, till andra områden kan upplevas som otryggt. Att ta sig till ett område med sämre eller bättre socioekonomiska förutsättningar kan upplevas otryggt åt både håll. Att då dessutom ingå i en aktivitet med barn och unga och vuxna ledare som är okända sedan tidigare, kan förstärka otryggheten. Ungas upplevelse av trygghet behöver respekteras och samtidigt tas omhand, precis som föräldrars upplevelse av trygghet när deras barn förväntas lämna bostadsområdet och ta sig till andra delar av Eskilstuna för att delta i aktiviteter.

Att inte kunna ta sig till aktiviteten

Att enkelt kunna ta sig till sin fritidsaktivitet eller fritidsplats är en viktig del i en tillgänglig fritid. Vi vet en del om de hinder som ligger till grund för att unga uppger att de avstått från fritidsaktivitet på grund av att det varit svårt att ta sig dit, och upplevelsen behöver förstås utifrån de förutsättningar som gäller i Eskilstuna.

För barn och unga som har långt till skolan kan det betyda att skoldagarna blir långa och resorna innebär mindre tid för fritid och fritidsaktiviteter. Det kan också kännas svårt att fortsätta träna med laget ett par gånger i veckan eller vara ungdomsledare för barngrupper när dagarna redan är långa och det även ska finnas tid till skolarbete.

Brist på tillgänglig transport kan med andra ord bli ett hinder för ungas fritid, både genom att det finns mindre tid för unga att nyttja till sin fritid och att det kan vara fysiskt svårt att faktiskt ta sig till sin fritidsaktivitet eller sammanhang. Fritidsaktiviteter kan kräva föräldrar med tid och förmåga att skjutsa och vara engagerade på ett sätt som många barn och unga

inte har. Det drabbar särskilt barn och unga som växer upp i ekonomisk utsatthet, som har föräldrar med funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa eller missbruk.

Barn och unga med funktionsnedsättningar rapporterar också om att de har svårt att ta sig till sin fritidsaktivitet. Andelen som uppger att de har goda möjligheter att ta sig till en fritidsaktivitet med kollektivtrafik är också lägre bland unga som har en funktionsnedsättning. I stället kan man vara beroende av att andra, exempelvis föräldrar, kan skjutsa. Kan man använda sig av färdtjänst behöver denna bokas i förväg vilket minskar möjligheten för att delta mer spontant i fritidsaktiviteter. Barn och unga med funktionsnedsättning behöver ibland även att en förälder kan vara med på själva aktiviteten, vilket kan skapa ytterligare begränsning för friheten.

Den nationella forskningen är lite spretig i frågan om tillgång till fritid, rörelsefrihet för barn och unga, tillgången till kollektivtrafik, och transport som hinder för fritid. Unga anger att de har hyfsat god tillgång till kollektivtrafik, samtidigt som de anger att svårigheterna att ta sig till aktiviteter är ett reellt hinder. Frågan om rörelsefrihet behöver förstås utifrån ett Eskilstunaperspektiv eftersom alla barn och unga i Eskilstuna har ett elevkort under skolåret, som ska räcka till resor till och från skola och fritidsaktiviteter. Om det gör det vet vi inte, det behöver vi ta reda på om vi vill förstå hur svårigheter att ta sig till aktiviteten utgör ett reellt hinder i Eskilstuna. Det vi vet är att barn och unga efterfrågar avgiftsfria bussresor även på sommarlovet, så att de kan ta sig till sommarlovsaktiviteter runt om i Eskilstuna.

Rörelsefrihet är en fråga om barns rättigheter. Rörelsefrihet anges inte som en rättighet i sig i barnkonventionen, men ses som en förutsättning för att andra rättigheter ska förverkligas. Barn och ungas rörelsefrihet betraktas som grundläggande och en del av rätten till en meningsfull fritid.

Att inte hitta anpassad fritid

Att inte hitta anpassad fritid kan handla om en upplevelse av att aktiviteten inte fungerat, att den inte varit anpassad för en eller att den varit för svår, och att man därför avstår från den.

Det är fler yngre än äldre unga som rapporterar att de har upplevt dessa hinder för sin fritid. Det är betydligt fler utrikesfödda än inrikes födda som rapporterar att de avstått från en aktivitet för att den inte varit anpassad, och samma mönster finns för barn och unga som bor i områden med stora socioekonomiska utmaningar. Betydligt fler unga med en funktionsnedsättning har också avstått för att fritidsaktiviteten varit för svår eller inte anpassad. Vi vet inte så mycket om vad som döljer sig bakom brist på ”anpassade” aktiviteter, till exempel om det har att göra med att språket inte är tillgängligt eller begripligt eller om det snarare är rörelse och funktion som utgjort ett hinder i fritiden, träningstider eller något annat.

Förvaltningens verksamhet upplever att barn och unga som upptäcker idrott genom öppen idrott, har svårt att få tillgång till föreningsidrotten om de vill och kan fortsätta att utvecklas i sin nyvunna idrott. Det handlar om att det är fullt i föreningarnas lag, att de inte kan eller vill ta emot nya spelare och att det är svårt för ett barn att börja med idrott vid 13-års ålder, när de andra som deltar tränat i flera år.

Studier visar att flickor med funktionsnedsättning inte uppmuntras att delta i idrott och motionsaktiviteter i samma utsträckning som pojkar med funktionsnedsättning. Detta leder till flickor har svårt att se sig själva som dugliga och deltagande när det gäller idrott.

Forskning om fritiden för unga med funktionsnedsättning tenderar att handla om fysioterapi och re/habilitering och de positiva egenskaperna exempelvis ridning, simning och även gaming och digitala spel har för ungas rehabilitering. Då försvinner rätten till önskad fritid på lika villkor för unga med en funktionsnedsättning, därför behöver vi fokusera på rätt till fritid för fritidens skull.

Barn och unga med funktionsnedsättningar kan vara beroende av sina föräldrars närvaro för vissa aktiviteter. Föräldrarna kanske inte kan, vill eller vågar lämna sina barn ensamma på fritidsaktiviteter, om de inte har en trygg relation till ledarna. På så sätt riskerar föräldrarnas möjlighet att delta bli avgörande för barn och ungas tillgång till meningsfull fritid.

Barn och unga med osynliga funktionsnedsättningar, så som NPF (neuropsykiatrisk funktionsnedsättning) och IF (intellektuell funktionsnedsättning) kan behöva andra typer av anpassningar än barn med rörelsehinder och omfattande nedsättningar. Till exempel kan ljud och ljus vara avgörande, precis som bemötande, anpassningar av instruktioner och omförhandling eller förenkling av regler.

Det finns ingen registerdata som visar hur många som har en funktionsnedsättning men enligt Myndigheten för delaktighet så visar stora nationella undersökningar att mellan 10 – 30% av befolkningen svarar att de har en funktionsnedsättning. Enligt föräldranätverket Rätten till utbildning – en skola för alla, så visar patientregistret att ca 8% av eleverna som gick ut årskurs 9 läsåret 2021/2022 i Eskilstuna, har en NPF-diagnos (autism, add, adhd, dyslexi eller språkstörning). Gruppen med NPF-diagnos är överrepresenterad i statistiken för de i årskurs 9 som inte klarar gymnasiebehörighet, som har haft anpassad skolgång och som har underkänt i svenska. De är också överrepresenterade i gruppen årskurs 9 i Region Sörmland, som mår så dåligt så de försökt ta sina liv.

Därför är det av högsta värde att fritidsgårdarna som i dagsläget möter många av dessa barn och unga (27% av flickorna och 36 % av pojkarna) förstår vikten av att vara en plats som fungerar för dem. Det blir viktigt att förstå vad det är som gör att de i så hög utsträckning hittar en verksamhet och en plats som fungerar, så att vi inte riskerar att förändra fritidsgårdarna på sätt som gör de mindre tillgängliga för den här gruppen barn och unga. Det är också lika viktigt att andra platser förstår vad som kännetecknar en verksamhet och trygg plats som är öppen och tillgänglig för barn och unga med olika former av funktionsnedsättningar.

Att inte känna sig trygg

Forte hänvisar till flertalet undersökningar som visar att unga HBTQI+ personer och ickebinära barn och unga berättar om kränkningar och systematisk diskriminering i skola, hemmet och på fritiden. Många av dessa unga deltar inte i fritidsaktiviteter av rädsla att bli illa behandlade. Unga HBTQI+ och ickebinära barn och unga anger just olika typer av trygga rum och ”frizoner” där sociala sammanhang och samhörighet står i fokus, som det viktigaste för att kunna må bra på fritiden. Det handlar om att ges möjlighet att dela erfarenheter med andra HBTQI+ eller bara få vara, ”hänga” och slappna av.

För att unga HBTQI+ och ickebinära unga ska känna trygghet, så behövs fler trygga verksamheter, platser och fritidsaktiviteter, både separatistiska HBTQI+ specifika platser och andra platser där unga inom trygga och inkluderande ramar kan mötas.

Idrott är i stor utsträckning könsuppdelad med tydliga normer kring kön, identitet och funktionalitet som riskerar att skapa föreställningar och fördomar om unga HBTQI+ personer, ickebinära barn och unga och barn och unga med funktionsnedsättning. Detta kan leda till att man avstår från att idrotta eller inte är öppen med sin identitet även om man vill.

Barn och unga med transerfarenheter upplever att de har en begränsad tillgång till föreningsidrott och simhallar där rädslan för att bli utsatt för kränkningar eller att känna sig exkluderad är den största bakomliggande orsaken. Otryggheten i att vistas i könsuppdelade omklädningsrum kan också bidra till att unga transpersoner tvingas ”komma ut” för inte behöva nyttja omklädningsrum eller komma runt problem kring könsuppdelade grupper och lag.

Även inom kultur, teater och dans upplever unga transpersoner diskriminering genom att deras sexualitet, pronomen och könsuttryck ifrågasätts. Samtidigt kan den kreativa miljön erbjuda en viktig känsla av frihet och kroppsligt utforskande.

Det som vår verksamhet Equal står för, en HBTQI+ verksamhet som skapar ett tryggt sammanhang, fritt från begränsande jargong, attityder och normer för fler unga, verkar vara precis det som unga HBTQI+ personer behöver mer av. Verksamheten möter behovet av trygga rum och ”frizoner” där sociala sammanhang och samhörighet står i fokus. Equal är idag en välbesökt frizon, där ett 30-tal unga träffas varje vecka för att mötas, i första hand tillsammans men också med personalen på Verkstan. Verkstan har lyckats skapa en frizon som Equal, där trygghet och sammanhang skapats kring gemensamma värderingar kring öppenhet och respekt.

Equal ger oss också erfarenheter av att det går att skapa frizoner, trygga rum där destruktiva normer inte ges utrymme. Det som kännetecknar Equal, gör att fler unga än de som identifierar sig som HBTQI+ hittar dit och väljer det som sitt sammanhang. Det som Equal lyckas med borde fler verksamheter och platser kunna lyckas med, och därmed skapa fler möjligheter för fler unga, att mötas med öppenhet och trygghet. Fler verksamheter kan ge unga erfarenheten av trygga rum. I MUCFs rapport om mötesplatser för unga HBTQI+ personer, anges att trygga platser har tydlig struktur och upplevs hanterbara, det finns stöd vid behov och det får inte förekomma kränkningar. Otrygga platser är motsatsen. De uppfattas som otydliga och ostrukturerade platser där unga upplever en risk att utsättas för kränkningar, tillsammans med en oro för att ingen vuxen skulle komma till deras försvar om något skulle inträffa.

Att utveckla digital fritid, digital kultur och spelkultur är också en möjlighet att skapa fler trygga rum för unga HBTQI+ personer. I forskning kring spelens potential för att skapa sammanhang har också unika möjligheter att utforska identitet, på egen hand och tillsammans med andra identifierats. Sandra Alexandersson, på högskolan i Skövde höll en föreläsning på Folk och kultur 2023 som kan inspirera till att förstå mer om spelens potential

i öppen fritidsverksamhet. Föreläsningen finns att lyssna till här:
FolkOchKultur_Sandra.mp4 - Google Drive

Ungdomsidrott förknippas för det mesta med positiva upplevelser, men det finns också osunda idrottsmiljöer där unga pressas och far illa. Ungas rättigheter riskerar att kränkas genom att osunda hälso- och kroppsideal upprätthålls och idealiseras. Unga kan skuldbeläggas i relation till prestation och unga kan sakna röst och bestämmanderätt när det kommer till det egna idrottandet. Ett idrottande kan innebära upplevelser av diskriminering, att man blir orättvist behandlad eller utsatt för våld, bestraffningar och övergrepp.

Att inte få

Att växa upp i olika former av utsatthet, där våld och förtryck ingår begränsar direkt barn och ungas möjlighet till fritid, både att ha tid som de själva rår över och att själv få bestämma vad som är meningsfullt att fylla den med. Att växa upp i en familj med hedersnormer påverkar flickor, pojkar och ickebinära barn och unga på olika sätt, men gemensamt är att de egna intressena anses vara underordnade familjens intressen. Dessutom finns starka krav på att följa könsnormer och heteronormer, där individens identitet är en angelägenhet för hela familjen.

MUCFs rapport *”Våld, förtryck och heder - att arbeta förebyggande i öppen fritidsverksamhet.”* konstateras att kunskapsläget kring hedersrelaterat våld och förtryck i öppna fritidsverksamheter är ojämnt och generellt lågt. Det råder stor osäkerhet kring:

- den enskilde fritidsledarens roll i processen att förebygga, upptäcka och hantera förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck
- hur signaler om eventuella missförhållanden ska värderas
- ”gråzonen” - det vill säga när det inte rör sig om grovt våld eller omfattande kontroll och begränsningar (exempelvis barn och unga som blir begränsade i sitt livsutrymme)
- den dubbla utsattheten som kan drabba vissa grupper av unga såsom unga med funktionsnedsättning eller unga hbtqi-personer
- vilket stöd som finns lokalt, regionalt och nationellt

Den osäkerheten finns också i våra verksamheter, och inte bara bland fritidsledare. När vi ser på all vår verksamhet som i praktiken är, eller skulle kunna vara öppen fritidsverksamhet, så behöver vi hjälpa medarbetare i olika roller att minska osäkerheten kring hur de förväntas agera i situationer där hedersnormer och våld aktualiseras.

MUCF har i sin rapport *"Det får inte existera" - om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök, från 2024* valt att inkludera fler perspektiv på hedersnormer och hedersrelaterat våld och förtryck utifrån etnisk, kulturell och religiös bakgrund. I enlighet med den senaste forskningen så ses hedersnormerna nära sammantvinnade med även den frikyrkliga kontexten. Gemensamt i sammanhanget rätten till fritid, är att flickor, pojkar, ickebinära barn och unga, och HBTQI+ ungdomar som växer upp i familjer med hedersnormer, får sina rättigheter begränsade av dessa normer. Begräsningarna ser olika ut för olika individer, för flickor och pojkar, för unga HBTQI+ personer och för barn och unga med ickebinär könsidentitet men gemensamt är att de begränsar rätten till egen tid, som ungdomen själv bestämmer över. Det kan visa sig genom att tiden fylls med aktiviteter som bestäms av någon annan, så som skolarbete eller omsorg

för syskon och familj. Begränsningen kan också visa sig i att vissa platser är förbjudna att besöka, och att någon annan styr var ungdomen får vara och tillsammans med vilka andra. Även inskränkningar kring sexualitet, relationer och kroppsliga uttryck ingår.

Tidigare rapport från MUCF ”*Kunskapsunderlag till fritidsledare och andra yrkesverksamma om hedersrelaterat våld och förtryck och våldsförebyggande arbete”* från 2022 anger att barn och unga med funktionsnedsättning generellt sett har mindre inflytande över sitt liv och blir också i större utsträckning än andra unga utsatta för våld och är även en särskilt utsatt grupp för hedersrelaterat våld och förtryck. Personer med en intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersvåld och hedersförtryck är en mycket sårbar och svårupptäckt grupp. De är sårbara på grund av en stark beroendeställning till sina omsorgsgivare som samtidigt utsätter dem för våldet. Det finns också barn och unga med funktionsnedsättning som anger att begränsningarna handlar om att deras föräldrar inte tillåter eller prioriterar barnets fritidsintresse.

Grupp D – barn och unga som inte deltar men som inte heller önskar att delta i existerande utbud.

Barn och ungas lagstadgade rätt till fritid ger kommunen och förvaltningen ett ansvar för att alla barn har likvärdiga möjligheter att få sin rätt till fritid tillgodosedd. Rätten till meningsfull fritid kan tillgodoses av verksamheter eller aktiviteter som förvaltningen ansvarar för eller ger stöd till, eller av andra aktörers verksamhet med samma ändamål.

Hur vet vi att de finns?

Vi har inte kartlagt hur fritidsutbudet i Eskilstuna ser ut vidare än förvaltningens egen verksamhet samt den barn- och ungdomsverksamhet som förvaltningen ger stöd till. Barn och unga som deltar i andra aktörers verksamheter kan på motsvarande sätt antas vara meningsfullt. Viktigt är att urskilja de barn och unga som inte deltar i befintlig verksamhet och inte heller upplever sig ha en meningsfull fritid. Den gruppen vet vi inte särskilt mycket om. Vi vet att den existerar genom att:

- Ung livsstil rapporterar: Det är betydligt fler som vill gå till fritidsgården än som gör det. Av de som vill gå, så är det ca 40% av pojkarna och endast 17% av flickorna som också gör det. Här finns en stor grupp unga som längtar efter en mötesplats som fritidsgården, men som av någon anledning inte deltar där.
- Forte rapporterar i sin kunskapssammanställning att unga med funktionsnedsättningar ofta rapporterar att de har för mycket fritid, vilket även barn och unga på landsbygden gör. Det är fler pojkar än flickor som rapporterar upplevelsen av att ha för mycket tid, och att inte kunna fylla den med meningsfullt innehåll.
- Forte rapporterar också att unga HBTQI+ personer och barn och unga med funktionsnedsättningar avstår aktiviteter av rädsla för dåligt bemötande. Unga HBTQI+ personer avstår aktiviteter som kräver att de använder könsuppdelade omklädningsrum, och de avstår badhus och andra miljöer som upplevs som exkluderande.
- Ung Livsstil rapporterar: Bland flickorna med lägst socioekonomisk bakgrund är det mindre än 20% som är med i en förening, vilket stärks ytterligare i RFs uppföljning. Ung Livstil rapporterar vidare att bland flickor i ekonomisk utsatthet är det 70% som

överhuvudtaget inte nyttjar de fritidsaktiviteter som får det största offentliga ekonomiska stödet från förvaltningen.

- Resultaten från Liv & Hälsa Ung 2023 visar: 74% av flickorna och 90% av pojkarna i årskurs 7 är nöjda med sin fritid. I årskurs 9 har siffrorna sjunkit till 69% för flickorna och 84% för pojkarna, för att i årskurs 2 på gymnasiet vara ytterligare lite lägre då 68% av flickorna och 79% av pojkarna svarar att de är nöjda med sin fritid.

Vad saknas i vårt utbud av meningsfull fritid?

För att möta den gruppen behöver vi också se på vår verksamhet utifrån en blick på vad vi *inte* erbjuder, vilken verksamhet vi saknar. Den här kartläggningen visar bland annat att vi saknar:

- En mångfald av mötesplatser på olika ställen i Eskilstuna. Biblioteken är önskvärda som mötesplats, men behöver också utvecklas för att möta fler behov på fler ställen. Även museerna skulle kunna utvecklas till mötesplatser för unga, vilket skulle kräva en del omprioriteringar av resurser för att möta ungas behov av tillgänglighet, öppettider, verksamhet och kanske även bemötande.
- Systematiskt könsneutrala omklädningsrum i våra lokaler, anläggningar och scener.
- En bredare kunskap och ambition för tillgänglighet. Med en utvecklad bred kompetens och systematik i arbetet med tillgänglighet för fler, skulle vi kunna möta fler barn och unga med olika funktionsnedsättningar. Vi skulle med ökad kompetens om synliga och osynliga funktionsnedsättningar och normbrytande funktionaliteter kunna möta fler barn och unga på fler ställen och med ett bemötande som de känner sig trygga med.
- Digital fritid och digital kultur. Eskilstuna har ingen digital fritidsgård, där unga som inte kan ta sig till den fysiska platsen, kan delta. Vi använder inte den kompetens vi har om digital fritid, digital kultur och spelkultur systematiskt, och det finns inget uppdrag om att utveckla digital fritid. Därför utvecklare vi inte heller särskild kompetens för att skapa verksamhet utifrån det, något som andra kommuner gör och som visar sig framgångsrikt. Att möta barn och unga i de digitala kanalerna som digitala spel erbjuder skulle kunna skapa fler ytor för meningsfull fritid, fler möten mellan barn, unga och trygga vuxna och därmed fler trygga sammanhang online.

Livssituationer som påverkar

För att förstå mer om de som inte deltar, som inte vill eller kan delta i det existerande utbudet, och som inte heller har en meningsfull fritid, så kan vi försöka se på vår verksamhet, och rätten till fritid utifrån några livssituationer som vi vet påverkar barn och ungas livskvalitet.

Omfattande skolfrånvaro

Det finns stora utmaningar i Eskilstuna, precis som i andra kommuner, med hög ofrivillig skolfrånvaro bland barn och unga i grundskola och gymnasium. I Eskilstuna kommuns granskning av skolfrånvaron från 2020 rapporteras: *I intervjuer har framgått en samstämmig bild av att merparten av elever med hög skolfrånvaro upp till ingen närvaro alls har stora stödbehov på grund av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, till exempel autismspektrumtillstånd. Vissa av dessa elever har också en hemsituation som är försvårande.* Den bilden stärks i rapporten från föräldranätverket Rätten till utbildning – en skola för alla, där skolstatistik och patientregister samkörts. För läsåret 2021/2022 visar siffrorna för årskurs 9 i Eskilstuna att:

- Andel elever utan gymnasiebehörighet (yrkesprogram) för gruppen med NPF-diagnos är 34%, medan siffran för elever utan NPF-diagnos är 13%.
- Andel elever utan gymnasiebehörighet (högskoleförberedande program) för gruppen med NPF-diagnos är 41%, medan siffran för elever utan NPF-diagnos är 16%.
- Meritpoängen är betydligt lägre, betygen är betydligt sämre och andel elever med underkänt i kärnämnena är betydligt högre.
- På regionnivå så är självmordsförsöken för elever i årskurs 9 med NPF-diagnoser 3,8% vilket motsvarar 16 elever i årskurs nio. För elever utan NPF-diagnos är siffran 0,6 %. Samkörningen av register visar att om elever i årskurs 1-8 med NPF-diagnoser också inkluderas, så ökar antalet barn som försökt ta sina liv till 24-40 elever i region Sörmland.

Hur många barn och unga det rör sig om, som har så hög skolfrånvaro att det påverkar deras livsvillkor vet vi inte, och det finns inget register över dessa elever. Frågan om omfattande skolfrånvaro relaterar också starkt till kommunens ansvar för barn och unga som varken studerar eller arbetar (UVAS). Den gruppen lyfts särskilt i Fortes kunskapssammanställning som en grupp där vi inte vet tillräckligt och där fritiden inte ges tillräckligt utrymme i stödet.

En annan viktig aspekt av barn och unga med omfattande skolfrånvaro är att eftersom de inte är i skolan, så saknar vi deras svar i alla de enkäter som görs i skolan. Vi säger slarvigt att ”om vi går via skolan så når vi alla barn” men behöver förstå att så är det inte. Omfattande skolfrånvaro kan bero på fler saker och kan få olika konsekvenser i barn och ungas liv. Dels beroende på hemsituation, på måendet och vilket stöd som erbjuds från skola, vård och till familjen.

Om vi då tänker in svaren från de barn som inte har en fungerande skolgång, så är det lätt att tro att resultat i olika enkäter som görs på skoltid skulle kunna se annorlunda ut. Vi har verksamheter i Eskilstuna som har hög och koncentrerad erfarenhet och kunskap om barn utan fungerande skolgång. Det är både barn med olika stödbehov på grund av NPF-diagnoser, men också barn som har erfarenheter av att vara placerade av socialtjänsten, barn som växt upp i dysfunktionella familjer och barn som lever eller levt i kriminalitet. Med ett ansvar för alla barn och ungas rätt till meningsfull fritid behöver vi utveckla förståelse, kunskap och relationer som gör att vi också har tillgänglig verksamhet för dessa barn och unga.

Utsatt för våld

Ungas våldsutsatthet i Eskilstuna är ett reellt och omfattande problem, precis som i andra kommuner. Våldsutsattheten tar sig många olika uttryck och är en komplex problematik som behöver förstås också utifrån hur det påverkar rätten till meningsfull fritid. Den analysen kvarstår att göra, tillsammans med framför allt skola och socialtjänst.

Det finns gott om forskning, handledning, kunskapsunderlag och metoder för att jobba mot våld på olika sätt.

- Vi vet ganska mycket om ungas våldsutsatthet, om våld i ungas relationer, om sexuella trakasserier och övergrepp i skolan, om utsatthet på nätet etc.

- Vi vet att flickors utsatthet för gränslöst våld i skolan, hemma, i kärleksrelationer och på sociala medier och andra digitala kanaler påverkar den psykiska hälsan i hög utsträckning.
- Vi behöver egentligen inte veta mer, vi behöver agera och visa att vi hör. Vi behöver gå samman över verksamheter och förvaltningar för att ta ansvar för den situation som främst drabbar unga flickor. Varje verksamhet behöver göra aktiviteter för att minska pojkars våld mot flickor, och mäns våld mot kvinnor i alla dess former men också föräldrars våld mot sina barn.

I undersökningen Liv & hälsa Ung 2023 ges vi fördjupad kunskap om våldsutsattheten bland barn och unga i Eskilstuna. Där rapporterar barn och unga om våldet de utsätts för, till exempel så här:

- 28% av flickorna i årskurs 9, och 31% av flickorna i årskurs 2 på gymnasiet rapporterar att de blivit tafsade på eller tvingats ta på någon på ett sexuellt sätt. 26% av flickorna i anpassad skola uppger att de har blivit utsatt för sexuell handling.
- 14% av flickorna och 9% av pojkarna i årskurs 9, och 12% av flickorna och 8% av pojkarna i årskurs 2 på gymnasiet rapporterar om att de blir slagna av någon vuxen i sin familj. I anpassad skola är siffrorna för Sörmland 14% för flickor och 10% för pojkar.
- 4% av flickorna och 4% av pojkarna i årskurs 7 rapporterar om att de utsätts för mobbing. Siffrorna sjunker sen för årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet. Samtidigt är den rapporterade otryggheten större, andelen som uppger att det är god stämning på skolan rör sig mellan som lägst 32% för flickorna i årskurs 9 och som högst 61% för pojkarna i årskurs 2 på gymnasiet.

Analysen av resultaten från Liv & hälsa Ung från 2023 pågår och kommer att bidra med mycket kunskap i frågor om vilka barn och unga som upplever att de har en meningsfull fritid.

Ungdomsjouren Fria har också gjort en rapport om våldsutsatthet bland unga i Sörmland. Rapporten bygger på en enkät som besvarats av 1 489 elever i årskurs nio i grundskolan och årskurs tre i gymnasiet på skolor i Sörmland. Rapporten konstaterar bland annat:

- Oavsett kön är skolan eller skolgården är den plats där psykiskt och fysiskt våld oftast förekommer. I dessa miljöer är pojkar mer utsatta än flickor, och det gäller också för fritidsgårdar samt fritidsaktiviteter.
- När det gäller både psykiskt och fysiskt våld är flickor klart mer utsatta i hemmet eller hemma hos någon annan samt på sociala medier eller forum.
- Sexuellt våld sker oftast på sociala medier och forum. Här är skillnaden mellan pojkar och flickor relativt liten. I övrigt är mönstret detsamma som för de andra typerna av våld. Pojkar utsätts i offentliga miljöer, och flickor utsätts oftare i hemmet eller hemma hos någon annan.

I *Årlig analys social hållbarhet 2023* konstateras att den vanligaste brottsplatsen för sexualbrott, bland elever i årskurs 9, är på skolan eller skolgården, enligt Brottsförebyggande rådets Skolundersökning om brott. Detta indikerar att flickor i Eskilstunas skolor i hög utsträckning är utsatta för brottsliga handlingar och kränkningar av sina mänskliga fri- och rättigheter i kommunens egna lokaler.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Psykisk ohälsa

Barn och ungas försämrade psykiska ohälsa har det rapporterats om under en längre tid. Folkhälsomyndigheten har genomfört en kartläggning om ungas psykiska hälsa. I rapporten *"Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva"* konstaterar de bland annat det som kan beskrivas som jämlikhetsutmaningar kopplat till psykisk hälsa:

- Enkätundersökningarna visar att de allra flesta unga rapporterar höga värden på olika aspekter av psykiskt välbefinnande, till exempel att de är nöjda med livet och tycker om sig själva. Men,
    - högt psykiskt välbefinnande är vanligare bland pojkar än flickor, bland heterosexuella ungdomar jämfört med homo- och bisexuella och bland unga utan funktionedsättning jämfört med dem med funktionsnedsättning.
    - unga med bättre ekonomiska förutsättningar har också ett högre välbefinnande jämfört med andra, liksom utlandsfödda och unga med utlandsfödda föräldrar jämfört med andra.

- Forskning visar att risk- och skyddsfaktorer för den psykiska hälsan exempelvis innefattar nära relationer, egna och andras krav och förväntningar, och familjens sociala och ekonomiska förutsättningar. Exempel på riskfaktorer är att känna stress över sin skolprestation, vara orolig för framtiden eller känna sig ensam. Hög konsumtion av sociala medier diskuteras också alltmer som en riskfaktor. Även när det gäller risk- och skyddsfaktorer visar kartläggningen en ojämn fördelning bland grupper av unga:
    - Att känna sig ensam är vanligare bland de 15-åringar som beskriver familjens socioekonomiska situation som dålig jämfört med de som har god socioekonomisk situation.
    - Tillgång till emotionellt stöd (att ha någon att anförtro sig åt och dela sina innersta tankar med) är mindre vanligt bland pojkar än flickor 16–25 år gamla, bland utrikes födda jämfört med inrikes födda och bland de vars föräldrar har endast förgymnasial utbildning jämfört med eftergymnasial utbildning.
    - Sociala medier används ibland för att hantera negativa känslor. Att ägna sig åt sociala medier uppgavs också som en anledning till att regelbundet strunta i andra aktiviteter. Detta var vanligare bland flickor och unga som angivit "annat" än kille eller tjej, bland unga med sämre ekonomisk situation, bland utlandsfödda och bland unga med utlandsfödda föräldrar.

Resultaten från Liv& hälsa ung 2023 ger också insyn i hur barn och unga upplever sin psykiska hälsa. Skolstressen är utbredd, 49% av flickorna i årskurs 7 svarar att de ofta eller alltid känner sig stressade över skolarbetet. För pojkarna är siffran 26%. I årskurs 9 har skolstressen ökat och 69% av flickorna och 41% av pojkarna upplever ofta eller alltid stress över skolarbetet.

Folkhälsomyndighets nya undersökning om ensamhet visar att högst andel med besvär av ensamhet och isolering finns i den yngsta (16–29 år) och den äldsta (85+ år) åldersgruppen. Där anger drygt 40% av kvinnorna i åldersgruppen 16-29 år att de har lätta eller svåra besvär av ensamhet eller isolering, för mån är siffran knappt 40%. Och även här går mönstret igen, personer i socioekonomisk utsatthet, HBTQI+ personer och personer med funktionsnedsättningar rapporterar mer besvär av ensamhet eller isolering. Även yngre barn

drabbas av ensamhet. 19% av flickorna och 10% av pojkarna i åldern 11, 13 och 15 år svarar att de oftast eller alltid känt sig ensamma under den senaste månaden.

I Liv & Hälsa Ung 2023 finns frågor om mående och stress som behöver förstås i en vidare analys. På frågan om barn och unga ser ljust på framtiden svarar 63% av flickorna och 79% av pojkarna i årskurs 7 att de gör det. Siffrorna sjunker något för årskurs 9 och årskurs 2 på gymnasiet. 37% av flickorna och 43% av pojkarna i anpassad skola anger att de är säkra på att framtiden kommer att bli bra.

Mönstren går igen från vår egen kartläggning av meningsfull fritid, i det avseendet att de grupper av barn och unga som kommer från familjer med goda ekonomiska möjligheter och som bor i områden där det bor fler med samma goda förutsättningar – de skattar sin hälsa bättre. Barn och unga som istället kommer från familjer med utsatt ekonomi, som bor i områden med stora socioekonomiska utmaningar – de skattar sin hälsa sämre.

Barn och unga med funktionsnedsättningar, unga HBTQI+ personer och barn och unga som lever i familjer med starka könsnormer har också de sämre förutsättningar att få sin rätt till meningsfull fritid tillgodosedd. Barn och unga utan en fungerande skolgång riskerar ett liv med isolering och ensamhet och brist på sammanhang. Barn och unga som utsätts för våld, på skolan och hemma, är också en riskgrupp för psykisk ohälsa som påverkar möjligheten att delta i aktiviteter och sammanhang för meningsfull fritid.

Beräkningar av ekonomiska resurser

Det här avsnittet avser hjälpa förvaltningen att öka kunskapen om vilka resurser som möjliggör för olika verksamheter i dagsläget. Under arbetet med kartläggningen så har ambitionen varit att förstå hur resurser fördelas i instrumentell och öppen verksamhet, och hur förvaltningen möjliggör för olika aktiviteter och gruppers deltagande.

Ambitionen var att identifiera och rapportera om så tydliga mönster som möjligt. Förvaltningen började på egen hand, tog sedan in konsulthjälp och har sedan fortsatt på egen hand igen med att analysera en komplex samling verksamhetsdata för att formulera begripliga och användbara slutsatser.

En del insikter har gjorts under tiden:

- Det står klart att förvaltningens verksamheter inte budgeterar, följer upp eller rapporterar ekonomi specifikt för barn- och ungdomsverksamhet. Det gör att verksamhetens beräkningar och bedömningar av kostnaderna för de delar av verksamheten som utgörs av barn- och ungdomsverksamhet eller för den delen ytor eller platser som barn och unga använder för sin fritidsaktivitet eller sitt fritidssammanhang, blir utmanande. Förvaltningen har inte i dagsläget något gemensamt arbetssätt för uppföljning av barn- och ungdomsverksamhet och behöver utveckla ett sådant för att kunna göra mer och bättre analyser framåt.
- Verksamheterna är också olika i sin karaktär. Vissa verksamheter har störst kostnader för personal eftersom personalen är en stor del av verksamheten på till exempel en fritidsgård. På Kulturskolans ämneskurser behöver personalen ibland ha spetskompetens inom ett instrument eller annat ämne. Andra verksamheter har stora lokalkostnader, där till exempel idrottsverksamhet i arenor och på anläggningar kan

kosta mycket i drift medan andra har stora kostnader för maskiner, så som ismaskinerna i ishallen. Verksamheternas olikheter påverkar vilka jämförelser som är möjliga, och önskvärda.

- Kartläggningen har också lett till att vi behöver fråga oss om vad vi vill sätta resurstilldelningen i relation till, hur vet vi om den är ”bra eller dålig”? Vilka förflyttningar krävs för att vi ska vara nöjda till 2027?

Det vi vet om verksamheternas beräkningar av sina kostnader för **instrumentell verksamhet** år 2022 är:

- Kulturskolan beräkningar för ämneskursverksamheten uppgick till 31 500 000 kr. Då ingår personal, samt kostnader för lokaler och verksamhet.
- Beräkningarna av det totala stödet till förenigsidrottens barn- och ungdomsverksamhet utgörs av:
  - 47 960 000 kr i lokal- och anläggningssubventioner
  - 7 700 000 kr i bidrag och ersättning avseende lokaler och anläggningar
  - 3 296 000 kr i verksamhetsbidrag till barn- och ungdomsidrott
- Verksamhetsbidraget till barn och ungdomsverksamhet som inte utgörs av idrott uppgick till 322 500 kr

Totalt beräknas resurserna till den instrumentella verksamheten uppgå till ca 90 800 000 kr.

Det vi vet om verksamheternas beräkningar av sina kostnader för **öppen verksamhet** år 2022 är:

- Kulturskolan beräknar att den öppna verksamheten kostade 4 600 000 kr, varav 1 300 000 kr är egen finansiering i form av ca 5% av ordinarie personal och resterande utgörs av extern finansiering.
- Fritidsgårdar och mötesplatser beräknar att samtliga kostnader för verksamheten avseende barn och unga (0-19 år) vid kommunala fritidsgårdar och mötesplatser, uppgår till totalt 28 800 000 kr. Beräkningarna utgår från antagandet att kostnaden är lika hög för varje besök oavsett ålder och aktivitet. Dessutom betalades 645 600 kr ut till föreningsdrivna fritidsgårdar 2022.
- Biblioteket beräknar att den del av verksamhetens kostnader som går att härleda till barn och unga består av personalkostnader på 7 000 000 kr och 1 100 000 kr i mediekostnader.
- Beräkningarna av kostnaderna för Fritidsbankens verksamhet ger en totalkostnad på 1 470 000 kr och då ingår lokal, personal och material samt övriga tjänster.
- Förvaltningen fördelade 5 700 000 kr till föreningars och kommunala verksamheters lovstödsaktiviteter
- Stadsmuseet beräknar att deras kostnader barn- och ungdomsverksamhet uppskattas till 4 000 000 kr som fördelas i två lika stora potter: medarbetarekostnader och lokalkostnader.
- Allmänkulturens evenemang och stöd till kulturutövare som går att härleda till barn och unga, uppgår till 700 000 kronor.
- Fritidsbankens kostnader uppgick till 1 470 000 kr och då ingår personal, lokaler och material.

Totalt beräknas resurserna till den instrumentella verksamheten uppgå till ca 50 700 000 kr.

- Eskilstuna Konstmuseum och Ebelingmuseet kan inte härleda vad som kan anses gå till barn- och ungdomsverksamhet, därför finns kostnaderna för dessa verksamheter med. Konstmuseernas totala kostnader uppgick till 13 250 000 kr respektive 2 760 000 kr.
- Stödet till Studieförbunden finns inte heller med, eftersom vi inte vet hur stor del av stödet som har gått till barn- och ungdomsverksamhet. Det vi vet är att det totala stödet till samtliga Studieförbunds verksamhet 2022 uppgick till 9 765 000kr.
- De delar av det totala kontanta föreningsstödet som inte går att härleda till barn- och ungdomsverksamhet ingår inte heller. Det betyder inte att stöden inte kommit barn och unga till nytta, men vi kan inte i dagsläget svara på i vilken utsträckning.
- Inte heller kostnaderna för Friluftsliv, eftersom de inte går att beräkna vad som gått till barn- och ungdomsverksamhet.

Förvaltningen har också gjort egna investeringar som kommer olika verksamheter till nytta. Förteckningen av investeringar syftar inte till att ge en bild av ekonomiska beräkningar, utan snarare till att ge en bild av hur olika verksamheter prioriterats, men också krävt och fått beslut om investeringar.

Tabellen innehåller endast de investeringar som förvaltningen själv beslutar över. Investeringarna går inte att härleda till barn- och ungdomsverksamhet utan avser hela området eller verksamheten. De investeringar som ingår är endast de som avser utveckling av verksamhet och som kommer besökaren till nytta, investeringar i arbetsmiljö ingår till exempel inte. Nedan presenteras fördelningen av beslutade och antingen avslutade eller pågående investeringar i respektive verksamhet, de senaste *fem* åren (2017-2021):

Kategori	Andelar
Idrott	70%
Friluftsliv	13%
Museum	8%
Bibliotek	4%
Fritidsgårdar och mötesplatser	2%
Övriga investeringar kulturområdet	2%
Kulturskola	0%
Totalt	**100%**

Vad visar tabellen?

- I tabellen redovisas fördelningen i procent mellan olika verksamheter och med deltagaranalysen i minnet, kan den ge en bild av vilken verksamhet som krävt och fått mest investeringar de senaste åren.
- Tabellen och procentsatserna säger något om hur vi historiskt investerat i olika verksamheter. Vissa investeringar kräver vidare investeringar, en ny lokal, ett konstverk eller en maskin kräver framtida investeringar för drift och underhåll. Det gör att investeringarna inte alltid är ett engångsbeslut, utan snarare skapar ett arv, och påverkar framtida möjliga

prioriteringar. Med den bilden förstår vi att det kommer vara utmanande och ta tid att bryta mönster och göra nya och andra prioriteringar i enlighet med barnrätt, jämställdhet och jämlikhet samt breddad rekrytering.

Kommentarer av resursberäkningar

- Kostnaderna för den instrumentella verksamheten uppgick till omkring 90 800 000 kr. Kostnaderna för den öppna verksamheten uppgick till omkring 50 7000 000 kr. Dessa två totaler är dock *inte* direkt jämförbara men kan ändå ge en fingervisning av hur förvaltningen fördelar resurser mellan instrumentell och öppen verksamhet. Det betyder att de barn och unga som deltar i föreningsidrotten, annan föreningsverksamhet samt kulturskolans ämneskurser enligt analysen i avsnitt A, är de barn och unga som får del av de resurserna. Vi påminner om att deltagarmönstret i de verksamheterna visar på tydliga brister avseende jämställdhet och jämlikhet.

- Kulturskolans instrumentella verksamhet kostar 31 500 000 kr, och den öppna verksamheten 4 600 000 kr, varav 1 300 000 kr är egen finansiering. Samtidigt står ämneskursverksamheten för 40% av deltagartillfällena och den öppna verksamheten för 60%. Verksamheterna är olika i sin karaktär men hur kulturskolan ska balansera ämneskursverksamhet och öppen verksamhet är en relevant fråga i arbetet med breddat deltagande.

- Verksamhetsbidraget för barn och unga – idrott är 3 296 000 kr, och verksamhetsbidraget för barn och unga – inte idrott, är 322 500 kr. Det betyder att verksamhetsbidraget som går till föreningsliv bestående av i huvudsak etniska, kulturella och scoutföreningar, utgör 9% av det totala verksamhetsbidraget till barn och unga. Mer än 90% av bidraget går till föreningsidrott.

- Den andel av det kontanta föreningsstödet som går att härleda till barn- och ungdomsverksamhet är totalt 11 318 000 kr. Totalt utgjordes det kontanta föreningsstödet av 34 270 000 kr. Antingen är det så att ca 33% av stödet går till barn- och ungdomsverksamhet, eller så är det så att det är en större andel med det syns inte i uppföljningen. Oavsett så är det en relevant fråga för föreningsstödet att fundera på i utvecklingen av föreningsstödet.

Bristerna i underlagen gör att det inte är möjligt att värdera resultatet som bra eller dåligt. Vi har heller inte något mål som hjälper oss att förstå om totalerna är bra eller dåliga. En analys av resultatet kräver en förståelse för att olika verksamheter har olika förutsättningar och kräver olika mycket och olika former av resurser. Till exempel så är idrott mer lokal- och anläggningstunga verksamheter och därmed också mer investeringstunga än verksamheter där den främsta resursen består av personal. Men, frågan om ändamålsenliga lokaler är mycket aktuell och investeringar i lokaler för bibliotek och kulturskola, men även annan öppen verksamhet behöver ses i ljuset av kartläggningen.

Kartläggningen ska inte leda till att vi jämför enskilda verksamheter med varandra, eftersom syftet är att få syn på hur resursprioriteringen stödjer målen om jämställdhet och jämlikhet. Vi måste hålla i att inte värdera olika barn och ungas val av fritidsaktivitet och sammanhang, utan likställa meningsfullheten i alla verksamheter. Det är i tillgången till verksamheter, aktiviteter och

sammanhang, och därmed till våra resurser som vi ska intressera oss för. Det är på den nivån som målet anger att jämställdhet och jämlikhet ska råda.

Slutsatser av kartläggningen

Det är första gången förvaltningen gör en så här omfattande kartläggning av verksamhet och stöd till barn och ungas meningsfulla fritid. Kartläggningen och resursprioriteringsmodellen ställer nya frågor som verksamheterna är olika vana att förhålla sig till och söka svar på. Det märks i kartläggningen, för det gör den lite ojämn och den innehåller beräkningar som inte håller en konsekvent nivå. Men, så här mycket kunskap om all vår barn- och ungdomsverksamhet har vi inte tidigare haft samlad på samma ställe och kartläggningen håller för att vi med hjälp av den kan ta de nödvändiga kliv vi behöver för att nå målet om ”jämställd och jämlik tillgång till meningsfull kultur och fritid för flickor och pojkar, kvinnor och män i Eskilstuna” till 2027.

Styrning mot gemensamma mål

Förutsättningar för föreningsidrott är den verksamhet som resursmässigt prioriteras högst, genom att lokaler och anläggningar för idrott kostar mest och kräver mest investeringar. Dessutom utgör stödet till idrottsföreningar en mycket stor del av det samlade stödet till föreningslivet. Att idrottsföreningarna har en viktig och central roll för Eskilstuna som stad och för barn och ungas fritidssammanhang och idrottande är det ingen tvekan om, och ingenting i den här kartläggningen syftar till att det inte skulle fortsätta vara så. Kartläggningen syftar till att få syn på hur deltagandet i föreningsidrotten ser ut, och hur våra resurser kan användas för att stödja så många flickors, pojkars och ickebinära barn och ungas lust till idrott.

En första insikt är att det är en relativt och kanske överraskande liten andel barn och unga som deltar i föreningsidrotten i Eskilstuna, 31% av flickorna och 41% av pojkarna, och på totalen 37% av 7-25 åringarna. Det betyder att den största delen av Eskilstunas barn och unga, 63% inte är med.

De som är med, är inte jämnt fördelade över Eskilstuna. De som bor i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar är starkt överrepresenterade. De som bor i områden med stora socioekonomiska utmaningar är på motsvarande sätt starkt underrepresenterade och deltar i mycket mindre utsträckning. För vissa grupper av flickor så är deltagandet väldigt lågt.

Pojkar har långt mycket fler deltagartillfällen än flickor. Om det också betyder att fler pojkar deltar vet vi inte, men vi kan ta reda på mer om förutsättningarna för flickors och pojkars idrottande och hur vi kan stärka likvärdigheten.

Föreningslivet ska få verka fritt, och förvaltningen ska begränsa styrningen och främja friheten. Samtidigt kan vi anta att vi och föreningslivet delar ambitionen att så många barn och unga som möjligt ska kunna delta i de aktiviteter som föreningsidrotten erbjuder och kommunen stödjer. Både föreningslivet och kommunen skulle vinna på att fler barn och unga kan hitta ett sammanhang i föreningsidrotten. Genom att dela insikter om vad det är som står i vägen och vad vi tillsammans vet fungerar för att fler ska kunna delta, så kan vi göra skillnad tillsammans.

- Ett uppdrag kan vara att bjuda in idrottsföreningar till samverkan kring gemensamma ambitioner och samtala om rimliga och inspirerande konsekvenser för hur stöd kan fördelas när jämställdhet och jämlikhet mellan flickor, pojkar och ickebinära barn och unga ges plats. Här är syftet delat, dels att de som idag deltar i föreningsidrotten ska ha likvärdiga förutsättningar, dels att de som inte idag är med i föreningsidrotten kan ges fler möjligheter att delta.
- I kartläggningen finns olika idéer om sådana möjliga konsekvenser, till exempel att premiera föreningar med unga i styrelsen, men förvaltningen behöver bjuda in föreningslivet till att tillsammans hitta det som skapar gemensam ambition och riktning. De föreningar som sticker ut i frågan om vilka grupper av barn och unga som deltar, kan bidra med mycket lärdomar och idéer om hur vägen framåt skulle kunna se ut. En dialog om vilken öppen verksamhet som föreningslivet erbjuder skulle ge en bättre bild av hur utbudet av öppen idrottsverksamhet faktiskt ser ut.
- Samtidigt behöver förvaltningen skapa en egen ambition, där styrningen av resurserna och stöden faktiskt bidrar till den politiskt beslutade måluppfyllelsen. I dagsläget finns ingenting i styrningen som utmanar det rådande, tvärtom verkar det vara så att stöden följer etablerade mönster för flickors och pojkars idrottande och stärker det befintliga. Förvaltningen behöver styra om, både när det gäller krav på lika förutsättningar för flickors och pojkars idrottande och när det gäller att sänka trösklar och riva hinder för de som står utanför och vill in.
- Ett steg i att tydligare styra på de värden som jämställdhet och jämlikhet utgör, är att förändra uppföljningen av stöden till föreningarna. Att kräva mer av rapportering kring hur föreningar jobbar med att inte exkludera barn och unga, och hur de jobbar för att bryta de mönster av brist på representation som just deras idrott kännetecknas av. Att tydligt följa upp den uttalade ambitionen med prioritering av stöd till barn- och ungdomsverksamhet, för att bättre veta vilka stöd som faktiskt gynnar barn och unga är en viktig del. Precis som att stöden till barn och unga med funktionsnedsättningar behöver följas upp mer noggrant.
- För måluppfyllelsen om jämställd och jämlik tillgång till meningsfull kultur och fritid för flickor och pojkar, kvinnor och män i Eskilstuna så krävs kanske också en kartläggning av den verksamhet som inte ingår här, det vill säga resurser som läggs på föreningsliv, lokaler och anläggningar samt verksamhet för vuxna. Dels för att sättas i relation till de resurser som används för barn- och ungdomsverksamhet, dels för att se om mönstren från barn och ungas deltagande också kännetecknar deltagandet för kvinnor och män, och därmed ger olika förutsättningar för kvinnor och män att få tillgång till förvaltningens resurser. Om prioriteringar ska göras av lokaler och anläggningar framöver så behöver även verksamheten för vuxna inkluderas i analysen för att måluppfyllelse ska vara möjlig.

Öppen verksamhet som river hinder

Förvaltningen har många exempel på och erfarenheter av att öppen verksamhet gör skillnad och skapar förutsättningar för ett bredare deltagande. En del verksamheter, så som bibliotek och museer kanske inte är vana att se på sig själva som också varandes en öppen fritidsverksamhet, även om barn och unga använder dem till det. Biblioteken har länge använts som plats för kompishäng, läxläsning och fika av framför allt unga flickor. Fritid är tid som barn och unga själva bestämmer över, och flera unga väljer våra verksamheter för sin fritid. Och, de vill ha mer av det. Därför behöver flera av våra verksamheter också utvecklas

till mer av platser för barn och unga att mötas på, på de villkor som barn och unga lever med.

Det betyder att vi behöver fundera på om det verkligen är ett problem när till exempel yngre barn kommer ensamma till våra verksamheter efter skolan? Vi kan önska annat för de yngre barnen, men vi vet också tillräckligt om livsvillkoren som många barn i Eskilstuna lever med och vilka risker som finns med det. Hur vi tänker om oss själva i relation till dessa barn är avgörande för om vi blir en resurs för de som behöver det mest.

Vi behöver också fundera på hur många verksamheter inom förvaltningen som välkomnar ungdomar, och hur många som var och en signalerar att ungdomar är för utmanande och får söka sig någon annanstans. Små barn och deras föräldrar är jätteviktiga besökare i alla våra verksamheter, och självklart ska de ges förutsättningar att delta tryggt och säkert. Men, om allt för många verksamheter allt för ofta stänger ute ungdomar, så bidrar vi inte till att bryta mönster utan riskerar tvärtom bekräfta de mönster som skapar brist på jämlikhet. Här måste förvaltningen se till hela bilden och göra fler gemensamma prioriteringar och mer gränsöverskridande verksamhetsutveckling.

Verksamheter kan behöva olika stöd för att utveckla mer av verksamhet för unga, där samtal om det som också kan vara svårt, kan få plats. Där vapenutställningen på Stadsmuseet kan ses som start på viktiga samtal som annars inte förs mellan barn, unga och vuxna och där konst kan öppna upp för både kreativitet och sammanhang för svåra tankar och känslor. När de många gånger utmanande livsvillkor som många barn och unga i Eskilstuna växer upp med, bjuds in och välkomnas, så kommer fler barn och unga finna den trygghet de behöver i våra verksamheter.

De som deltar i öppen verksamhet kommer i hög utsträckning från familjer som lever i ekonomisk utsatthet, som bor i områden med stora socioekonomiska utmaningar och upplever på grund av det ett begränsat utbud av fritidsaktiviteter. I vissa fall är våra bibliotek och mötesplatser de enda faktiska alternativen till att stanna hemma. Det verkar som att fritidsgårdar lockar många barn och unga med funktionsnedsättningar. Ekonomisk utsatthet, begränsad tillgång till fritidsaktivitet och funktionsnedsättning skapar tillsammans riskfaktorer för att rekryteras till destruktiva miljöer och kriminalitet.

Forte hänvisar till en BRIS-rapport som handlar om barn och unga i gängkriminalitet. I intervjuer med unga kring vad som behövs för en trygg uppväxt och för att minska risken för att unga hamnar i kriminalitet och våld lyfts vikten av att ha något att göra efter skolan, där de exempelvis kan få prova olika sporter och umgås med vänner. De ansåg att fritidsgårdarna eller annan öppen ungdomsverksamhet behöver bli bättre och fler och gärna med längre öppettider, inklusive kvälls- och helgöppet med trygga och närvarande vuxna som exempelvis kan uppmärksamma om någon är ensam eller mobbad. Fritidsaktiviteter beskrevs som ett bra sätt att träffa nya vänner och ett sätt att bryta sig loss från mer riskfyllda sammanhang. Det betyder att förvaltningens öppna fritidsverksamheter, och en utveckling av fler verksamheter åt det hållet, skulle kunna göra stor skillnad för de barn och unga som löper störst risk att rekryteras in till gängkriminalitet. Det gäller både flickor och pojkar, i olika åldrar.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Dessutom skulle förvaltningens eget perspektiv på den öppna verksamheten som likvärdig och på motsvarande sätt trygghetsskapande som den instrumentella verksamheten, kunna bli tydligare. Vi vet att öppen fritidsverksamhet har ett egenvärde, att den möjliggör för stora grupper av barn och unga att finna aktivitet och sammanhang på fritiden samt att den aktivt river hinder, sänker tröskar och utmanar mönster av ojämlikt deltagande. Vi skulle tydligare kunna beskriva att varenda lovstödsaktivitet är att erbjuda ett sammanhang och skapa erfarenheter av att räknas, och samtidigt, att där och då inte vara i blicken på rekryterande gäng. Att varje besök på en fritidsgård, bibliotek eller museum är att just då inte blottas för kriminella gäng som aktivt söker efter barn och unga utan tillsyn. Våra öppna verksamheter är konstruktiva alternativ, som möjliggör för barn och unga att inte tvingas dra omkring ute där de kan luras in i destruktivitet som de inte alls kan förstå eller överblicka.

Systematiskt arbete framåt

Kartläggningen innehåller flera möjligheter till prioriteringar för breddat deltagande. Dessa möjligheter är på intet sätt de enda, utan ska fungera som inspiration och trigga fler och andra idéer hos läsaren. Under arbetet med kartläggningen så visar det sig att det finns gott om chefer och medarbetare i våra olika verksamheter som vill mycket, som har bred kompetens och erfarenhet och som är fulla med idéer och tankar om vad som skulle kunna fungera. Men, det är något som hindrar dem. Det är delvis en fråga om resurser, om vad som är möjligt inom ramen för det som är och kanske en form av frustration över att resurserna inte räcker till. Men det är också en upplevelse av att det är svårt att vara en bärare av ibland radikala idéer, som kräver modiga beslut. Förvaltningen ska tillsammans med kommunen göra en förflyttning av organisationskulturen, där vi ska öka förändringstakten. Förvaltningen har goda förutsättningar att använda mer av den kraft som finns, och utforska nya sätt med målet om jämställdhet och jämlikhet i sikte. För det kräver att vi gör nya saker och på nya sätt, om vi ska bryta de mönster som skapar orättfärdiga skillnader och bristande likvärdighet.

Det kommer krävas ett uppdrag till alla verksamheter att förstå och arbeta i enlighet med den beslutade modellen för resursprioritering. Varje verksamhet behöver hitta kraften att se vilka förändringar som de behöver göra, och vad de behöver utforska utifrån alla barn och ungas lika rätt till meningsfull fritid. De behöver vidare förstå de hinder som kan stå i vägen för barn och unga att kunna delta i verksamheten (grupp C), och hur verksamheten kan utvecklas för att både riva hinder och skapa nytt så att fler kan välja att delta (grupp D). Verksamheterna måste också få ett tydligt uppdrag att de ser över sin uppföljning, både den om deltagandet och den ekonomiska, så att vi i fortsättningen enklare kan få svar på frågorna som kartläggningen och modellen för resursprioritering bygger på.

Det krävs också ett tydligt uppdrag om att samordna analysen av hur olika verksamheter möter olika grupper av barn och unga och genomföra en gemensam och verksamhetsövergripande deltagaranalys. I samband med det behöver också en diskussion om målnivåer för olika mått på jämställdhet och jämlikhet äga rum – ska varje aktivitet eller verksamhet nå mål om 60/40 för jämställdhet och jämlikhet, eller på vilken nivå ska målen nås? Och vilka är de orättfärdiga skillnader som vi inte står ut med, och som vi behöver åtgärda tillsammans? Den frågan behöver tas omhand på både övergripande och verksamhetsnära nivåer, och gemensamma prioriteringar kommer krävas.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

I samband med kartläggningen visar det sig också att förvaltningen och kanske även kommunen behöver ett underlag som samlar vår gemensamma syn på fritid. Fritid som en barnrättsfråga, och därmed som lagstadgad rätt, behöver förstås vidare. Förvaltningen behöver både utmanas och få stöd i en bredare och djupare förståelse för vad vi menar med rätten till meningsfull fritid. Kartläggningen och modellen för resursprioritering bör kompletteras med en sådan skrivning.

Öppettider

Det kan ses som en liten fråga, men det visar sig inte vara det. Hur tillgängliga våra verksamheter är, styrs så klart av om och hur vi har öppet. Genom öppettiderna signalerar vi vilka besökare som vi prioriterar och välkomnar, för vi vet vilka tider som olika grupper av barn, unga, vuxna och äldre kan ta sig till våra verksamheter. Sammantaget har vi dagsläget mycket öppet på dagtid, det vill säga under arbetstid och skoltid. Det har vi av många anledningar, delvis för att skolor ska ha tillgång till våra bibliotek och museum vilket så klart är viktigt. Barn och unga är inte heller den enda målgruppen för bibliotek och museer men likväl skapar öppettiderna otillgänglighet för de barn och unga som vill vara där på sin fritid, och det behöver vi ändra på.

Vi kan testa oss fram, och söka efter arbetssätt där olika verksamheter erbjuder mötesplatser för barn och unga under veckan, efter skoltid, på kvällar och helger. Det behöver vi utforska, tillsammans. Hur kan vi hantera öppettider, och arbetstider, bemanning mellan verksamheter och där olika verksamheter kan använda varandras lokaler på olika sätt? Ett uppdrag om att prioritera och på riktigt utforska kreativa sätt att öppna upp fler lokaler och verksamheter för barn och unga på deras fritid behöver ledningens stöd för att bli av och för att på riktigt söka efter nya möjligheter.

Öppen idrott

Erfarenheterna från Team fritid och fritidsgårdarnas verksamhet för öppen idrott är talande och det står klart att öppen idrott möter många barn och ungas behov av fysisk aktivitet, rörelse och idrott. Öppen idrott fångar i dagsläget upp ett stort antal pojkar och fler och fler flickor, och bjuder in till något som annars är otillgängligt för dem. Det är att aktivt sänka trösklar och riva hinder mellan barn, unga och idrott.

Utifrån barnrättsperspektivet och beslutet om breddat deltagande så är öppen idrott en av de strategiskt mest viktiga verksamheterna vi har. Detta för att verksamheten listat ut vad som krävs för att barn och unga ska få förutsättningar att delta, och för att verksamheten direkt bidrar till barn och ungas fysiska och psykiska hälsa. Öppen idrott visar på stora behov, men också på utmaningar och hur otillgänglig föreningsidrotten riskerar att vara för barn och unga som upptäcker sin idrott lite senare än andra.

Öppen idrott är i dagsläget en verksamhet inom Ung fritid och mötesplatser och den har ingen direkt koppling till organisationen inom Arenor och friluftsliv. Genom att vidga perspektivet från Ung fritid till hela förvaltningens angelägenhet, så kan frågan om öppen idrott växa, systematiseras och spridas till fler. Genom att möjliggöra för fler aktiviteter, tillsammans med fler verksamheter och föreningar, skulle förvaltningen kunna skapa ännu bättre förutsättningar för barn och unga som inte deltar i föreningsidrott, att ändå ha tillgång till idrott på fritiden. Spontanidrott, friluftsliv och de ytor, lokaler och anläggningar som förvaltningen ansvarar för kan ses utifrån fler perspektiv, möta fler behov och antagligen också kräva prioriteringar mellan behov.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**

Ungdomsdialog genom UNIK

Flertalet verksamheter, bland annat bibliotek och sverigefinsk kultur har påbörjat ett arbete med ungdomsdialog. Samtidigt har Ung fritid och mötesplatser ansvar för kommunens ungdomsdialog och arbetar aktivt med UNIK som kvalitetssäkrad metod. Arbetet med ungdomsdialog är ett exempel på hur verksamheter inom olika områden på förvaltningen inte i tillräcklig utsträckning förmår hitta varandra för utbyte och samverkan.

Precis som med öppettiderna behövs ett tydligt uppdrag till alla verksamheter att förstå hur arbete med ungdomsdialog kan kvalitetssäkras. Genom att använda metoder, erfarenheter och kunskap som finns inom verksamheten UNIK kan ungdomsdialogen genomföras med högre kvalitet. På så sätt kan fler verksamheter bidra till barn och ungas rättigheter, men också skapa förutsättningar för systematisk verksamhetsutveckling i linje med våra beslutade mål. Samtidigt behöver förvaltningen fundera på hur UNIK ska resurssättas för att kunna vara den kraft som förvaltningen behöver. Det krävs att fler resurser prioriteras till UNIK för att metoden och erfarenheterna ska kunna spridas och användas av fler.

Avslutande reflektion

Arbetet med att kartlägga och analysera förvaltningens verksamhet och stöd till barn och ungas fritidsverksamhet har tagit tid och varit mer omfattande än vad vi först trodde. Frågorna som kartläggningen ställer upplevs som nya för flera verksamheter, och de underlag som finns för uppföljning svarar inte direkt på dessa frågor. Tvärtom så har verksamheterna behövt ta fram de svar som finns, och insett att en del frågor inte kan ges svar. Det har också blivit klart att vissa frågor kanske inte heller ska ges svar, på alla nivåer.

Analysarbetet pågår och fortsätter löpande, vilket gör att den här rapporten är delvis inaktuell i samma stund som den anses klar. Det som var en idé i den här rapporten, kan redan nu vara under arbete, och det är precis så den här rapporten behöver förstås. Den är en ögonblicksbild, för att samla och dela bilder som behöver samlas och delas. Och den här rapporten är den första i sitt slag, för kultur- och fritidsförvaltningen i Eskilstuna.

Målet om ”jämställd och jämlik tillgång till meningsfull kultur och fritid för flickor och pojkar, kvinnor och män i Eskilstuna” löper hela mandatperioden, och under 2024 – 2027 ska vi ta rejäla kliv för att öka måluppfyllelsen. Vilka dessa steg är ska vi besluta om, och resurssätta i årshjulets olika delar, där vi planerar, genomför, följer upp och förändrar allt eftersom. De insatser och prioriteringar som görs i enlighet med beslutad modell för resursprioritering ska rapporteras och beskrivas som förvaltningens bidrag till den övergripande måluppfyllelsen för det strategiska målet ”ett tryggt och socialt hållbart Eskilstuna” samt för barnrätt, jämställdhet och andra relevanta mål som relaterar till alla barn och ungas lika rätt till meningsfull fritid.

Postadress **Besöksadress** **Telefon, växel** 016-710 10 00 **Fax** **Mobiltelefon**
E-post marie.stenman@eskilstuna.se **Webbplats**